

Nesezdané soužití jako trend dnešní doby

Bc. Ivona Píšková

Diplomová práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Ivona PÍŠKOVÁ**
Osobní číslo: **H090007**
Studijní program: **N 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Nesezdané soužití jako trend dnešní doby**

Zásady pro vypracování:

Studium odborné literatury k vybranému tématu.
Vymezení základních pojmů.
Sběr dat a zpracování témat teoretické části.
Metodologie výzkumu, formulace cílů a volba metod zkoumané problematiky.
Zpracování a interpretace výsledků výzkumu.
Aplikovatelnost výsledků a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace, Praha: Portál, 2005

PLAŇAVA, I. Manželství a rodiny, 1. vydání, Brno: Doplněk, 2000

SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny, 1. vydání, Praha: Portál, 2004

MOŽNÝ, I. Moderní rodina, Brno: Blok, 1990

MAZÁNKOVÁ, L., NEVORÁLEK, J., ŘEHOŘ, A. Sociologie rodiny II., Brno: IMS, 2004

MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť, Praha: SLON, 2003

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Eva Šalenová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

20. ledna 2011

Termín odevzdání diplomové práce:

29. dubna 2011

Ve Zlíně dne 20. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 15. 04. 2011

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Rodina je označována jako společenský systém, ze kterého její dospělí příslušníci bez ohledu na to, k jaké kultuře náležejí, odvozují svoji identitu. Z toho vyplývá, že základní funkce rodiny se ve svém celku v průběhu staletí téměř nezměnily. Dostávají však jiné akcenty. Mezi základní čtyři funkce rodiny dle Schelskeho patří: specifická péče (nejen o děti, ale i mezi generacemi), pohlavní partnerství, plození a výchova nového pokolení, ekonomické zabezpečení a stabilita mezi manžely. Dnes některé druhy péče o rodinné příslušníky přecházejí více na stát, ekonomické zabezpečení rodiny je v rukou obou manželů, také plození dětí není dnes těžištěm zakládání rodiny, což dokazuje neustále se snižující populace. Taková forma soužití má vliv a dopad na výchovu dětí, na vztah rodičů a dětí a muže a ženy navzájem. Dnes má mnoho mladých lidí tendenci žít spolu jen tak, bez obřadu, bez sňatku jako právního institutu. Nevidí v takové soužití žádnou zvláštnost a neváhám říct, že je to pro ně moderní záležitost. Zda je to změnou hodnotového žebříčku, či dnešní úspěchanou neformální dobou, nebo za to může stírání mužských a ženských rolí, nad tím nepřemýšlí. Oprávněně si můžeme položit otázku: „Kde jsou tradiční hodnoty manželství a rodiny?“ „A co na to říká náš právní řád?“ Tato dilemata jsou předmětem mé diplomové práce.

Klíčová slova: volné soužití, kohabítace, nesezdané soužití, neúplná rodina, tradiční manželství, proměny rodiny, otevřená budoucnost

ABSTRACT

Family is marked as a social system from which its adult members inherit their identity regardless of the culture they belong to. This implies that the basic family functions have not practically changed during centuries on the whole. Nevertheless they are given other accents. According to Schelsky, there are four basic family functions: specific care (not only of children but also between generations), sexual partnership, procreation and upbringing of a new generation, economic support and stability between the spouses. Nowadays some kinds of care of family members have been taken over by the state, economic support is in the hands of spouses, and procreation of children is not a decision point of starting a family today, which continual decreasing population improves. Such a form of

coexistence has an influence and impact on upbringing of children, on relationship between parents and children and between a woman and a man. Nowadays a lot of young people have a tendency to live together without a marriage and a wedding ceremony as a legal institution. They cannot see any strangeness in such partnership and I do not hesitate to say that it is a modern thing for them. They do not think if it is due to change of value ladder or due to present hurried informal time or if it is a fault of female and male role devaluing. We can rightfully ask the question: "Where are the traditional values of marriage and family? And what does our legal order say?" These dilemmas are the topic of my thesis.

Keywords: free partnership, cohabitation, unmarried couples, one-parent family, traditional marriage family changes, open future.

Děkuji Mgr. Evě Šalenové za metodickou pomoc, cenné rady a připomínky, které mi poskytla při vedení mé diplomové práce.

Motto:

„Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejzazší meta, jíž může člověk dosáhnout“.

Franz Kafka

OBSAH

ÚVOD	12
I TEORETICKÁ ČÁST	14
1 POJMOVÉ VYMEZENÍ	15
1.1 RODINA	15
1.1.1 Tradice a zvyklosti rodiny	17
1.1.2 Právní vymezení rodiny.....	18
1.2 MANŽELSTVÍ	19
1.2.1 Historické srovnání	19
1.2.2 Manželství ovlivněné církví.....	20
1.2.3 Legislativní úprava manželství u nás	21
1.2.4 Současná manželství	23
1.3 NESEZDANÉ SOUŽITÍ (VZTAH DRUHA A DRUŽKY).....	23
1.3.1 Historický vývoj nesezdaného soužití.....	24
1.3.2 Základní formy nesezdaného soužití.....	26
2 SROVNÁNÍ SE SVĚTEM	29
2.1 OBČANSKÝ PAKT SOLIDARITY – FRANCOUZSKÝ MODEL.....	29
2.2 SMLOUVY O SOUŽITÍ – NIZOZEMSKÝ MODEL NESEZDANÉHO SOUŽITÍ.....	30
2.2.1 Dílčí závěr	31
2.3 BELGIE – SMLOUVA O LEGÁLNÍM SOUŽITÍ.....	31
2.4 NESEZDANÉ SOUŽITÍ – NEREGISTROVANÉ SPOLUŽITÍ	31
3 NESEZDANÉ SOUŽITÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR	32
3.1 NESEZDANÉ SOUŽITÍ A ZÁKON O RODINĚ Č. 94/1963 Sb.	32
3.1.1 Vztahy partnerů v nesezdaném soužití k dětem	32
3.1.2 Problematika osvojení a adopce.....	33
3.1.3 Vyživovací povinnost partnerů	34
3.1.4 Problematika příjmení	35
3.1.5 Nesezdané soužití a občanské právo	35
3.1.6 Nesezdané soužití a sociální zabezpečení	37
3.1.7 Nevýhodné postavení nesezdaného soužití v dalších oblastech.....	39
3.2 SHRUTÍ.....	39
4 MOTIVY VOLBY MANŽELSTVÍ A NESEZDANÉHO SOUŽITÍ	41
4.1 PROMĚNY V PARTNERSKÝCH VZTAZÍCH.....	41
4.1.1 Proměny rodiny a manželství v západní společnosti.....	42
4.1.2 Růst rozvodovosti.....	43

4.2	MOTIVY VOLBY MANŽELSTVÍ	44
4.3	MOTIVY VOLBY NESEZDANÉHO SOUŽITÍ	46
4.4	ZPŮSOB ŽITÍ JEDINCE VE SPOLEČNOSTI – SINGLE.....	47
4.5	VLIVY PŘI ROZHODOVÁNÍ.....	48
4.5.1	Teorie partnerského rozhodování.....	49
4.6	JE NESEZDANÉ SOUŽITÍ NEÚPLNOU RODINOU?	49
5	SROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH ROZDÍLŮ MEZI MANŽELSTVÍM A NESEZDANÝM SOUŽITÍM	51
5.1	TABULKA SROVNÁNÍ	51
5.1.1	Společné příjmení.....	52
5.1.2	Společné jmění	52
5.1.3	Vzájemná vyživovací povinnost	53
5.1.4	Možnost společné adopce a osvojení dítěte	53
5.1.5	Zastupování v běžných záležitostech a právo na informace o zdravotním stavu	54
5.1.6	Vznik pracovněprávních vztahů a daňové zvýhodnění.....	54
5.1.7	Právo na dědictví a ostatní majetkové nároky.....	54
5.1.8	Závěrečné shrnutí	55
II	PRAKTICKÁ ČÁST	56
6	METODOLOGICKÁ ČÁST KOMBINOVANÝ VÝZKUM.....	57
6.1	KVANTITATIVNÍ VÝZKUM	57
6.1.1	Cíl výzkumu a teoretická východiska.....	57
6.1.2	Druh výzkumu a výběr metod	57
6.1.3	Vymezení výzkumného vzorku, formy zpracování a sběr dat	58
6.2	HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA	59
6.3	VEDLEJŠÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	59
6.3.1	První vedlejší výzkumná otázka.....	60
6.3.2	Druhá výzkumná otázka.....	61
6.3.3	Třetí výzkumná otázka	62
6.3.4	Čtvrtá výzkumná otázka.....	63
6.3.5	Pátá výzkumná otázka	65
6.3.6	Šestá výzkumná otázka	66
6.3.7	Sedmá výzkumná otázka	67
6.3.8	Osmá vedlejší výzkumná otázka	70
6.3.9	Devátá vedlejší výzkumná otázka	72
6.3.10	Desátá vedlejší výzkumná otázka.....	73
7	KVALITATIVNÍ VÝZKUM.....	77

7.1	CÍL VÝZKUMU A VÝBĚR VÝZKUMNÉ STRATEGIE	77
7.2	VÝZKUMNÁ JEDNOTKA A VÝBĚR VÝZKUMNÉHO VZORKU	78
7.3	ETICKÉ ŘEŠENÍ KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU A OCHRANA SUBJEKTU VÝZKUMU	79
7.4	PROCEDURY SBĚRU DAT, ČASOVÝ PLÁN A PŘEPIS ROZHOVORU	80
7.5	OBSAH A FORMA OTÁZEK A PODOTÁZEK	80
7.6	VÝZKUMNÉ OTÁZKY PRIMÁRNÍ A PODOTÁZKY	81
8	EMPIRICKÁ ČÁST KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	84
8.1	CHARAKTERISTIKA ÚČASTNÍKŮ VÝZKUMU	84
8.2	ANALÝZA VÝZKUMU, VYSVĚTLENÍ A VÝZNAMOVÉ ZHODNOCENÍ	86
8.2.1	Důvody a motivace ke vzniku manželství.....	86
8.2.2	Preference manželství a nesezdaného soužití – rovnocennost	88
8.2.3	Výhody a nevýhody manželského svazku	89
8.2.4	Výhody a nevýhody volného soužití	90
8.2.4.1	Dílčí závěr:.....	91
8.2.5	Tolerance společnosti k volnému soužití a single životu.....	92
8.2.6	Sňatek jako rituál a v pozdějším věku.....	92
8.2.6.1	Dílčí závěr.....	93
8.2.7	Rozvod a děti narozené mimo manželství	93
8.2.7.1	Dílčí závěr.....	94
8.2.8	Názory a preference na manželství a volné soužití	95
8.3	CELKOVÉ SHRNUTÍ KVANTITATIVNÍHO A KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU.....	95
	ZÁVĚR	98
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	100
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	105
	SEZNAM PŘÍLOH.....	106

ÚVOD

Ve druhé polovině 20. století nastaly v rodinném soužití podstatné změny. Dochází k postupnému snižování uzavřených sňatků a naopak zvýšení rozvodovosti. Tento jev je patrný hlavně v převratném období po roce 1989. Zároveň s těmito změnami dochází k nárůstu počtu dětí narozených mimo manželství. Dochází k dalšímu společenského jevu a změně v rodinném soužití, kdy se objevuje stále častější existence dlouhodobého soužití muže a ženy, aniž by usilovali o vstup do manželství.

Toto téma se týká v podstatě nás všech, neboť člověk není a nikdy nebyl tvorem samotářským, ale tvorem společenským. Člověk je předurčen k tomu, aby jeho život a veškeré konání bylo spojeno se životem ostatních lidí. Jakou formu soužití s ostatními si zvolí, zda partnerskou, či manželskou, je ponecháno v současné společnosti na jeho volné úvaze. V minulosti tomu však bylo jinak. Člověk byl v minulosti svázán společenskými a hlavně náboženskými konvencemi a styl jeho života se tvrdě podřizoval nepsaným pravidlům doby, kterým se musel, buď dobrovolně, či nedobrovolně, podřizovat. Ne vždy a ne všechna soužití jsou společností podporována nebo alespoň tolerována. Názory dnešní společnosti na daný problém soužití úzce souvisí s tradicí, kulturou a hodnotami, které daná společnost vyznává. Je zcela pochopitelné, že jiný postoj k této problematice budou zaujímat lidé žijící na různých kontinentech, jež prošly odlišným historickým vývojem nebo lidé vyznávající různá náboženství.

Možný (1999) v této souvislosti podotýká, že od dob, kdy se ustavila párová rodina, žádné lidské společenství si nemohlo dovolit nechránit toto křehké uspořádání vztahu jistou hrází soukromí, aniž by je zároveň ponechalo bez soustavné sociální kontroly. To, co se v něm za hrází intimity odehrává, je přece bytostným zájmem celé pospolitosti, neboť na tom záleží její reprodukce, a tedy celé příští bytí či nebytí.

Společnost dneška se v názorech na téma nesezdané soužití značně odlišuje. To je pochopitelné, že jiný postoj k této problematice budou zaujímat lidé na různých kontinentech, které prošly odlišným historickým vývojem a navíc vyznávají různá náboženství. Ve svých názorech a postojích se liší i lidé, žijící ve stejném státě, ba dokonce lidé pocházející z jedné oblasti. Jedni jsou odpůrci jakýchkoliv jiných forem soužití než je klasický svazek manželský, jiní se k dané věci staví zcela opačně a naopak vítají jakékoliv alternativy. Vedle těchto vyhraněných názorů lze nalézt i nemalé množství osob, které se staví do neut-

rální pozice ať již proto, že si neutvořili žádný postoj nebo proto, že s tímto soužitím nemají zkušenosti.

Cílem mé diplomové práce bude zjistit názory dnešní generace na otázku rodinného soužití, manželství a nesezdaného soužití. Tento stav bude v průběhu celé práce konfrontován se situací a stavem dané problematiky v zahraničí, hlavně v evropských zemích. Zmíněná konfrontace bude však pouze namátková, jen pro srovnání se situací v naší společnosti. Evropské země jsou ve velké míře naší zemi geograficky blízké a postavení druh, družka a nesezdané soužití jsou v těchto zemích částečně srovnatelné s naší realitou. Postavení takto žijících osob zde totiž není, stejně jako u nás, komplexně upraveno žádnou právní úpravou.

Moje práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. Teoretická část má pět kapitol, kdy v úvodní kapitole vysvětluji základní pojmy, jako je rodina, manželství, nesezdané soužití. Ve druhé kapitole podrobně rozebírám legislativní zakotvení jednotlivých institutů v našem právním řádu a nechybí zde ani srovnání základních právních norem se skutečnou realitou. V další kapitole přibližuji změny, které ve společnosti nastaly v oblasti partnerských vztahů a zásadně tak ovlivnily motivaci lidí a jejich volbu pro vstup do manželství či volbu nesezdaného soužití. V závěru mé teoretické práce chci vyzvednout základní a nejčastější důležité výhody, či případné nevýhody obou těchto institutů. Dala jsem si za úkol v teoretické i praktické části mé práce provést pouze stručnou komparaci základních výhod a nevýhod obou forem soužití tj. manželství a nesezdaného soužití. Ne snažila jsem se o její vyčerpávající postižení, naopak jsem se soustředila na některé podstatné aspekty soužití, které jsou dány naší legislativou.

Při zpracování této práce byla použita metoda kvantitativního výzkumu formou dotazníků a také kvalitativní metoda s použitím rozhovoru. V této empirické části se zabývám otázkou, jaké jsou konkrétní motivy lidí pro volbu manželství či nesezdaného soužití, co je ovlivňuje a v čem vidí zásadní rozdíly mezi manželstvím a nesezdaným soužitím.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POJMOVÉ VYMEZENÍ

1.1 Rodina

Představuje skupinu osob přímo spjatých pokrevními svazky, manželstvím nebo adoptí, jejíž dospělí členové, kteří tvoří rodinu, jsou zodpovědní za výchovu dětí. Patří k nejstarším člověkem vytvořeným sociálním útvarům a zároveň je nejsoukromější lidskou institucí. Pro vývoj lidského rodu a jedince má nezastupitelný význam. Veškeré pokusy v celé historii lidstva nahradit rodinu jinou společensky přípustnou institucí selhaly.

Mohu uvést například situaci kolem roku 1968, kdy se názory na soužití uvolňují a mnozí mladí lidé začínají odmítat autoritu a instituce, které ji ztělesňují. Za takovou instituci považují i rodinu. Začínají zakládat tzv. komuny, kde je všechno včetně dětí společné. Komuny se objevují v Dánsku, Nizozemí, Anglii, Belgii i Německu. Mnozí sociologové v nich vidí budoucnost s tím, že rodina v podstatě postupně zanikne. Ukázalo se však velmi brzy, jak moc se mýlili (Hrušáková, Králíčková, 2006).

Rodina je stále jedním z nejdůležitějších výchovných činitelů a zaujímá nepostradatelnou pozici v životě jedince. Rodiče jsou a budou největší přirozenou autoritou, která své děti učí správným návykům, modelům chování a jednání. Přenáší tak na jedince tradiční vzorce chování, které jsou typické pro kulturu dané země či oblasti. Uvnitř rodiny se vytváří prvotní osobní, citové vazby. Kvalita těchto vazeb a také kvalita veškerých vztahů mezi jednotlivými členy v rodině i způsob výchovy pak významně formují osobnost mladého člověka. Rodina tak stojí vlastně na rozhraní mezi individualitou jednotlivce a celou společností. Jednotlivec je tak chráněn před nátlakem společnosti. Výsledná kvalita rodinného prostředí a výchovy má rozhodující vliv na delikventní chování mladých lidí. Poruchy rodinné atmosféry mohou nesprávně zaměřit vývoj osobnosti. Nedostávají se jí potřebné a pobízející vlivy. Upevňují se pouze přebrané, nepříznivé vzorce chování a jednání.

„Rodinu můžeme charakterizovat jako skupinu osob, které jsou navzájem spojeny manželskými nebo příbuzenskými vztahy a společným způsobem života“ (Hrušáková, 2006, str. 26). V prvopočátcích vzniku rodiny to byla velká skupina osob, tzv. tradiční velká rodina, vícegenerační, starající se o své předky a potomky a žijící s nimi pod jednou střešou v jedné domácnosti.

Možný však ve své knize *Moderní rodina (mýty a skutečnosti, 1990)* tvrdí, že tato tzv. tradiční velká rodina nikdy neexistovala. Původní význam slova rodina byl údajně spatřován ve společenství lidí, kteří spolu bydlí a společně hospodaří, přičemž podléhají jediné autoritě hlavě rodiny. Nejednalo se pouze o pokrevní příbuzné, ale o všechny osoby v domě, tedy například i o otroky, služebnictvo, atd.

Při vysvětlování pojmu rodina můžeme použít i definici: *Rodina je „sociální společenská jednotka, jež zahrnuje vztahy mezi mužem a ženou, rodiči a dětmi v užším nebo širším smyslu a jejíž členové si navzájem poskytují morální a materiální pomoc a starají se jeden o druhého“* (Hladík, 1996, s. 41).

Dnes je takový obraz rodiny velkou vzácností. Dnešnímu vyspělému světu vládne model rodiny nukleární. Jiná definice říká, že rodina vytváří skupinu nejméně dvougenerační a představuje specifickou formu soužití osob dvou pohlaví, které vzájemně uspokojí své sexuální, psychické i materiální potřeby (Radvanová, 1999).

Dovolila bych si polemizovat s tímto pojetím rodiny, protože rodina dnes nevzniká pouze na základě společného soužití dvou osob různého pohlaví. Dnes už i náš zákon o registrovaném partnerství umožňuje formu soužití dvou osob stejného pohlaví, které si tento svazek mohou zlegalizovat a vytvořit tak rodinu. Je to například v případě, že jeden z partnerů si přivede do tohoto svazku dítě z předchozího heterosexuálního soužití nebo umělého oplodnění. Tomuto alternativnímu způsobu soužití se však ve své práci nechci věnovat. Základem pro vznik rodiny mohou být podstatě všechny tyto formy soužití.

Rodina vzniká nejen na základě uzavření manželství, ale může vzniknout, kdy pár žije v nesezdaném soužití a pořídí si dítě. Jako rodinu můžeme chápat také soužití jen jednoho rodiče s dítětem nebo několika dětmi (tzv. neúplná rodina), samozřejmě zde půjde o matky rozvedené, vdovy, žijící single, matky samoživitelky (Veselá, Hrušáková, 2003).

Co tedy není rodina? Netvoří ji automaticky lidé, kteří spolu pouze žijí ve společné domácnosti, aniž by vychovávali dítě. Co potom lidé, kteří spolu žijí v nesezdaném partnerství a dítě mít nemohou? Co lidé už jednou nebo několikrát rozvedení, kteří už děti vychovali a rozhodnout se žít s jinou partnerkou či partnerem? Logicky už sňatek nezvolí. Tvoří tihle lidé rodinu? Na tyto otázky se pokusím postupně odpovědět v jednotlivých kapitolách své diplomové práce.

„Členové rodiny jsou spojeni společným soužitím, vzájemnou morální odpovědností a vzájemnou pomocí“ (Veselá, 2005, str. 41).

Rodina se neustále mění a má svůj vlastní vývoj. Ani její funkce, které rodina po celou dobu svého vývoje plnila a plní, v současnosti nejsou neměnné. Na připomenutí uvedeme jen, že mezi základní funkce rodiny patří funkce reprodukční, výchovná, materiální a emocionální. Rodina se vytváří v závislosti na vývoji celé společnosti a je citlivým odrazem společnosti jako celku. Samozřejmě během jejího vývoje na ni působí nejrůznější faktory, geografické podmínky, společensko ekonomická situace společnosti. Působí tu však vzájemná interakce. Tak jako celospolečenské události ovlivňují rodinu, tak také rodina sama a její problémy zpětně působí na společnost (Hrušáková, Králíčková, 2006).

Celé dvacáté století bylo ve znamení změn, které významně zasahovaly do vývoje rodiny. Někteří autoři tak mluví o tzv. krizi rodiny. Společnost přestává lpět a držet se starých, tradičních modelů. Současnou českou rodinu charakterizuje podle Šulové (2006) především odklon od tzv. pedocentrismu (upřednostňování zájmu dítěte), značné zaneprázdnění a vysoká pracovní angažovanost obou rodičů, snižování počtu dětí a nárůst tzv. alternativních rodinných soužití a dále také obecně malá víra ve stabilitu rodiny. Hlavním rodinným spojovacím prvkem byly ekonomické a majetkové potřeby. Tyto dnes již nejsou tak důležité díky působení sociálního státu, který v ekonomické oblasti nahrazuje manžela. „Stát pomáhá snížit závislost rodiny na podpoře příbuzných a sousedů, ženy na muži a dítěte na rodičích“ (de Singly, 1999, str. 36). Rodina přestává být základem produkce a stává se naopak jednotkou konzumního života.

1.1.1 Tradice a zvyklosti rodiny

Život rodiny se dříve řídil podle přesných pravidel daných historickou tradicí a oblastí, ve které lidé žili. Dále byla pravidla nastavena dle zvyklostí širší společnosti, náboženské obce, začleněním do určitého postavení ve společnosti, tradičně dodržovanými obyčejí daného etnika. Pravidla a zvyklosti se tradovaly uvnitř jednotlivých rodin. Určitá stereotypnost a odlehčení od těžké práce byla přerušována náboženskými svátky. Střídáním postních dní a období, kdy se připravovalo tradiční jídlo. Samozřejmě složení jídelníčku odráželo vždy nejen sociální postavení, majetnost rodiny a její náboženské přesvědčení, ale respektovalo i krajové zvyky. Kromě vánoc, jarmarků a poutí, které se každoročně slavily, existují další důležité události v životě rodiny, jako je svatba, křtina, pohřeb, slavení naro-

zenin a jmenin, přátelská setkání širší rodiny nebo přátel, kde se významně uplatňuje tradiční jídlo, zvyky a tradice. To přispívalo k velké soudržnosti a stabilitě rodiny ve společnosti. Samozřejmě nemůžeme pominout ani velký vliv na výchovu a vývoj dětí a mladé generace.

Dle A. Giddense: „*Tradiční rodina byla především ekonomickou jednotkou. Zemědělskou rodinu spojovala zemědělská výroba vyžadující účast jejích členů a mezi zámožnějšími středními vrstvami a aristokracií byl zase hlavní bází manželství převod majetku. Ve středověké Evropě se manželství neuzavíralo na základě sexuální lásky a ani se nepokládalo za místo, kde by se takové lásce mohlo dařit... od tradiční rodiny byla neodmyslitelná nerovnost mezi muži a ženami. .... V Evropě byly ženy majetkem svých manželů nebo otců – právně definovanou movitostí. Nerovnost mezi pohlavími se samozřejmě projevovala i v sexuálním životě*“ (Giddens, 2000, s. 72).

1.1.2 Právní vymezení rodiny

Právní řád České republiky obecnou legální definici pojmu rodina nezná. Rodinu vymezuje pouze zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, která je použitelná jen pro tento zákon. Ze zákona o rodině č. 94/1963 Sb. však můžeme dovodit, že za rodinu se pokládá především rodina založená manželstvím. Pokud se ohlédneme do minulosti, zjistíme, že např. Všeobecný občanský zákoník z roku 1811 rodinu vymezoval jako vztah mezi prarodiči a všemi jejich potomky. V současné české právní úpravě není rodina nijak definována. Je to způsobeno nejednotným přístupem jednotlivých společenských věd na pojem rodina. Rodina sama o sobě není subjektem právních vztahů. Subjektem právních vztahů jsou pouze její jednotliví členové, kteří mohou nabývat majetek, dědit a uzavírat smlouvy. Z právního hlediska jsou za členy rodiny považovány osoby, které spolu žijí ve společné domácnosti a jsou tzv. osobami blízkými.

Velmi blízko k pojmu rodina má pojem domácnost. Ten je zakotven v § 115 Občanského zákoníku tak, že domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhradují náklady na své potřeby. Tady se dostávám k vymezení vztahu partnerů v nesezdaném soužití, kdy domácnost mohou tvořit jak manželé, tak také druh a družka (Pořádková, 2007).

Ochrana rodiny a rodičovství je definována v Listině základních práv a svobod. V článku 32 jako součást hospodářských, sociálních a kulturních práv. Tímto je tedy zaru-

čena ochrana rodiny a rodičovství zákonem. Předchozí úpravy, včetně prvorepublikové, chránily vedle rodiny také manželství. Naše Listina však neobsahuje ustanovení, které by postavilo manželství pod zvláštní ochranu. Z toho je možné dovodit, že v ústavní rovině není soužití ve formě manželství upřednostňováno před jinými formami soužití dvou osob.

Zajímavé stanovisko zaujal současný sociolog Pierre Bourdieu, který označil rodinu za dobře střeženou fikci. Výraznou roli v jejím udržení hraje například stát, neboť právě on má možnost určitý model rodiny zvýhodňovat a jiné modely naopak potlačovat. To, co považujeme za přirozený a jediný možný rodinný model, je ve skutečnosti pečlivě budovanou sociální institucí, která ke svému přežití nutně potřebuje řadu zákonů, sociální systém, tradici křesťanského světonázoru a pohodlný stereotyp zdravého selského rozumu (Nedbálková, 2007).

1.2 Manželství

1.2.1 Historické srovnání

Prakticky až do první poloviny 19. století vládl v rodině patriarchát. Veškeré vztahy mezi manžely a mezi rodiči a dětmi byly založeny na principu nadřazeného postavení muže, který měl otcovskou moc. Po vzniku samostatného Československa v roce 1918 byly manželské a rodinné poměry upraveny Všeobecným občanským zákoníkem rakouským z roku 1811. Tento zákon nebyl založen na rovném postavení dětí, naopak zásadně rozlišoval mezi dětmi manželskými a nemanželskými. To znamená, že vztah druha a družky byl v tehdejší době s ohledem na postavení dětí nežádoucí.

Posléze v r. 1950 byly rodinné vztahy upraveny v zákoně č. 265/1949 Sb., o právu rodinném. Velké pozitivum tohoto zákona spočívá v tom, že zakotvil rovnost muže a ženy v manželství a rovněž zrovnoprávnil děti narozené mimo manželství. To odpovídá rostoucí toleranci k faktickému soužití dvou osob různého pohlaví. Dokonce v této době byl poměr druha a družky zapisován do osobních dokladů občanů (Pořádková, 2007).

Musíme podotknout, že tento zákon upravoval hlavně majetkové vztahy mezi manželky. Důvodem byla snaha oddělit rodinné vztahy jako vztahy typicky osobního charakteru od vztahů majetkových. V ostatních státech Evropy jako byla Francie, Rakousko a Německo byla nerovnost mezi mužem a ženou v manželství v právních řádech těchto zemí zcela odstraněna až v 70. letech 20. století (Katrňák, 2002).

V období od 16. do 19. století převládaly ve společnosti nejprve nukleární rodiny žijící v malých domácnostech. Rodina nebyla zřetelně vymezena vůči obci. Dnes spojujeme s rodinným životem prožitek citové blízkosti. Tehdy lidé o něj neusilovali a nebyl normou. Sex v manželství byl brán jako nutnost k plození dětí než k potěšení. Volba partnera byla podřízena zájmům rodičů a ostatních příbuzných. Od první poloviny 17. do 18. století se začala vyskytovat tzv. nukleární rodina. Rodinné vztahy se začaly stále více vymezovat od vztahů k ostatnímu příbuzenstvu. Důraz byl kladen na mateřskou a rodičovskou lásku.

Postupně se vyvinul takový typ rodinného života, který známe ze současné západní společnosti. Rodina spjatá citovými vazbami, která se soustřeďuje na své soukromí a na výchovu dětí. Tento stav můžeme nazvat citovým individualismem, vytváření manželských vztahů na základě osobní volby, jež vychází z romantické lásky nebo sexuální přitažlivosti. Rodina přestává být výrobní jednotkou a stává se jednotkou spotřeby (Hrušáková, Králíčková, 2006).

K trendům ve vývoji rodiny patří snižování významu rozšířené rodiny, zvyšuje se význam svobodné volby partnera, ženy mají větší právo na rozhodování ve věci sňatku, zvyšuje se tolerance k předmanželskému sexu.

1.2.2 Manželství ovlivněné církví

V průběhu vývoje celé lidské populace bylo manželství zásadně ovlivněno církví, křesťanstvím, jeho učením a zásadami. Vznikají přísně monogamní manželství a prosazuje se nerozlučitelnost. Církevní sňatek byl povinností „co bůh spojil, člověk nerozlučuj“. Manželé získali nejen práva, ale z velké části i povinnosti. Vznikl zde monopol nad sexuálním životem. Na děti narozené v manželství se pohlíželo zcela jiným způsobem, než na děti narozené mimo manželství. Zde se prosazovala tvrdě tradice manželských dětí, tento status se do r. 1954 zapisoval i do matričních knih, které vedli faráři všech povolených církví. Manželství si postupně upevňovalo své postavení ve společnosti, muž měl právo na služby ženy a tato naopak získala od muže ekonomickou jistotu a zajištění obživy. Došlo k podstatnému rozdělení rolí, kdy bylo přísně vymezeno jednak chování, práce, co náleží ženě a co muži. Tato forma se udržovala po několik staletí (Pořádková, 2007).

Manželství bylo spojeno s rituálem uzavření sňatku, jak bylo již dříve zmíněno, šlo o sňatek církevní. Uzavřením sňatku se posilovala příbuzenská solidarita jednotlivých rodů, je spojen například se získáním věna, zisku nebo ztráty přístupu do určitých společenských

vrstev. Sňatkem se posilovalo sociální rozlišení – diferenciacce. Sňatky byly také zdrojem příjmů pro církev a později také pro vrchnostenské úředníky. Křesťanské manželství bylo spojováno s morálními závazky a normami jako například žít spolu a být si věrni. Vlivem křesťanského učení byla zvýrazněna společenská vážnost manželství, závaznost, jeho stabilita a nerozlučitelnost. V současné době naše společnost od těchto norem upouští.

Obecnou definici manželství uvádí Šulová (2007). „*Manželství je partnerství, jež je spolčeností již nějakým způsobem (například církví, státem, rituálem) legalizováno, ale stále se nemusí jednat o společenství, ve kterém jsou přítomny děti*“ (Šulová, 2007, s. 1). Manželům, kterým jejich manželství nevyjde, je v naší společnosti umožněn poměrně snadný rozchod. Formou rozhodnutí soudu o rozvodu manželství oba manželé vyřeší své vzájemné osobní neshody, majetkové záležitosti i další výchovu svých nezletilých dětí. Naše společnost toleruje a uznává i následné opakované uzavírání manželství a v podstatě je uznáváno i nesezdané soužití jako současný světový trend. Tím vším je institut manželství oslabován a vede dále ke krizi manželství a krizi rodiny (Hamplová, 2003).

Pokud můžeme mluvit o vlivu církve na trvalost manželského svazku, tak i v naší moderní době církev prosazuje svou představu o manželství. Křesťané považují manželství za svátost, za svazek s Bohem. Tomu předchází i určitá příprava snoubenců před církevním sňatkem za účasti kněze. Snoubenci musí podstoupit předmanželskou přípravu tzv. poučení, kdy se probírá desatero, vysvětluje se pojem manželský slib a jeho dopady na soužití manželů. Křesťanské manželství je monogamní, rozluka se povoluje jen ve velmi výjimečných případech. Manželství je nerozlučitelné a trvalé, pokud se manželé rozhodnou převzít křesťanské principy a podle nich žít. Křesťanství neuznává rozvod, nevěru, anti-koncepci, předmanželský sex a tedy neuznává ani nesezdané soužití. Křesťanské manželství, uzavřené církevní formou, se může od toho civilního podstatně lišit. To jsou nejvýraznější rozdíly mezi manželstvím křesťanským a manželstvím civilním (Bartušková, 2009).

1.2.3 Legislativní úprava manželství u nás

U nás platí zákon o rodině č. 94/1963 Sb., který nabyl účinnosti k 1. 4. 1964, platí prakticky po několika novelách dodnes. Tento zákon říká: „*Rodina založená manželstvím je základním článkem naší společnosti. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí*“ (§ 1,2, Zákona o rodině). Zákonná a legální definice manželství je

obsažena v § 1, odstavec 1 Zákona o rodině, který říká, že manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Manželství může být uzavřeno souhlasným prohlášením snoubenců učiněným před obecním úřadem (civilní forma), pověřeným vést matriky nebo před orgánem církve (církevní forma), či náboženské společnosti (§3 Zákon o rodině). Toto prohlášení se činí veřejně, slavnostním způsobem a za přítomnosti dvou svědků, což má institutu manželství jako trvalému společenství muže a ženy dodávat určité vážnosti, důležitosti a společenské prestiže. Co se týká církevního sňatku, tento lze uzavřít pouze před orgánem státem registrované církve a těchto registrovaných (povolených) církví je u nás celkem 21. Jejich seznam je uveden v zákoně ČNR č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností.

Zákon o rodině upravuje vztahy osobního charakteru mezi mužem a ženou, vztahy rodičů a dětí. Základním předpokladem je, že partneři uzavírají manželství na základě dobrovolnosti, že chtějí vytvořit harmonický, pevný a trvalý životní svazek. Zákon o rodině zároveň předpokládá, že před uzavřením manželství znají snoubenci svůj zdravotní stav a také své charakterové vlastnosti, že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Tento zákon však pouze předpokládá případné řešení výše uvedených skutečností, neupravuje však přímo majetkové vztahy mezi manžely, tyto se staly součástí jiného zákona a to Občanského zákoníku, kde je zakotven institut bezpodílového spoluvlastnictví manželů, jenž byl později přeměněn na společné jmění manželů (SJM). V Zákoně o rodině se stanovují základní povinnosti. Manželé jsou povinni spolu žít, být si věrni, vzájemně si pomáhat a svojí prací vytvářet zdravé rodinné prostředí pro výchovu dětí. Uspokojovat své potřeby a potřeby rodiny podle svých schopností a možností. Patří sem osobní péče o výchovu a vývoj nezletilých dětí a péče o společnou domácnost. Rovnost v manželství se projevuje tím, že oba manželé rozhodují o náležitostech rodiny společně a jsou oprávněni jeden druhého zastupovat v běžných osobních záležitostech.

Odstavec 2 téhož § 1 pak vymezuje hlavní účel manželství. Je jím založení rodiny a řádná výchova dětí. Toto ustanovení je již značně zastaralé, protože nemá své opodstatnění. Lidé mají dnes nejrůznější důvody, proč se rozhodnou uzavřít manželství. Může se jednat o důvody sociální, zdravotní, společenské a materiální. Bez ohledu na to, jestli při tom budou plodit a vychovávat děti. K tomuto je třeba poznamenat, že dnes se rodí více jak třetina dětí

mimo manželství. Opět mohu pro srovnání uvést, že např. ve Švédsku či Dánsku se již v roce 1983 narodilo mimo manželství skoro každé druhé dítě (Pořádková, 2007).

1.2.4 Současná manželství

Manželství je tedy tradičně akceptovaná základní forma soužití. V dnešní době je to žádoucí předpoklad, nikoliv však podmínka pro založení rodiny. Vedle této základní formy soužití mohou tedy vznikat alternativy soužití, například nesezdané manželství, o kterém bude pojednávat moje práce. Manželství je tedy institucionální svazek a samotní manželé požívají rozsáhlé zákonné ochrany. V případě nesezdaného soužití a vztahu druha a družky je ochrana zákona minimální. Jistě by si toto soužití zasloužilo, vzhledem k rozšiřujícímu trendu ve společnosti, větší pozornosti a zákonné ochrany (Gregorová, Králíčková, 1998).

Dnešní manželství je založeno na lásce, vzájemné přitažlivosti a osobních sympatiích. Výběr partnera je výhradně v rukou jedince a je založen na dobrovolnosti, nikoliv na vůli rodičů a příbuzenstva. Manželství v postmoderní společnosti je egalitární tzn., že je ve svazku manželském rovnoprávné postavení muže a ženy, na rozdíl od patriarchálního seskupení. Autorita a moc je rozdělena mezi oba partnery, generové role nejsou již striktně diferencovány a hierarchizovány (Cheal, 2002).

Zákon o rodině také počítá se zánikem manželství, které končí úmrtím jednoho z manželů, či jeho prohlášením za mrtvého. Manželství může být také zrušeno rozvodem, ke kterému dochází jen ve společensky odůvodněných případech, kdy již nelze napravit a překonat stav vážného narušení vztahů mezi manžely a dochází tak rozhodnutí soudu o rozvodu manželství. Je nutné zde prokazovat nefunkčnost manželství a v rozhodnutí se upravují jak majetkové poměry manželů tak vzájemná úprava vyživovacích povinností vzájemně a hlavně k nezletilým dětem (Veselá, Hrušáková, 2003).

1.3 Nesezdané soužití (vztah druha a družky)

Význam tradičního monogamního manželství v dnešní době klesá a společnost hledá nové formy soužití, které by odpovídaly jednotlivcům i celé společnosti. Monopol instituce manželství na sex bylo zrušeno. Manželství už není podmínkou sociální akceptace jednotlivce ve společnosti, ale mnohdy se stává brzdou naplňování ambic.

„V minulosti se společenský úspěch projevoval vzestupem vážnosti celé domácnosti, v současnosti bývá právě rodina první obětí snahy jednoho či obou partnerů dosáhnout výraznějšího společenského úspěchu“ (Keller, 1995, s. 63).

V důsledku toho, že manželství nemá charakter nezrušitelné instituce, dochází k tomu, že se zvyšuje rozvodovost a vznikají nové formy soužití. Pro faktické, volné soužití muže a ženy se běžně používá pojmu nesezdané soužití. Jde o vztah druha a družky, kdy méně rozšířené výrazy jsou konkubinát, faktické manželství či faktické soužití. V našem právním řádu tento pojem není definován. To však neznamená, že by soužití muže a ženy, kteří žijí manželským způsobem života, aniž jsou manžely, bylo právem zcela opomíjeno, nebo dokonce zakazováno. Z právního hlediska je tedy nesezdanému soužití poskytována nižší právní ochrana než manželství. Pro tuto formu soužití neexistuje legální definice pojmu, dokonce není specifikován ani pojem druh a družka. Právní věda zná jen všeobecné vymezení (Pořádková, 2007).

Jedná se o muže a ženu, kteří spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby (Gregorová, Králíčková, 1998). Tato definice se hodně přibližuje legální definici pojmu domácnost.

Základem pro vytvoření rodiny je tedy nejen uzavření manželství, ale i nesezdané soužití. I přes zvyšující se počet nesezdaných párů, žijících touto formou soužití, je i nadále upřednostňován svazek manželský. Ostatně ani sám zákon o rodině jiné formy rodiny než manželství neuvádí. V dnešní době je však stále více potřeba, aby i svazek muže a ženy, kteří neuzavřeli manželství, byl považován za základ rodiny. I tuto rodinu založenou konkubinátem je potřeba chránit.

1.3.1 Historický vývoj nesezdaného soužití

Podívejme se do minulosti. To proto, abychom zjistili, kdy vlastně nastal onen zlom a došlo k odklonu od manželství jako instituce. A naopak, od které doby stále více párů touží žít spolu pouze „na psí knížku“. Všeobecný občanský zákoník platný na našem území od roku 1811 do roku 1950 se zabývá pouze postavením nemanželských dětí ve společnosti. Tyto byly ve značně nábožensky orientované společnosti právně i společensky v nevýhodě oproti manželským dětem. S rostoucí industrializací dochází k uvolňování společenských norem. Stále více lidí dává přednost nelegitimnímu soužití druha a družky. Od roku 1948 byl poměr druha a družky dokonce zapisován do občanského průkazu. Ve druhé

polovině 60. let dochází v Evropě k poklesu porodnosti a každoročně postupně dochází i ke snížení sňatečnosti mladých lidí. Hamplová (2000) ve svém výzkumu uvádí, že sociologové se nad tímto faktem tehdy příliš nepozastavovali. Tato situace byla očekávaná a pochopitelná. Vysvětlovali si ji tím, že mladí lidé nechtějí uzavírat sňatek v období své rané dospělosti a odkládají ho na pozdější dobu.

Začátkem 80. let se pokles sňatečnosti zrychluje a začíná se objevovat fenomén u řady mladých lidí – nechut' k manželství. Sociologové se na tento jev dívají optimisticky a hovoří o tzv. mladickém soužití. Odůvodňovali jej tím, že se jedná o stav přechodný a nikoliv dlouhodobý. Tato představa však byla zcela mylná (Možný, 2006).

Evropské státy se s tímto fenoménem vypořádávají různě. V západních zemích se tento relativně nový jev objevuje od 60. let. Kolébku můžeme spatřovat ve Švédsku a Dánsku. V těchto zemích je i v současnosti hodně rozšířen. Morálně i legislativně se ve společnosti staví na roveň manželství. V ostatních zemích je chápán jako tzv. předstupeň manželství, jako fáze tzv. chození za zkoušku. Kořeny jsou spatřovány ve změně moderní společnosti, změny nastaly ve vzdělání žen a jejich následné participace na trhu práce. Jsou více zaměstnány, více jsou jim garantovány sociální jistoty. Je větší důraz na individualitu, seberealizaci a osobní kariéru partnerů (Katrňák, 2002).

V průběhu tohoto vývoje došlo ke změnám hodnot a také vytváření rodinný a rodičovských vztahů a rolí. Ve společnosti je větší tolerance a liberalizace sexuálních norem a předmanželského sexu a soužití vůbec. Došlo k oddělení sexu od plození dětí. Nesezdané soužití se sice objevovalo již dříve, ale bylo společensky nepřijatelné. Vznikalo většinou u nemajetných deklasovaných vrstev obyvatelstva a u nevolníků, později mezi dělnickou třídou. U ostatních bohatších a majetných vrstev nesezdané soužití nepřipadalo v úvahu, vždy byl kladen důraz na majetek, kdy se sňatkem spojovaly velké statky a podniky (Fialová, 2006).

Francie pro nesezdané páry užívá pojmu konkubinát a vydává takovým párům tzv. osvědčení o konkubinátu, které jim umožňuje využívat stejných výhod sociálního zabezpečení jako manželům. V Německu naopak tvrdí, že manželství neuzavřou jen ty páry, které nechtějí mít děti. Všeobecně se tvrdí, že páry žijící tímto způsobem jsou stabilnější, soudržnější a nakonec i šťastnější. Na rozdíl od párů žijících v manželství u nich nedochází k tak častým rozchodům. Opak je pravdou. Rozchod u nesezdaných párů je častější a mož-

nost rozejít se je snadnější. To je rozhodujícím důvodem k tomu, proč se lidé neberou a žijí spolu jen tak, bez dokladů (Boňková, 2006).

Jaká byla situace u nás? Ve východní Evropě se tento trend volného soužití opozdil. Bylo to způsobeno jiným politickým zřízením a nedostatečnou bytovou situací. Ještě těsně před pádem komunismu bylo důvodem k uzavření manželství snadnější získání státního bytu. Proto mladí lidé vstupovali do manželství poměrně snadno, aby takto dosáhli samostatného bydlení. Možný ve své knize *Moderní rodina* (1990) konstatuje, že nesezdané soužití jako způsob párového života nenahrazuje řádné manželství a trvá v průměru jen rok před sňatkem. Jedná se o jakési snoubenecké soužití, které je pouze variantou k manželství a nikoliv jeho alternativou. V 90. letech, tedy v době po revoluci, se i u nás začal fenomén nesezdaného soužití šířit ve velkém, troufám si říci, že se stal takřka masovým jevem.

Tento jev měl za následek pokles sňatečnosti a zvýšil se průměrný věk mužů a žen při uzavření prvního sňatku. Dalším důsledkem je velký počet dětí narozených mimo manželství. To dokládají i rozdílné výsledky ze Sčítání lidu, domů a bytu v ČR v letech 1991 až 2001, kdy počet kohabituujících párů se v tomto období zvýšil z 85 tisíc na 125 tisíc (Český statistický úřad, 2002). Fenomén nesezdaného soužití se stal v naší společnosti hojným a oblíbeným jevem. Právní definici nesezdaného soužití v našem právním řádu nenajdeme. Můžeme se však setkat s více označeními pro tento jev jako je faktické soužití druha a družky, manželství „na zkoušku“, vztah „na hromádce“ či „na psí knížku“, konkubinát, kohabitanace, ale i partnerství (Fialová, 2002).

1.3.2 Základní formy nesezdaného soužití

Vztah dvou partnerů můžeme nazvat jako životní společenství a to v případě, že žena a muž spolu dlouhodobě žijí, založí společnou domácnost, mají stejné bydliště, společně uspokojují vzájemné potřeby, vychovávají a pečují o nezletilé děti, nejenom společné, ale i o děti partnera z jeho bývalého vztahu. Nesezdané soužití můžeme nazvat nejenom soužitím druha a družky, konkubinátem, partnerským soužitím, ale i faktickým manželstvím, manželstvím na zkoušku, volným soužitím. Toto soužití musíme odlišovat od soužití osob stejného pohlaví (Pořádková, 2007).

Soužití na zkoušku – jakési snoubenecké soužití. Tento způsob využívají především mladí lidé. Chtějí zjistit, zda jsou schopni spolu žít, umět řešit problémy společně, uspokojovat své partnerské potřeby a vycházet si vzájemně vstřícně. Netají se tím, že pokud

se jim takový způsob života osvědčí, budou aspirovat na uzavření manželství. Pokud ne, mají jednoduchý způsob a možnost rozejít se bez těžkého a bolestného rozvodu, který by museli podstoupit, kdyby vstoupili do manželství rovnou. Tento způsob partnerského soužití je v České republice nejčastější (Radvanová, Zuklínová, 1999).

Nesezdané soužití – faktické manželství. V tomto případě půjde o společné soužití muže a ženy bez úmyslu uzavřít manželství. Tento způsob soužití volí hlavně páry staršího věku, kteří již mají za sebou zkušenost jednoho nebo více neúspěšných manželství. V tomto případě tvrdí, že nechtějí riskovat a že nejedna špatná zkušenost stačila. Další skupinou lidí, která volí tento způsob soužití, jsou lidé, kteří neuznávají zákonnou instituci manželství a sňatek považují za ztrátu času a peněz (Bartušková, 2009).

Proč vlastně lidé hledají jiné možnosti společného soužití? Proč odmítají instituci manželství? Možná je to potřeba zachovat si dostatečnou míru volnosti a nezávislosti, možná je zde otázka strachu z jakéhokoliv dlouhodobého závazku. Manželství totiž přináší jednotlivým partnerům jistá práva a výhody, ale také povinnosti a zodpovědnost. Je otázkou, zda je správné přiznat nesezdanému páru stejná práva, jako mají manželé, aniž by měli zároveň vzájemné povinnosti? Manželství by tak bylo jistým způsobem znevýhodněno.

Legislativní úprava nesezdaného soužití v našem právním řádu neexistuje. Opačně je tomu u manželství, které je legislativně pevně zakotveno v právním řádu ČR a jsou stanovena práva i povinnosti manželů. Nesezdané soužití je chápáno jako trvalé dlouhodobé soužití dvou osob opačného pohlaví. Osoby vytvářejí jakého společenství a společně uhrazují své potřeby, většinou se nazývají druh a družka. K pojmu nesezdané soužití mají blízko pojmy domácnost, osoby blízké, osoby spolužijící (Hrušáková, Králíčková, 2006)

Z hlediska Občanského zákoníku tvoří domácnost fyzické osoby, které spolu trvale dlouhodobě žijí, společně uhrazují náklady na své potřeby a dle svých možností přispívají na úhradu společné domácnosti jako je strava a úhrada nákladů za bydlení. Za osoby blízké jsou považováni příbuzní v řadě přímé, sourozenci, manželé, dále osoby ve vztahu rodinném nebo obdobném.

„Manželství můžeme definovat jako sociálně akceptovaný a posvěcený sexuální svazek mezi dvěma dospělými jedinci. Sňatkem dvou partnerů se stávají příbuznými nejen

oni sami, ale i jejich rodiče, sourozenci a další pokrevní příbuzní každého z nich. Vždy se rozlišuje mezi rodinou a širším příbuzenstvím“ (Giddens, 1999, s. 156).

2 SROVNÁNÍ SE SVĚTEM

Podíváme-li se na stav uzákonění partnerských vztahů v některých vyspělých státech Evropy na konci 20. a začátku 21. století, tak vidíme, že dochází k řešení otázky nesezdaného soužití vždy ruku v ruce s otázkou partnerských vztahů osob stejného pohlaví tedy gayů a lesbiček. Nesezdané soužití, čili partnerství bez uzavření manželství, můžeme z hlediska srovnání s evropskými státy rozdělit na registrované a neregistrované. Tak například Francie, Belgie a Nizozemí řeší problematiku práv a povinností nesezdaných párů jak heterosexuálně tak homosexuálně orientovaných společně formou paktu, smlouvou o legálním soužití nebo registrovaným partnerstvím. Institutu registrovaného partnerství tedy mohou využít jako osoby stejného, tak také opačného pohlaví. Ostatní evropské země, jako například Velká Británie, Dánsko, Norsko, Švédsko pak řeší formou zákona o registrovaném partnerství vždy jen otázku homosexuální menšiny a nesezdané soužití nijak neřeší (Veselá, Hrušáková, 2003).

2.1 Občanský pakt solidarity – francouzský model

Je to model, který byl přijat speciálně ve Francii roku 1999. Jde o smluvní podobu a je určen pro regulaci vztahu jakýchkoliv dvou osob, je to jakýsi certifikát o soužití. Partnerům, kteří zůstávají svobodnými a přistoupí k této smlouvě, jsou přiznána určitá práva a povinnosti. Jejich stav se nemění. Zákon o občanském paktu solidarity (PACS), který byl novelizován tzv. Code civil (CC), byl přijat na podzim roku 1999 a účinnosti nabyl ještě téhož roku. Musím podotknout, že tento zákon neřešil jenom vztah nesezdaného partnerství heterosexuálních párů, ale byl reakcí na osoby s odlišnou sexuální orientací. Proto samotný proces schvalování tohoto zákona se neobešel bez četných demonstrací

Tento zákon měl dvě koncepce – univerzalistickou a komunitární. Komunitární koncepce byla přizpůsobena pouze homosexuálním párům, zatímco univerzalistická koncepce řešila širší dopad na nesezdané heterosexuální páry. Zvítězila podoba univerzalistická. Občanský pakt solidarity – PACS, je tedy založen na smluvním principu a činí z něj speciální model úpravy alternativních forem soužití hlavně pro nesezdané páry. Je to smlouva uzavřená mezi dvěma zletilými fyzickými osobami rozdílného nebo téhož pohlaví za účelem uspořádání jejich společného života. Tento pakt nemohou zavřít osoby příbuzné

a osoby sešvagřené v linii přímé ani osoby, z nichž alespoň jedna žije ve svazku manželském. Učiní o tom společně prohlášení u příslušného soudu (Pořádková, 2007).

Je zde přece jenom patřičný rozdíl mezi osobami žijícím ve svazku manželském a osobami žijícími v PACSu. Manželům zákon ukládá určité povinnosti osobní povahy. Naopak osoby žijící na základě souhlasného prohlášení paktu solidarity jsou od takových povinností oprostěny. Například partneři nemají povinnosti být si věrni, nezakládá žádné nové příbuzenské vztahy ani neznamená změnu příjmení partnera. To znamená, že tento pakt solidarity nemá ani v nejmenším imitovat svazek manželský (Pořádková, 2007).

2.2 Smlouvy o soužití – nizozemský model nesezdaného soužití

Nizozemí patří mezi země nejméně sekularizované, kde se nachází nejméně věřícího obyvatelstva. To možná mělo velký vliv i na vývoj partnerských vztahů a vzájemné soužití u heterosexuálních, ale i u homosexuálních párů. Připomeňme si, že Nizozemí je typické svou vstřícností a patří mezi nejliberálnější země. Potom pochopíme, že již od roku 1979 získávaly nesezdané dvojice postupně určitá práva a povinnosti, které byly podobné těm, jaké měli manželé. Byla to například oblast sociálního zabezpečení a důchodového zabezpečení. Za nesezdané páry se považovaly jak páry heterosexuální, tak také homosexuální. Nečinily se mezi nimi žádné rozdíly (Waldijk, 2007).

V osmdesátých letech nesezdané páry běžně uzavíraly tzv. smlouvy o soužití. Tyto obsahovaly i poslední vůli a byly jakýmsi průkopníkem k uzákonění nesezdaného partnerství. Neměly však valnou společenskou hodnotu. Největší rozdíly mezi nesezdanými a sezdanými páry se projevovaly v otázce rodičovství. Takové páry neměly totiž společná práva a povinnosti k dítěti a až do roku 1998 byla rovněž možnost adoptovat děti omezena pouze na manželské páry. Naopak umělé oplodnění bylo zákonem umožněno ženám vdaným i svobodným bez rozdílu orientace pohlaví (Pořádková, 2007).

Průlomem bylo schválení zákona o registrovaném partnerství v roce 1994, který nabyl účinnosti v roce 1998. Umožňoval uzavřít registrované partnerství nejen homosexuálním párům, ale také heterosexuálním dvojicím. Tak se stal jakousi „nižší“ formou institutu manželství a až na malé výjimky v otázce rodičovství se stalo registrované partnerství takřka rovnocenným manželství. Tato forma řešila i právní následky takového partnerství jako například společné jmění partnerů, možnost umělého oplodnění partnerky, společnou

adopci, možnost přijetí společného příjmení partnerů apod. Ukončení registrovaného partnerství je možné také dohodou obou stran, bez účasti soudu. I když rozdíly mezi manželstvím a registrovaným partnerství byly do značné míry setřeny, rozdíl tady zůstává minimálně ve společenské rovině. To dokládá i velký zájem heterosexuálních dvojic o uzavření registrovaného partnerství v Nizozemí (Waaldijk, 2007).

2.2.1 Dílčí závěr

Pokud by někdy v budoucnu došlo k právním úpravám nesezdaného soužití u nás, bylo by dobré vzít si příklad z nizozemského modelu. Hlavně pokud jde o alternativní formu soužití, kde není činěn rozdíl mezi homosexuálními a heterosexuálními páry a také v otázkách rovného přístupu k manželství. Vytvoření tzv. „nižší“ formy manželství tímto způsobem v podobě institutu registrovaného partnerství považuji za zbytečné a nadbytečné.

2.3 Belgie – smlouva o legálním soužití

V Belgii, podobně jako jiných zemích, se otázka nesezdaného partnerství samostatně neřešila. Problematika heterosexuálních párů a jejich vzájemné soužití se vždy spojovalo s problematikou homosexuálních párů. Belgie přijala svůj první zákon o otázce registrovaného partnerství v r. 1999. Můžeme ho přirovnat modelu francouzskému. Dle tohoto zákona vznikalo partnerství na základě uzavření smlouvy, kterou uzavírali heterosexuální i homosexuální partneři před notářem (Pořádková, 2007).

Jednalo se o tzv. smlouvu o legálním soužití. Smlouvu mohly uzavřít jakékoliv spolužijící osoby, tedy partneři s homosexuální a heterosexuální orientací. Dokonce i osoby příbuzné, jako například sourozenci. Uzavřením této smlouvy nesli partneři společnou odpovědnost za své dluhy a výdaje (Baršová, 2007).

2.4 Nesezdané soužití – neregistrované spolužití

Zde můžeme říci, že jde o samostatný model. Ve většině zemí nejsou takto žijící osoby nikde oficiálně registrovány ani vedeny a jejich civilní status se nemění, zůstávají svobodnými. Jednotlivé právní řády jim přiznávají některá dílčí práva, ale povinnosti jen výjimečně. V některých státech a také například u nás je nesezdané partnerství pouze jiný název pro vztah druhá a družky, tedy osoby opačného pohlaví, které spolu žijí a hospodaří ve společné domácnosti.

3 NESEZDANÉ SOUŽITÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR

Statusovou situaci každého jedince nemůže změnit žádná smlouva, to lze pouze legislativou. V partnerském vztahu dvou lidí navzájem lze smluvně ošetřit výhradně soukromoprávní záležitosti. Vztah páru vůči státu, tedy záležitosti veřejnoprávní nelze jinak ošetřit než zákonnou normou. Již v úvodní kapitole jsem se zmínila o tom, že náš český právní řád nijak nesezdané soužití nedefinuje a problematika není nikde upravena. Neustále však stoupá počet párů, které žijí ve volném partnerském svazku v poměru druh a družka (Hrušáková, Králíčková, 2006).

Pokusím se zjistit, jaké vznikají partnerům v nesezdaném soužití práva a zda mají nějaké povinnosti, jaké má právní následky soužití dvou osob opačného pohlaví a jak jsou chráněny. Porovnáám pouze fakticky vztah ve svazku manželském a v nesezdaném soužití, abych zjistila, v čem je volné soužití výhodné a jakými naopak trpí nedostatky.

3.1 Nesezdané soužití a zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Zákon o rodině s pojmem druh a družka nepočítá. Na rozdíl od manželství v něm nebudeme pro tento vztah přiměřenou ochranu. Zákon přesně vymezuje vznik a zánik manželství, u nesezdaného soužití taková úprava není. Vznik a zánik nesezdaného soužití nelze s přesností určit, ani nějak úředně doložit. Tato otázka se stává důležitou v momentě, kdy je potřeba dokázat, že vztah druh a družky po určitou dobu trval či trvá. Kdy tedy takové soužití vzniká? Fakticky vzniká založením společné domácnosti a společným sdružením finančních prostředků druh a družky a společným hospodařením s nimi.

3.1.1 Vztahy partnerů v nesezdaném soužití k dětem

Co se týká vztahu k dětem je Zákon o rodině důrazný a stojí na rovnosti dětí narozených v manželském soužití i mimo ně. To znamená, že pokud se narodí dítě partnerům v nesezdaném soužití, má stejná práva a postavení jako dítě narozené v manželství. Požívá stejné ochrany. Nesezdané soužití nemá vliv na status rodičovství, což je v podstatě logické. V takovém soužití přece rodič nepřestává být rodičem. Problematika rodičovské zodpovědnosti je přímo obsažena v § 31 odst. 2, Zákona o rodině a tato zodpovědnost se vztahuje na každého rodiče bez ohledu na to, zda žije v manželství, nebo je druhem, partnerem

či samoživitelem. Podíl na výchově dítěte je zákonem přiznán bez rozdílu oběma partnery, žijí-li ve společné domácnosti.

Pokud v nesezdaném soužití mají partneři společné děti, jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj (§ 31, odst. 2 Zákona o rodině).

Další situace může nastat, žije-li druh a družka v nesezdaném soužití s dítětem, jehož rodičem je pouze jeden z nich. Druhý partner nemá v tomto případě povinnost podílet se na výchově dítěte. Tohoto druhu, který není rodičem dítěte, nevází k nezletilému dítěti žádná práva ani povinnosti. Naopak manžel má takovou povinnost ze zákona dle ustanovení § 33 Zákona o rodině. Pravdou však je to, že pokud s rodičem a jeho druhem žije dítě ve společné domácnosti, k výchově ze strany nevlastního rodiče fakticky dochází. Je-li nesezdané soužití dlouhodobé a harmonické, může se stát, že dojde k vytvoření pevného citového pouta mezi dítětem a nevlastním rodičem. Při rozchodu druhu a družky dojde ke zprerhání vazeb mezi dospělými, ale také mezi dítětem a nevlastním rodičem a to se dotýká duševního života a vývoje dítěte (§ 33, odst. 1 Zákona o rodině).

V souvislosti s rozchodem rodičů poskytuje zákon zvýšenou ochranu pouze dětem narozeným z manželství. Dle § 24 odst. 2 Zákona o rodině totiž nelze rozvést manželství, pokud by to bylo v rozporu se zájmem nezletilých dětí. Tímto důvodem může být zdravotní stav dítěte a jeho silná citová vazba na oba rodiče. Naopak rozchod druhu a družky je pouze formální záležitostí a nemůže tomu zabránit ani zákon.

3.1.2 Problematika osvojení a adopce

Pokud partneři žijí v nesezdaném soužití, nemohou se stát individuálně osvojiteli nejen dítěte cizího, ale partner rovněž nemůže osvojit dítě svého partnera, se kterým žije v nesezdaném soužití. Společná adopce je vyloučená, protože společně mohou dítě adoptovat pouze manželé. Zde stojí zákon plně na straně manželů, kteří dle zákona o rodině mají právo společné adopce. V tomto případě mají manželé podstatně výhodnější postavení. Vyplývá to z argumentu, že manželé poskytují určitou trvalost vztahu a pevné zázemí pro výchovu dítěte. Tomuto můžeme oponovat, protože také druh a družka, kteří dlouhodobě žijí v nesezdaném soužití, mohou poskytnout dítěti dobré a kvalitní prostředí pro jeho výchovu.

Co se týká jiných vztahů k nezletilému dítěti, nic nebrání možnosti, aby jeden z nich dostal nezletilé dítě do pěstounské péče (§ 45a Zákona o rodině) či, aby mu bylo svěřeno do výchovy. Dítě může tedy být svěřeno do pěstounské péče fyzické osobě, jestliže zájem dítěte vyžaduje svěřeni do takové péče. Dítě může být svěřeno také do společné pěstounské péče manželů (Hrušáková, Králíčková, 2006).

Za trvání manželství může manžel matky dítěte toto nevlastní dítě osvojit a upravit tak jejich právní vztah. Podobné právo však už druh, který žije v nesezdaném partnerství, nemá. Jedinou legální formou tak zůstává institut určení rodičovství k nenarozenému či narozenému dítěti souhlasným prohlášením obou rodičů. Toto upravuje Zákon o rodině v ustanoveních § 50 – 62.

3.1.3 Vyživovací povinnost partnerů

V nesezdaném soužití a vztahu mezi druhem a družkou nevzniká vyživovací povinnost. Zákon o rodině totiž upravuje alimentární povinnost mezi taxativně vymezenými subjekty a to mezi dětmi a rodiči, potomky a předky, manžely a rozvedenými manžely. O nesezdaných párech se v zákoně nemluví. Výjimku tvoří neprovdané matky vůči otci jejího dítěte. To, že mezi nesezdanými páry vlastně neexistuje žádná vyživovací povinnost, je nevýhodou tehdy, když sociální a ekonomická úroveň partnerů je rozdílná (Nedbálková, 2007).

Tato situace častokrát nastává v době, kdy žena pečuje o dítě a není ekonomicky činná. Jestliže oba partneři žijí v harmonickém soužití, starají se o dítě i o společnou domácnost, potom tato situace asi nebude činit žádný problém. Otec dítěte se rád postará o výživu nejen svého dítěte, ale i své partnerky a postará se tak o celou rodinu. Výživné tak neposkytuje na základě určení zákona, ale na základě dobrovolnosti. Úskalím tohoto nesezdaného svazku je, že pokud se partneři na základě nějaké neshody rozejdou, není žena schopna se o sebe a o své dítě postarat sama. Taková žena může v podstatě zůstat bez ochrany, protože na výživné nemá právní nárok. Naopak Zákon o rodině pamatuje na nevýhodné postavení osamělé těhotné ženy.

Otec dítěte, za něhož není matka provdána, je povinen uhradit náklady spojené s těhotenstvím a následným slehnutím. Je rovněž dle tohoto zákona povinen matce dítěte přispívat na její výživu po dobu dvou let. Je to doba, po kterou žena obvykle pečuje o malé dítě. Tato práva může matka uplatnit vůči otci dítěte, za kterého není provdána, ale se kte-

rým bylo určeno otcovství souhlasným prohlášením obou rodičů před matričním úřadem. Jedině tak bude mít narozené dítě v rodném listě uvedeného otce. Poté, samozřejmě bez ohledu na to, zda jsou partneři manželé, či nikoliv, náleží oběma rodičovská zodpovědnost. Tato povinnost je definována v § 31 Zákona o rodině jako souhrn práv a povinností při péči o nezletilé dítě, při zastupování nezletilého dítěte a při správě jeho jmění (Hrušáková, Králíčková, 2006).

3.1.4 Problematika příjmení

Rodiče, kteří žijí v nesezdaném soužití, mají logicky různá příjmení. Pokud se jim narodí dítě, mají podstatě dvě možnosti. Dle Zákona o rodině § 38 mají děti společné příjmení rodičů nebo příjmení jednoho z nich, určené dohodou při uzavření manželství. Jestliže však žijí jako druh a družka a narodí se dítě, pak toto dítě ponese příjmení po matce.

Druhá možnost v tomto případě je taková, že oba partneři, kteří nežijí v platném manželství, mohou určit otcovství před kterýmkoliv matričním úřadem formou společného souhlasného prohlášení ve smyslu § 53 Zákona o rodině. O tomto se učiní zápis. Určení rodičovství se může provést k ještě nenarozenému dítěti nebo k již narozenému dítěti. Přitom se rodiče dohodnou na budoucím příjmení dítěte, které ponese příjmení buď po matce, nebo po otci, podle toho, jak se oba rodiče dohodnou.

Problém s užíváním příjmení může nastat v průběhu soužití, kdy dítě má příjmení po otci. Tím má jiné příjmení než neprovdaná matka nebo jeho další sourozenci, například z předchozího matčina vztahu. Větší nezletilé dítě, které již například navštěvuje mateřskou školku nebo základní školu, se potom svých nesezdaných rodičů oprávněně dotazuje, proč se jmenuje jinak než matka. V běžném životě může nastat situace, kdy matka musí prokázat, že zrovna ona je matkou dítěte, například u lékaře, ve zdravotnickém zařízení nebo ve škole, či družině. Pro pracovníky těchto zařízení je tato situace těžko řešitelná a v podstatě tento problém lze řešit jen důkazem a to rodným listem. Jinak se může stát, že podají informaci o zdravotním stavu dítěte, nebo jej přímo vydají cizí třetí osobě (Gregorová, Králíčková, 1998).

3.1.5 Nesezdané soužití a občanské právo

Občansko právní vztahy mezi fyzickými osobami upravuje náš současný Občanský zákoník č. 40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Ale pojem druh a družka a řešení

jejich vztahů v něm nenajdeme. Volné soužití muže a ženy lze přirovnat pod pojem domácnost, osoba blízká a spolužijící. Jsou to určité instituty, v rámci kterých probíhají a vznikají mezi osobami majetkové a osobní vztahy. Tyto zahrnují určitá práva a povinnosti a mohou se tedy vztahovat i na nesezdaný pár (Hrušáková, Králíčková, 2006).

Na vysvětlení pojmu domácnost uvádím, že domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby (§ 115 Občanského zákoníku). Pojem osoba blízká zase upravuje Občanský zákoník v § 116. Osoby blízké rozdělujeme do dvou kategorií. V první kategorii jsou vyjmenované osoby taxativně a jsou to příbuzní v řadě přímé, sourozenci a manžel. Do druhé kategorie jsou zařazeny osoby, které se stávají blízkými až na základě určitých vzájemných vztahů. Druha a družku můžeme zahrnout do této druhé kategorie. Pojem osoba spolužijící je pouze termínem užívaným zejména v dědickém řízení a nemá žádný jiný právní charakter (Gregorová, Králíčková, 1998). Tato skutečnost je také velmi těžko doložitelná, neboť stěží lze úředně potvrdit začátek a ukončení spolužití (Gregorová, Králíčková, 1998).

Občanský zákoník řeší hlavně majetkové vztahy v postavení druha a družky, kteří mohou nabývat majetek pouze individuálně do svého osobního vlastnictví nebo do podílového spoluvlastnictví. Mezi druhem a družkou nevzniká tudíž žádné společné jmění ani žádné majetkové společenství. To vzniká toliko mezi manžely a nesezdaný pár tohoto nemůže využít. Nesezdaný pár by tak musel uzavřít vzájemnou smlouvu a v případě podílového spoluvlastnictví by tak musel učinit na každou pořízenou a zakoupenou věc zvlášť.

V praxi se však takto neděje, protože pár na počátku soužití a v průběhu soužití nepředpokládá a nepřemýšlí, že by se jednou mohl rozejít. Ale pokud jednou k takové situaci dojde a pár se rozejde, nastávají velké problémy s rozdělováním majetku, který si za svého soužití muž a žena pořídili. Jelikož pro takový pár neexistuje institut společného jmění manželů či bezpodílového spoluvlastnictví, bývá takové majetkové vypořádání traumatem pro všechny zúčastněné, zejména dokazování, kdo, kdy, kde a za čí peníze věc koupil či dostal (Hrušáková, Králíčková, 2006).

Co se týká dědického práva, je postavení druha a družky nevýhodné v tom, že před druhem jako osobou spolužijící mají přednost zůstavitelovi potomci, sourozenci, rodiče, kteří dědí v první a druhé dědické linii. Toto nevyhovující postavení druha a družky při dědění ze zákona lze sice ošetřit sepsáním závěti, ale praxe je však zcela jiná. Žádný

z partnerů, kteří žijí v nesezdaném soužití, na takový případ nepamatuje, nepředpokládá takovou situaci, a proto ji neřeší. Na druhu a družku je v právu dědickém pamatováno nepřímo prostřednictvím osob spolužijících a to za splnění podmínek, že se zůstavitelem žil nejméně jeden rok před jeho smrtí ve společné domácnosti a z toho o společnou domácnost pečoval nebo byl odkázán výživou na zůstavitele. Jen na základě tohoto ustanovení se může druh domáhat svých majetkových práv (Gregorová, Králíčková, 1998).

Nevýhodné postavení druhu a družky jako osoby spolužijící lze zaznamenat také v oblasti nájmu bytu. Řešení společného bydlení je významnou otázkou vzájemného soužití partnerů. Mezi druhem a družkou, na rozdíl od manželů, nevzniká institut společného nájmu bytu. Tuto otázku lze však řešit smluvně, uzavřením nájemní smlouvy mezi pronajímatelem a druhem a družkou jako společnými nájemci. Složitost situace nastane, jestliže zemře jeden z partnerů. Pokud žijí v nesezdaném soužití a bydlí v nedružstevním bytě a jeden z nich je nájemcem, stávají se po jeho smrti dle zákona nájemci jeho děti, rodiče, sourozenci, zeť a snacha. Totéž platí v případě družstevního bytu, kdy společný nájem může vzniknout jen mezi manžely. Žijící druh je tak opět v nevýhodě, pokud mu nevyjde pronajímatel vstříc, vznikne pro něj složitý problém s hledáním nového bydlení, v nejhorším případě může druh zůstat bez střechy nad hlavou (Hrušáková, Králíčková, 2006).

3.1.6 Nesezdané soužití a sociální zabezpečení

Zde bych rovněž vylíčila nejmarkantnější nevýhody párů žijících v nesezdaném soužití. O výhodách, pokud nějaké jsou, se hovořit nedá. V rámci sociálního zabezpečení mluvíme o oblastech důchodového pojištění, zdravotního pojištění, nemocenského pojištění, státní sociální podpory a sociální péči. Jednotlivé oblasti jsou stěžejními pilíři naší sociální politiky, jejichž účelem je pomoci jedincům a členům jejich rodiny při překonání nepříznivých životních a sociálních událostí. Patří mezi ně například nemoc, invalidita, úraz, ale i takové životní události jako je narození dítěte, úmrtí a také odchod do důchodu a stáří.

Děje se tak bez ohledu na to, v jaké rodině jedinec žije, jakým způsobem tato rodina vznikla a bez ohledu na to, zda je základem této rodiny manželství nebo pouhé faktické soužití muže a ženy, či je základem rodiny jedinec sám. Naše sociální právo relativně pružně, na rozdíl od jiných právních odvětví, reaguje na rostoucí počet nesezdaných soužití. Přesto však stále zůstává viditelná nerovnost mezi nesezdaným soužitím a tradičním manželstvím. Tato nerovnost je znatelná například v tom, že v mnohých agendách sociál-

ního zabezpečení (například v důchodovém pojištění) musí páry prokazovat, jak dlouho faktický vztah trval, což manželé prokazovat nemusí (Pořádková, 2007).

Podle zákona o nemocenském pojištění (č. 186/2006 Sb.) už nehraje roli, zda osoba, která žádá o ošetřovné (tzv. „paragraf“) je právě tou osobou, která žije v manželství, či ve volném soužití. V obou případech má na ošetřovné nárok a není zde rozhodující doba trvání tohoto svazku. Rovněž zde není rozdíl, pokud jde o délku mateřské dovolené a peněžité pomoci v mateřství. Ta je u osoby žijící s druhem a také samozřejmě i s manželem stejná a je 26 týdnů. Musím poukázat na fakt, že manželství je zde zvýhodněno v momentě, kdy peněžitou pomoc v mateřství (§ 32, odst. 1 zákona o nemocenském pojištění) může pobírat místo matky manžel, zatímco druh takovou možnost nemá.

Jediný právní předpis a to zákon o státní sociální podpoře definuje pro svoji vlastní potřebu pojem rodina. Druh a družka se stejně jako manželé považují za společně posuzované osoby. Musí však splňovat podmínku, že spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby. U manželů je tato podmínka splněna vždy, ale druh a družka musí existenci společné domácnosti prokazovat. Zákon o nemocenském pojištění a zákon o státní sociální podpoře nepovažuje osobu, která žije s druhem, za osamělou (Pořádková, 2007).

Další oblast vymezuje zákon o životním a existenčním minimu, který posuzuje okruh osob a jejich příjmy společně. Druh a družka nejsou za společně posuzované osoby považovány výslovně. Zákon je řadí pod tzv. osoby jiné, které společně užívají byt, což musí opět písemně potvrdit. Manželé jsou za společně posuzované osoby považováni vždy, bez ohledu na to, zda spolu skutečně žijí. Na podstatu společně posuzovaných osob, jak představuje zákon o životním a existenčním minimu, navazuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a zákon č. 11/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi.

Vztah druh a družka není vůbec zohledněn v oblasti důchodového pojištění. Zde se vymezuje pojem osoby blízké. Dle § 24 zákona o důchodovém pojištění se za osoby blízké taxativně považují manželé, příbuzní v řadě přímé, děti, zeť a snacha. Druh a družka se pro účely tohoto zákona za osoby blízké nepovažují. V rámci důchodového pojištění se tedy neřeší sociální události, které nastávají u nezdaných párů. Plnění z tohoto zákona se poskytuje pouze rodině, která je založena manželstvím. To se týká zejména pozůstalostních důchodů a to konkrétně důchodů vdovského a vdoveckého. Tady je totiž v případě úmrtí pro vyplácení takového důchodu základním předpokladem existence manželství, přičemž se

zde počítá s trvalostí a dlouhodobostí vztahů v manželství. Tady můžeme polemizovat o dlouhodobosti vztahů jak v manželství tak v nesezdaném soužití. V současnosti končí více jak polovina manželství rozvodem a naopak neformální svazek může trvat dlouhá léta (Hrušáková, Králíčková, 2006).

3.1.7 Nevýhodné postavení nesezdaného soužití v dalších oblastech

Co se týká trestního práva, dává se zde poměr druha a družky na roveň manželství. Druh je považován za osobu blízkou a má rozsáhlá práva v rámci trestního řízení, kdy má možnost například odepřít svědeckou výpověď a to v tom případě, že by mohl uškodit svému partnerovi.

V oblasti daňového práva v oblasti zákona o správě daní a poplatků nemohou nesezdaní partneři využít daňového zvýhodnění a odpisu na vyživovanou osobu. Nevýhodné postavení zaujímají druh a družka také při placení daně dědické, darovací a daně z převodu nemovitosti (Gregorová, Králíčková, 1998).

3.2 Shrnutí

Pokud se zamyslíme nad výše uvedeným, zjistíme, že náš právní řád se v podstatě problémem vztahu druha a družky nezabývá. Shrnuji ty nejpodstatnější výhody a nevýhody formy soužití v manželství a v nesezdaném soužití, abych v následujících kapitolách zodpověděla otázku, proč vlastně někteří lidé odmítají instituci manželství a raději volí cestu neformálního svazku. V souhrnu všech výhod je na jasném prvním místě institut manželství. O výhodnosti postavení manželů nepochybujeme. Jedinou výhodou nesezdaného soužití partnerů je možnost snadného rozchodu, protože nestanovuje požadavek morálního charakteru, žít spolu a být si věrni. Pro výhodnost v pobírání sociálních dávek nesezdaných párů není argument, protože k vyšším dávkám a příspěvkům lze dojít jen cestou nezákonného postupu, kdy jeden partner před úřady zapírá toho druhého a vydává se za osobu osamělou.

Výčet vzájemných práv a povinností, výhod a nevýhod manželství:

- vzájemná vyživovací povinnost manželů
- zcela jasná domněnka otcovství č. 1, že otcem dítěte je manžel matky
- vzájemné zastupování v úředních záležitostech bez plné moci

- společné vlastnictví a jmění manželů, společný nájem bytu
- nárok na vdovský nebo vdovecký důchod
- v dědickém řízení nižší daň, nižší míra daně darovací
- možnost uplatnění odpisu u daně z příjmu
- možnost společné adopce, získání dítěte do pěstounské péče
- jako osoba blízká, může odmítnout svědeckou výpověď
- při spáchání přestupku při řízení motorového vozidla, odkaz na osobu blízkou
- dle zákona o péči o zdraví lidu (z. č. 20/1966 Sb.) možnost sdělení o povaze onemocnění a o potřebných lékařských výkonech manžela

Některé z uvedených výhod by mohly být považovány vlastně za nevýhody, proto by lidé raději volili formu nesezdaného soužití. Rovnováha by v podstatě nastala, pokud by druh a družka byli přibližně na stejné ekonomické úrovni. Ale to se příliš často nestává, je obvyklé, že jeden z partnerů je ekonomicky slabší. Bývá to většinou žena, která nepracuje a stará se o děti a o domácnost, proto potřebuje pomoc druhého partnera (Pořádková, 2007).

Z výše uvedeného je jasné, že v naší společnosti je více upřednostňováno manželství před jinými formami soužití. Je otázkou, zda by se nesezdané soužití mělo stát předmětem další legální zákonné formy soužití. V žádném případě bych nechtěla preferovat vytváření jakéhosi manželství nižšího stupně. Přece jenom jsou páry, které manželství uzavřít nechtějí a samy si tuto cestu zvolily. Tento život se zdá pro ně vyhovujícím. Zatím v naší společnosti nevznikla dostačující společenská poptávka po institucionalizovaném zakotvení volného soužití druha a družky.

4 MOTIVY VOLBY MANŽELSTVÍ A NESEZDANÉHO SOUŽITÍ

Motiv je „*pohnutkou, příčinou činnosti, jednání člověka zaměřené na uspokojení určité potřeby*“ (Hartl, Hartlová, 2000). Prameny motivu mohou být vnitřní, vnější, vědomé i podvědomé, bezděčné. Lidskému jednání předchází velké množství motivů. Umožňují volbu a posouzení všech důsledků lidského jednání. Závěrečná volba při rozhodování je provedena na základě dominantního motivu. Zbylé nedominantní motivy jsou potlačeny nebo zavrženy. Nasměrování motivu je sociálně podmíněno a kopíruje hodnotovou a normativní orientaci. Motiv má tedy cíl a směr, ale také motivační stimuly, kterými mohou být potřeby, emoce, hodnoty, zvyky, postoje, ideje, zájmy apod.

4.1 Proměny v partnerských vztazích

Manželství je institucí s dlouhodobou historií, kterou naši předkové přijali a tuto tradici udržovali. Uzavření manželství partnerům dodávalo ekonomickou, sociální jistotu, pocit bezpečí a uspokojování jejich životních potřeb. Rituály a symboly při uzavírání sňatku byly předávány z generace na generaci a dle demografického členění se rozlišovala jejich forma. Navíc, vše bylo ovlivněno pevnou církevní doktrínou, která zakazovala předmanželský sex a používání antikoncepce. Dítě se mohlo narodit jen po uzavření manželství a nemanželské dítě bylo uvrženo v nemilost a mnohdy skončilo v sirotčinci. Po celý svůj život pak neslo cejch nemanželského dítěte a žilo na okraji společnosti. Rovněž tak svobodná matka byla vyčleněna ze společnosti a mít nemanželské dítě tzv. „zasvobodna“ bylo velkou hanbou a ostudou celé rodiny. Mnoho dívek a žen se snažilo tuto skutečnost tajit před nejbližším okolím (Hamplová, 2003).

Situace se u nás začala měnit v 60. letech, kdy došlo k uvolnění společenských norem a předmanželský a mimomanželský sex už nebyl tak odsuzován. Dochází k legitimizování předmanželského a mimomanželského sexu. Dle Plaňavy (2000) je polovina nevěst při uzavírání sňatku těhotná. Aby dívka nezůstala svobodnou matkou, docházelo k rychlému uzavírání sňatků, kdy se snoubenci znali jen krátkou dobu a nestačili vzájemně poznat své charakterové a osobní vlastnosti. Nestačili se vzájemně na sebe adaptovat. Je zcela přirozené, že později mezi nimi docházelo k neshodám, které řešili rozvodem. Jelikož v našich zemích byl rozvod umožňován a průběh byl celkem snadný, pokud se manželé dohodli na rozdělení majetku i na další výchově nezletilých dětí, soud většinou rozvod po-

volil. Partneři tak mohli později uzavřít další manželství a založit novou rodinu. V dnešní době již rozvod není ničím neobvyklým a odsuzovaným jako byl dříve.

Na sklonku 90. let dochází u nás k rozšíření nového jevu. Stále více mladých lidí, ale i partnerů, kteří jsou již jednou, nebo několikrát rozvedení se rozhoduje pro volné soužití.

Je to zapříčiněno změnami v uznávaných hodnotách v moderní společnosti. Došlo k velké změně v očekávání mladých lidí od partnerského vztahu. Více je kladen důraz na individualitu a osobní uspokojování potřeb jednotlivce. Způsob života je určován řadou vnějších i vnitřních faktorů a to mění styl života. Životní styl je dnes velmi diskutovanou a sledovanou oblastí ve všech sdělovacích prostředcích. Na změnu životního stylu má vliv celý komplex sociálních, ekonomických, existenčních i kulturních podmínek. Na člověka ze všech stran působí vlivy na psychický a zdravotní stav, prožívání, zaměstnání, výše příjmů, vzdělání, bydlení, dostupnost předmětů životní potřeby a to vše ovlivňuje život jedince v rodině (Fialová, 2006).

Konzumní způsob života ovlivňuje i postoj jednotlivce k partnerskému chování a postoj k založení rodiny. Je spjat s hodnotovými orientacemi. Tento způsob žití preferují současní mladí lidé a nám se může zdát, že takový způsob žití je více povrchnější, rychlejší a nevšímavý k emocionálním potřebám jedince. Vytváří se individualizovaná společnost, v níž je každý člověk za svůj život zodpovědný zcela sám (Pořádková, 2007).

4.1.1 Proměny rodiny a manželství v západní společnosti

Rodina takového typu je ze zákona monogamní. Současný trend je však takový, že vzhledem k velké rozvodovosti můžeme mluvit o sériové monogamii. To znamená, že rozvedený partner, uzavírá další manželství a zakládá novou rodinu. Za život tak může vystřídat i několik životních partnerů, ale nesmí je mít současně. Netýká se to však mimomanželského sexuálního vztahu. Manželství vychází z předpokladu romantické lásky, je zde citový individualismus. Podmínkou rozhodnutí k uzavření manželství je dnes vzájemná osobní přitažlivost obou partnerů a vznik oboustranného citu. Lásky partnerů je přirozenou součástí lidské existence. Tady se může lišit realita od představ jednotlivých partnerů. Důraz na osobní uspokojení v manželství vede k rostoucímu očekávání, která zůstávají mnohdy nesplněna. To vede k vysoké rozvodovosti (Rabušic, 1997).

4.1.2 Růst rozvodovosti

Vývoj společnosti vede jednoznačně k vysoké toleranci k rozvodům a tímto je akt rozvodu snadnější. Vysoké procento rozvodů souvisí se sociálními změnami ve společnosti. Dnes uzavření manželství nesouvisí s potřebou předávat majetek z generace na generaci. Roste nezávislost žen, které už jsou ekonomicky soběstačné a nevidí v manželovi jediného živitele rodiny. To bylo výsadou patriarchální společnosti. Celková větší ekonomická nezávislost vede k tomu, že si rozvedení partneři snáze vytvoří novou samostatnou domácnost. Z těchto změn vyplývá, že rozvod již není sociální stigma. Dalším významným faktorem, jak už jsem se zmínila výše, je tendence k hodnocení manželství podle míry osobního štěstí a individuálního uspokojení partnerů (Fialová, 2006).

Stoupající tendence rozvodů může ukazovat na snahu o dosažení hodnotného a smysluplného spokojeného vztahu. Na jedné straně rozvod už nepředstavuje společenské stigma a snadnější možnost rozvodu umožňuje ukončit neuspokojivý a nenaplněný vztah. Negativem rozvodu je tedy téměř vždy emocionální zátěž obou partnerů a způsobuje také finanční potíže na jedné nebo na druhé straně (Beck, 2004).

Dopad rozvodu manželství má většinou devastující vliv na děti. Mnohé výzkumy dokládají, že děti po rozvodu rodičů skutečně často emocionálně strádají. Zrovna tak mohou trpět i dlouhodobě napjatými vztahy rodičů, kteří se nerozvedou. Jsou zmatené, vystrašené, zhorší se prospěch ve škole a jsou ve stresu z nejisté budoucnosti. Děti prospívají nejlépe, pokud jsou milovány oběma rodiči a vyrůstají v prostředí harmonickém a klidném. Po rozvodu vznikne domácnost vedená osamělým rodičem, pokud si rodiče opět nenajdou nového partnera a nezaloží novou rodinu (Nedbálková, 2007).

Dle statistik z pohledu délky trvání manželství je nejvíce rozvodů manželství po pěti letech a zvýšení rozvodů je patrné po deseti letech manželství. Nejvíce se rozvádí manželství ve třetím a čtvrtém roce trvání. Brzy po uzavření manželství se rozvádí bezdětná manželství. Jako nejčastější důvod k rozvodu manželství je uváděna rozdílnost povah, zájmů a názorů (Hamplová, 2003).

Již dříve jsem se zmínila, že klasický motivační model pro uzavření manželství představoval především její ekonomickou a sociální výhodu. Tento model v době sociálního státu pozbývá své opodstatnění. Jak tvrdí Rabušic (1997) „*osou rodinného života jsou potřeba emocionální, což znamená, že rodinné vztahy jsou dnes především založeny na dob-*

rovolnosti“. Dobrovolnost je však velice křehkou věcí a to může být podle Rabušic jedním z důvodů, proč jsou moderní společnosti také společnostmi rozvodovými.

4.2 Motivy volby manželství

Z nejrůznějších míst se ozývají hlasy, že současná společnost trpí rozpadem tradičních hodnot. Skutečně mizí mnohé tradice, které pomáhaly udržovat určitou stabilitu, soudržnost a dlouhodobé fungování rodinných vztahů. Veškeré tradice, zvyklosti a rituály, předávané z generace na generaci významně prohlubovaly emoční vztahy jednotlivých členů rodiny. Malé dítě tohle intenzivně vnímá a prožívá. Ukládá do své paměti tak, by mohlo v budoucnu navázat na domácí tradici. Některé zvyklosti se natolik upevnily, že dostaly podobu určitých rituálů. Ty se mohly stát nedílnou součástí rodinného života a toho, co lze zahrnout pod společný název „domov“ (Fialová, Hamplová, 2000).

Naše společnost prodělává prudké změny, které zasahují do mnoha oblastí. Do ekonomiky, sociální struktury a sociálních vztahů, do sféry politické, kulturní i výchovné. S tím souvisejí i změny v životě rodiny a jednotlivců. To vyvolává četné úvahy o funkci současné a budoucí rodiny a legalizaci partnerských vztahů formou manželství. Biologická funkce manželství je dnes nezanedbatelná a těžiště plnění společenského účelu manželství je tedy výchovná funkce. Forma monogamního manželství dává důraz na morální hodnoty, chování, zvyky jednotlivce. Nezanedbatelnou jistotou svazku je emoční podpora partnera a ekonomická zajištěnost ženy, pečující o malé dítě, kdy jediným výdělečně činným je v tomto případě manžel a žena je tak finančně závislá na svém partnerovi (Možný, 2006).

To, co lidi k uzavření manželství vede, úzce souvisí s tím, co si o manželství myslí a jakou úlohu mu přiřkávají (Hamplová, 2000). Nejdůležitějším důvodem pro uzavření manželství je potřeba lásky a blízkost druhého partnera, touha po bezpečném zázemí rodiny. Uzavřením manželství získávají relativní jistotu nesnadného rozchodu. Dále představa a přání, aby se jejich dítě narodilo v legálním manželství. Ženy většinou k uzavření manželství vede přání vdávat se v bílém a podstoupit rituál obřadu. Manželství jim dává také jakousi právní záruku, že pokud je manžel opustí, mají právo na výživné. Partneři jsou si vědomi, že existuje jakési splnění určitých podmínek pro uzavření manželství. Těmito nepsanými podmínkami může být splnění formálních náležitostí, jako je dovršení plnoletosti, silný partnerský vztah, ekonomické podmínky, dostatečný finanční příjem, samostatné bydlení, podpora ze strany státu a rodičů.

Uzavření manželství lze brát ve skutečnosti jako jakési omezení osobní svobody. Ti, co vstupují do manželství ochotně, se domnívají, že je uzavření manželství nijak neomezí. Další skupinu tvoří osoby, které si uvědomují, že se v manželství budou muset podřít, a proto nejsou pro vstup do manželství ochotní (Rabušic, 1997).

To, zda mladí lidé dospějí k úmyslu uzavřít manželství, závisí také na délce partnerského vztahu, jak dlouho se partneři znají. Důvodem ke sňatku už dnes nemusí být skutečnost, že partnerka otěhotněla, ani nemusí partneři získávat souhlas rodičů, či širokého příbuzenstva. Volbu manželství ovlivňuje věk a další vnější podmínky. Vhodná doba k uzavření manželství nastává ve chvíli, kdy partneři cítí, že se rozhodli správně a dostatečně dlouho se znají. Kdy oba současně rovněž cítí, že je to ten správný a upřímný krok. Tato doba a pocit, že se již dostatečně dobře znají, může být u každého jinak dlouhá. Další podmínkou, která ovlivní rozhodování je samostatné bydlení, nebo ukončení vzdělání (Hamplová, 2003).

Psychologickým motivem pro partnery, kteří preferují uzavření manželství je, že svatbu považují za jakýsi projev důvěry k partnerovi a ukončení jakési fáze chození a poznávání se. To, že oba dospějí k takovému rozhodnutí, je důkazem, že prošli jednotlivými fázemi partnerského vztahu a uzavřením manželství vznikne pocit jistoty ve vztahu (Možný, 2006).

Každý partnerský vztah má určité vývojové fáze od zamilovanosti a vzájemného okouzlení až do fáze stabilní manželské lásky. V takovém vztahu se už neklade důraz na momentální emoce. Pocit důvěry v partnera je přitom rozhodující. Partneři si věří, že se navzájem milují, chtějí spolu počít a vychovávat děti, stát při sobě a navzájem si pomáhat v těžkých chvílích života. Jsou přesvědčení, že manželství je pro ně jakýsi druh právní jistoty, který jim však nezaručí spokojený vztah a fungující rodinu. Zároveň tím okolí dávají najevo, že jsou zadaní a již našli toho pravého partnera pro život. Uzavřením manželství vznikne mezi partnery pouto, není jim však jen oddací list. Příznivci nesezdaného soužití mnohdy také prohlašují, že oddací list je pro ně jen cár papíru, který ke svému vztahu nepotřebují. Odchod z manželství a rozvod je obtížnější. Manželství je institut, který brání unáhleným rozchodům. Krize a problémy se lépe zvládají díky tomu, že prostě musí.

4.3 Motivy volby nesezdaného soužití

Co vede mladé lidi, aby spolu žili jen tak ve volném soužití? K volbě takového soužití více inklinují mladí lidé. Můžeme rozlišovat dva druhy takového soužití. První skupinu tvoří mladí lidé, kteří volí nesezdané soužití po nějakou dobu před uzavřením manželství. Je to tzv. soužití na zkoušku, aby partneři lépe poznali své charakterové vlastnosti a lépe si na sebe zvykli. Naučili se navzájem se přizpůsobovat a tolerovat. V takovém soužití vidí přípravu na manželství (Šulová, 2006).

Druhou skupinu tvoří partneři, kteří si zvolí volné soužití jako celoživotní strategii. Nepředpokládají, že v budoucnu uzavřou manželství. Počítají s tím, že v takovém soužití budou vychovávat své děti. Uzavřením manželství by se museli vzdát z části své osobní svobody a také počítají s případným jednodušším rozchodem. Rodina a manželství je v dnešní době méně ceněno (Hamplová, 200).

Je to zapříčiněno větší orientací na vlastní seberealizaci a individualizaci jednotlivce. Jedinci a páry už neplánují svůj budoucí život jen z hlediska založení rodiny a početí dítěte. Centrální role dítěte v životě partnerů a manželů postupně mizí. Partneři jsou samostatnými lidmi, mají své vlastní představy o životě a o budoucnosti, mají vlastní příjem a své zájmy, svou identitu. Mají představu o tom, že společné žití je bude obohacovat a bude zdrojem radosti a spokojenosti. Vstupují do soužití s určitými partnerskými představami a očekáváním. Dostát partnerským očekáváním může být někdy těžké zvláště, když se ukáže, že každý z partnerů má jiné zájmy a jiné představy. Partnerům se nechce a ani to neočekávají, že by své představy a názory mohli změnit. Potom raději volí rozchod, který je takto snadnější a bez rizik (Bartušková, 2009).

Tato forma nesezdaného soužití může být brána jako protipól uzavření manželství. Mnoho mladých lidí vnímá tuto formu jako soužití na zkoušku, nebo tzv. „chození“. Nebrání se myšlence, že by někdy v budoucnu uzavřeli manželství a stvrдили tak svůj vztah. Zvolí si tedy nějakou formu soužití, ale je možné, že v budoucnu si zvolí jinou formu. Můžeme to nazvat „otevřenou budoucností“. Mají sice vzájemnou jistotu, že partner je ten pravý a také mají jistotu o své neotřesitelné lásce, ale zároveň mají pocit, že když s partnerem uzavřou manželství, stane se jejich vztah samozřejmostí (Fialová, 2006).

Partneři, kteří preferují nesezdané soužití, tvrdí, že uzavřením manželství nezískají žádnou jistotu a nezaručí jim to spokojený vztah. Ve vztahu musí být vzájemná úcta mezi

partnery. Pocit a představa, že uzavřením manželství se úcta a láska z jejich vztahu vytratí, v nich vyvolává obavy a strach, co bude po svatbě. Na partnery může působit i mýtus, že svatbou se vztah změní, láska a vzrušení zmizí a zůstane jen všední realita života. Další mýtus hovoří o tom, že v nesezdaném soužití se partneri musí více snažit, aby je ten druhý neopustil. Tedy musí do vztahu více investovat.

4.4 Způsob žití jedince ve společnosti – single

Informační exploze vytváří nátlak a napětí ve společnosti. Krejčí ve svém článku (online 2007) uvádí, že v posledních desetiletích dochází za každé tři až čtyři roky ke zdvojnásobení stávajícího množství poznatků. Důsledkem je, že i když dnes chápeme výchovně vzdělávací proces jako proces celoživotní, permanentní, nároky na jedince se zřetelně vystupňovaly. Důsledků vyplývajících ze současného stavu světa je celá řada. Osamělý život vede k pocitu nenaplněnosti a prázdnoty. Potlačuje přirozenou potřebu člověka činit šťastným nejen sebe, ale i druhé lidi.

Dochází ve zvyšující se míře k frustracím, traumatizaci, neurotizaci. Čím dál častěji se setkáváme i u mládeže s tzv. vyhořelými osobnostmi, kdy jsou apatičtí k okolí, bez entuziasmu, chutí k životu. To vše je důsledek rychlého vývoje společnosti, kterou často nazýváme postmoderní společností (Kraus, 2007).

Dnes mnozí lidé v moderní západní společnosti žijí sami. Přispívá k tomu několik faktorů, jedním z nich je stoupající počet rozvodů a také trend k pozdějšímu uzavírání manželství. Dle statistického úřadu průměrný věk dnešních žen, které uzavírají manželství, je kolem 28 let. Žít sám však znamená v každé věkové kategorii něco zcela jiného. Dnes je dvaceti- až třicetiletých lidí mnohem více svobodných než tomu bylo dříve. Vede je k tomu jiný způsob života. Moderní trendy dnes promíchaly hodnotovým žebříčkem a pro mladého člověka je dnes prvořadé dokončit studium, získat kvalifikaci a dobrou práci, začít budovat kariéru (Fialová, Hamplová, 2000).

Podle analýzy Černé (2005) dalším faktorem k pozdějšímu uzavření manželství je fakt, že mladí lidé nejprve řeší samostatné bydlení a také se více věnují svým koníčkům, „aby si něco užili“. Hodně cestují, sportují a věnují se svým zájmům. Poté teprve hodlají založit rodinu a počít dítě.

Kolem 35. roku života už těch, kteří zůstali svobodnými, je menšina. Většinu osaměle žijících lidí ve věku 30 – 50 let tvoří rozvedení manželé a jedinci, kteří žijí v „mezidobí“ mezi prvním manželstvím a druhým manželstvím, než si najdou dalšího partnera. V pozdějším věku již většina osaměle žijících osob jsou většinou vdovy a vdovci, nebo jedinci dlouhodobě rozvedení, kteří již nehodlají znovu vstoupit do manželství. Zde můžeme uvést další partnerský mýtus, kterým mohou rozvedení partneři argumentovat a to, že: „Jedna špatná zkušenost jim stačila“ (Fialová, 2006).

„Status osaměle žijících osob sice prospívá kariéře, mají více času se věnovat a soustředit naplno na práci, také pociťují větší míru nezávislosti a svobody, včetně větších možností sexuálních zkušeností. Na druhou stranu však žijí v určité izolaci a osamělosti, protože většina jejich přátel a vrstevníků žije v manželství a vychovává děti. Proto tlak směřující k uzavření manželství je pro osamělé silnější a větší než motivace k tomu, aby žili a zůstali svobodní“ (Giddens, 1999. s. 180).

4.5 Vlivy při rozhodování

Do procesu rozhodování se dostávají všichni, kdo volí manželství nebo nesezdané soužití. Rozhodování je „vědomá volba z možností“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 515). Slouží k výběru cílů a prostředků, je ovlivněno rozhodující se osobou a situací. Je to poznávací proces, kdy se nabízí několik alternativ. Zda volit manželství nebo nesezdané soužití. Rozhodování je ovlivněno osobní situací jednotlivce a také zde působí vlivy psychologické, kulturní odlišnosti a sociální. Vlivy můžeme rozdělit na vnější, to jsou kulturní a sociální a vlivy vnitřní, to jsou vlivy osobní situace a psychologické vlivy (Beck, 2004).

Osobní situací myslíme působení vlivů ekonomických, věkových, patří sem kvalifikace, povolání, životní styl jedince. Sociálními vlivy jsou bližší a širší rodina, rodiče, sourozenci, partner přátelé. Kulturními vlivy působící na rozhodnutí člověka může být například náboženství, tradice, ale také média, společenská vrstva, ve které žije, předpisy a instituce. Psychologickými vlivy mohou být potřeby jedince a emoční vlivy, postoje, názory, zájmy, návyky a zvyky, ideály. Také citový vztah k partnerovi a láska. Dále to mohou být hodnoty, které jedinec zastává a názor na to, co je dobré a co je zlé (Bartušková, 2009).

4.5.1 Teorie partnerského rozhodování

Představitelem teorie racionální volby je G. S. Becker. Podstatou jeho teorie je, že mezi lidmi je snaha po soutěživosti a lidé jednají racionálně. Při každém jednání a rozhodování se lidé chovají ekonomicky a z toho plyne, že vše je určováno snahou o maximalizaci zisku. Ženy se stávají soběstačnými a nezávislými, snaží se o zvýšení vzdělání a kvalifikace, zvyšují svoji participaci na trhu práce. Tak pro ně manželství není lákavé a celkové zisky z manželství jsou snižovány. Proto hledání partnera je váhavější a trvá podstatně déle, což vede ke zvyšování věku, kdy se rozhodují pro uzavření manželství (Rabušic, 1997).

Další zásadní teorií rodinného chování je teorie individualizace. Touto teorií se zabývá německý sociální filosof a sociolog Ulrich Beck. Ukazuje na rozporné vztahy v dnešní postmoderní vyspělé době mezi rodinou, konzumním stylem života a tržní ekonomikou. Touhou lidí v moderní společnosti se stalo dosažení úspěchu na pracovním trhu, dosažení kariéry a dosažení ekonomického zajištění. Více je ceněno dosažení vzdělání, vysoká kvalifikace a flexibilita. Založení rodiny a vstup do manželství už není tak vysoce ceněno. Tak vzniká kontrast mezi dřívější společností, kdy status jedince tvořila rodina. Živitelem rodiny byl otec, manžel, od jehož zaměstnání a práce záviselo ekonomické zajištění celé rodiny. Tím, že se i žena začala orientovat na svoji vlastní životní kariéru, klade důraz na vzdělání a vlastní seberealizaci.

Došlo k uvolnění norem rodinného chování a tradičně připsané role muže a ženy splývají. Každý člověk je zodpovědný za své blaho a za svůj život. Společnost se individualizuje. Člověk se svobodně realizuje a zaměstnání pro něj znamená místo pro takovou seberealizaci. Musí se přizpůsobovat tlakům, které na něj klade pracovní trh, což je především požadavek flexibility, mobility a patřičné kvalifikace. Faktory, které brzdí nebo stojí v cestě individualizaci člověka a jeho vlastní seberealizaci jsou rodina (de Singly) a dítě (Možný, 2000). De Singly také zároveň uvádí: „*Nelze však nevidět, že lidé stále chápou rodinu jako zdroj štěstí a životního smyslu. Individualismus rodinu tedy destabilizuje, ale nedokázal ji udělat zcela zbytečnou*“ (In Katrňák, 2002, str. 231).

4.6 Je nesezdané soužití neúplnou rodinou?

V nesezdaném soužití žijí páry dobrovolně. Rozhodli se žít spolu volně a tvoří tak dobrovolné společenství muže a ženy, kteří společně hospodaří, vzájemně si uspokojují své

životní potřeby a společně se také podílejí na uhrazování společné domácnosti a bydlení. Také společně mnohdy vychovávají nezletilé děti. Takové soužití můžeme nazvat rodinou.

Neúplná rodina vznikne nejčastěji rozpadem manželství, nebo rozchodem partnerů v nesezdaném soužití, odděleně žijících vdaných a ženatých partnerů a existují svobodné matky, které se rozhodly žít samostatně s dítětem. Domácnost tak tvoří jednatel nebo většinou žena žijící společně s dítětem. Některé ženy se rozhodnou být svobodnou matkou. Taková rodiny však může vzniknout i po rozvodu manželství, rozchodem, či ovdověním. Neúplné rodiny jsou vystaveny sociálním a kulturním tlakům. Mnohdy musí překonávat ekonomickou krizi, velké množství problémů, především zhoršení ekonomické a sociální situace, to se dotýká i výchovy nezletilých dětí (Katrňák, 2002).

Podle posledního sčítání lidu, které prováděl Český statistický úřad v r. 2001 tvoří v České republice neúplné rodiny 25 % všech domácností. Neúplné rodiny to nemají v naší společnosti lehké.

V současnosti se častěji objevují dva hlavní typy alternativních partnerských soužití tj. **nesezdaná soužití a LAT** – Libiny Apart Together (překlad: oddělené společné soužití, cit. Podle Hamplová, 2003).

Rozlišujeme dva typy nesezdaného soužití. Prvním typem je **dlouhodobé nesezdané soužití** muže a ženy. Často žijící společně se svými dětmi, nebo dětmi z předchozích vztahů. Tito partneři většinou neplánují vstoupit do legálního manželství a jejich soužití je méně stabilní než tradiční manželství. Jeden nebo oba partneři mají již zkušenost z předešlého manželství. Důvodem pro volbu tohoto soužití je obvykle to, že rozchod páru je snadnější (Fialová a kol., 2000; Hamplová, 2003; Možný, 2002).

Druhým typem je předmanželské nesezdané soužití na zkoušku. Někteří autoři toto soužití považují spíše za součást poznávací fáze, které je po kratší době buď ukončeno rozchodem, nebo dojde k uzavření manželství (Rabušic, 2001). Podle šetření aktivity „Mladá generace 97“ většina mladých lidí chce nejprve žít spolu nesezdaně a teprve po získání zkušenosti ze společného soužití uzavřít sňatek. Tento způsob soužití volilo 67 % mužů a 70 % žen ve věkové skupině 18 – 29 let (Fialová a kol., 2000).

5 SROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH ROZDÍLŮ MEZI MANŽELSTVÍM A NESEZDANÝM SOUŽITÍM

Ti, co preferují manželství tvrdí, že sňatkem získávají právní jistotu. Rozvod není tak snadný jako u nesezdaného partnerství. Krize a problémy řeší, protože prostě musí. Snaží se problémy vyřešit a nalézt cestu, třeba jenom kvůli dětem. Manželství z praktického hlediska poskytuje finanční jistotu a záruku majetkových vztahů. Zákon o rodině jim dává právo a povinnosti řádně zabezpečit a vychovat děti.

Nesezdaný pár spolu žije jen na základě dobrovolnosti. Zatímco pojem druh a družka v našem právním řádu neexistuje, mají manželé svá práva i povinnosti zcela přesně vymezeny hned v několika právních předpisech. Nejdůležitějším právním předpisem je již výše zmiňovaný Zákon o rodině. Forma nesezdaného soužití nemá žádnou formální oporu v zákoně, jeho trvání je neurčité. Na rozdíl od manželství může kdykoliv skončit bez účasti třetí strany (Bartušková, 2009).

5.1 Tabulka srovnání

	Manželství	Nesezdané soužití
Možnost společného příjmení	Ano	Ne
Společné jmění	Ano	Ne
Vzájemná vyživovací povinnost	Ano	Ne
Možnost společného osvojení dítěte a adopce	Ano, dle Zákona o rodině	Ne
Zastupování v běžných záležitostech	Ano	Ne, musí být plná moc
Právo na informace o zdravotním stavu druhého partnera ve zdravotnických zařízeních	Ano	Ne
Oprávnění odmítnout svědčit proti sobě v trestně právních záležitostech	Ano	Ne
Vznik pracovně právních vztahů mezi partnery	Ne	Ano
Daňové zvýhodnění partnera	Ano	Ne
Právo na pozůstalostní důchod	Ano	Ne
V dědickém řízení právo na dědictví	Ano	Ne
V případě úmrtí jednoho z partnerů přechází nájemní právo k bytu na pozůstalého partnera	Ano	Ne

5.1.1 Společné příjmení

Snoubenci si mohou při uzavření manželství dobrovolně zvolit dvě možnosti. Na základě dohody si mohou zvolit při uzavření manželství, že nadále budou užívat společné příjmení nebo žena si ponechá své dosavadní příjmení. V toto případě se musí dohodnout na příjmení pro případné narozené děti v manželství, tzn., že v manželství narozené děti budou mít příjmení po matce nebo otci.

Tato volba u nesezdaného soužití neexistuje. Každý z partnerů si ponechává své dosavadní příjmení a změnu lze provést jen na základě žádosti na matričním úřadě dle trvalého pobytu jednoho z partnerů formou rozhodnutí ve správním řízení. Narozené děti v tomto partnerství ponesou příjmení po matce, pokud ovšem pár neučiní u matričního úřadu zápis o uznání rodičovství souhlasným prohlášením rodičů k nenarozenému nebo také k již narozenému dítěti. Takto určeným otcovstvím se otec stává biologickým otcem, pokud nedojde k oduznání otcovství u soudu. Tímto souhlasným prohlášením se nejen určí otcovství k dítěti, ale také rodiče zvolí příjmení pro toto dítě. Mají zde opět volbu ze dvou možností. Dítě může nést příjmení po matce nebo po otci. Tímto určením rodičovství oběma vznikají stejná práva a povinnosti týkající se výživy a výchovy dítěte (Hrušáková, Králíčková, 2006).

U manželů je vše dáno zákonem o rodině č. 94/1963 Sb. a zákonem o matrikách č. 301/2000 Sb. kdy automaticky otcem dítěte je manžel matky bez ohledu na to, zda je pravým biologickým otcem on, nebo někdo jiný.

5.1.2 Společné jmění

U manželů je zákonem stanoveno, že veškerý majetek získaný a pořízený za trvání manželství je zahrnut do bezpodílového jmění manželů. A to přesně ideální polovinou. Individuální vlastnictví majetku každého partnera, který si přinesl do manželství, zůstane vlastnickým právem každého a není tudíž předmětem řešení rozdělení spoluvlastnictví. Vše je zakotveno v občanském zákoníku.

U nesezdaného páru zůstává majetek, který každý z nich nabyt po vzniku společného soužití v jejich individuálním vlastnictví. V tomto majetkovém systému se majetek ani jednoho z partnerů nestává společným majetkem. Nově nabytý majetek – přírůstek, kterého partneri dosáhli v době trvání společného soužití, se po ukončení vztahu nestává předmě-

tem společného vypořádání. Tito partneři mají však možnost své majetkové vztahy upravit prostřednictvím smlouvy u notáře notářským zápisem. Tato kvalifikovaná norma je podstatná pro pár, který žije v nesezdaném soužití a jemuž se během tohoto soužití narodily děti.

5.1.3 Vzájemná vyživovací povinnost

Pro manžele je tato záležitost upravena přímo zákonem o rodině. Je stanovena povinnost přiměřené výživy, která obsahuje všechno, co je podle poměrů manželů zapotřebí k uhrazení základních životních potřeb, uhrazení nákladů společné domácnosti a uspokojení osobních potřeb manželů. Důležitá je pro oba manžele povinnost týkající se nezaopatřených dětí, uspokojovat potřeby a hradit náklady spojené s jejich výživou a výchovou až do jejich osamostatnění (Zákon o rodině, 1963).

U nesezdaného páru není vzájemná vyživovací povinnost dána zákonem, pouze snad morální odpovědností partnerů postarat se jeden o druhého. Úhrada společných nákladů na domácnost a výživu jednoho z partnerů, který není ekonomicky činný, je pouze na dobrovolnosti partnera. Pokud sdílejí společnou domácnost, měli by uhrazovat a uspokojovat potřeby osobní spotřeby a náklady společné domácnosti dle svých vlastních možností. Podstatná změna nastává, pokud se v tomto soužití narodí dítě a otcem tohoto dítěte je partner matky. Zde jsou rodičovská práva a povinnosti stanoveny zákonem o rodině pro oba partnery, stejně jako je tomu dáno u manželů.

5.1.4 Možnost společné adopce a osvojení dítěte

Společná adopce dítěte je v našem právním řádu vyhrazena pouze manželskému páru. Nevýhodné postavení tak v tomto případě mají druh a družka. Co se týká osvojení dítěte, tak jedinou možností je individuální osvojení jednotlivcem, tedy jediné jedním z páru nebo osamělou osobou. Dítě se může stát osvojencem jediné jednoho z partnerů. Druhého partnera k němu neváží žádná práva ani povinnosti. V nesezdaném páru také nemůže osvojit druh dítě své družky. I kdyby si toto dítě vytvořilo k druhovi svého rodiče velkou citovou vazbu, jak to bývá u dlouhodobých nesezdaných svazků. Jedinou možností je sňatek (Zákon o rodině, 1963).

5.1.5 Zastupování v běžných záležitostech a právo na informace o zdravotním stavu

Manželé se mohou zastupovat v běžných záležitostech týkajících se rodinného života a rovněž mohou zastupovat své nezletilé děti, nepotřebují k tomu žádné zvláštní potvrzení. Mají právo i povinnost ze zákona spolurozhodovat o běžných záležitostech rodinného života, vedení domácnosti a provádět veškeré právní úkony, které jsou nezbytné pro zdárnou výchovu a blaho dítěte. Naopak partneři, kteří spolu žijí, nejsou rodinnými příslušníky, ani se nepovažují za osoby blízké a při vzájemném zastupování potřebují písemnou plnou moc druhého partnera. Pokud má jeden z partnerů vlastní dítě, náleží rodičovská zodpovědnost pouze tomuto rodiči. Nemají tudíž právo spolurozhodovat o běžných záležitostech dítěte druhého partnera. V nemocnicích a zdravotnických zařízeních mají manželé jako rodinní příslušníci právo na informace o zdravotním stavu druhého manžela. V nesezdaném soužití tomu tak není a takový partner nemá právo na poskytnutí informací o zdravotním stavu. Jedná se o osobní údaje, které jsou chráněny zákonem č. 106/2003 Sb. Na ochranu osobních údajů. Druha a družka nelze považovat za rodinné příslušníky.

5.1.6 Vznik pracovněprávních vztahů a daňové zvýhodnění

Nesezdaným partnerům neplynou výhody ze zákona o daních z příjmů. Nemohou uplatnit odpočet ze základu z příjmu pro výpočet daně na manželku ani na vyživované dítě. Toto právo náleží jen manželům. Nevzniká také právo na pojistné plnění ze zdravotního a životního pojištění.

5.1.7 Právo na dědictví a ostatní majetkové nároky

Mezi partnery v nesezdaném soužití nevzniká žádné majetkové společenství. Nevýhodné je tedy postavení nesezdaného páru v dědickém řízení. Mohou si však majetkové záležitosti navzájem ošetřit sepsáním závěti či dědické smlouvy u notáře. Jelikož se v případě úmrtí jednoho z partnerů ten druhý nestává dědicem ze zákona. Tím se stává pouze osoba příbuzná. V nesezdaném soužití nejsou partneři chápáni jako osoby blízké pro účely zákona o důchodovém pojištění. Nevzniká tedy nárok na vdovský (vdovecký) důchod.

5.1.8 Závěrečné shrnutí

Všeobecně můžeme prohlásit, že pokud jde o povinnosti, je nesezdané soužití rovnocenné manželství. Co se týká práv, která manželskému páru plynou ze zákona, těch se nesezdanému páru zatím nedostává. Pojem nesezdané soužití, či vztah druha a družky není v našem systému patřičně definován. Pravděpodobně nelze počítat s žádnou speciální právní úpravou neformálního soužití. Zohledňováno je v případě nesezdaného páru pouze to, pokud se páru narodí dítě. V tomto případě však musí dojít na matričním úřadě k sepsání zápisu o uznání otcovství. Je to tzv. souhlasné prohlášení otce a matky dítěte. Může být účinně jak k nenarozenému dítěti, tak k už narozenému. Na základě tohoto zápisu vzniká rodičovská zodpovědnost oběma rodičům. U manželského páru tato rodičovská zodpovědnost vzniká automaticky ze zákona. I když neexistuje zákonná vzájemná vyživovací povinnost mezi druhem a družkou, narodí-li se dítě, má otec dítěte povinnost přispívat přiměřeně na úhradu výživy po dobu dvou let, jakož i a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a slehnutím (Zákon o rodině, 1964, § 95).

Druhovi a družce vzniká rodičovská zodpovědnost prakticky ve dvou případech, buď učiní zápis o určení rodičovství, nebo uzavřou manželství. Jinak náleží rodičovská zodpovědnost pouze matce. Pozitivum spatřuji v tom, že zvýšená právní ochrana narozeného dítěte v nesezdaném soužití je daná možností určení otcovství k tomuto dítěti. Nevýhodné postavení otce v nesezdaném soužití je v případě, žije-li v domácnosti nesezdané dvojice dítě, jehož rodičem je pouze jeden z nich, pak k němu jeho druh nemá žádná práva ani povinnosti. Pokud takové soužití je dlouhodobé, může si dítě k druhovi svého rodiče vytvořit velký citový vztah, který není legislativně ošetřen.

Stručně řečeno, žijí-li dva lidé bez oddacího listu v nesezdaném soužití, zřikají se mnoha práv a zákonných ustanovení, která platí pro manželské páry. A chtějí-li se v takovém případě vyhnout právní nejistotě a chtějí-li v takovém svazku dál žít, doporučuje se upravit vzájemné vztahy a další aspekty společného života smluvně notářským zápisem. Nesezdané páry mají prakticky jen dvě možnosti volby. Uzavřít manželství se všemi právy a povinnostmi z tohoto svazku vyplývajících, nebo spolu žít ve volném soužití bez uzavření manželství se všemi právními důsledky z tohoto svazku vyplývajících. O legislativní úpravě volného svazku, který by řešil vznik a zánik tohoto svazku, náš právní řád neuvažuje. Vytvářela by se jen jakási alternativa k institutu manželství, které by bylo manželstvím nižšího stupně. K tomuto kroku zatím není společenský ani právní, ba ani politický důvod.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGICKÁ ČÁST KOMBINOVANÝ VÝZKUM

V teoretické části diplomové práce jsem se zabývala tématem nesezdaného soužití. Vzhledem k uvedené problematice jsem zvolila v praktické části diplomové práce výzkum smíšený, tzn. kvantitativní a kvalitativní. Kvantitativní výzkum byl proveden pomocí anonymních polostrukturovaných dotazníků a kvalitativní výzkum byl proveden pomocí individuálních řízených rozhovorů s respondenty.

6.1 Kvantitativní výzkum

Nástrojem mého kvantitativního výzkumu je dotazník, kde jsem použila několik podobě jdoucích identických otázek ve stejném pořadí. Snažila jsem se vybrat statisticky reprezentativní vzorek naší populace tak, abych mohla v závěru výzkumu tvrdit, že výsledky jsou obecným názorem většiny naší populace. Výstižně to komentuje americký sociolog Blau: *„Kvantitativním výzkumem nelze vlastně zjistit nic více než to, co jsme „kvalitativně“ předem věděli, ale o čem jsme pouze nevěděli, jak je „to“ v populaci rozloženo, distribuováno“* (Blau, cit. podle Petrušek, 1993, s. 120).

6.1.1 Cíl výzkumu a teoretická východiska

Jedná se o výzkum názorů dnešní mladé generace, ale i střední a starší generace na institut manželství a důvody, proč se dnešní lidé rozhodují žít v nesezdaném soužití bez obřadu manželství. Cílem výzkumu je zmapovat důvody preferencí nesezdaného soužití a jaká je motivace k tomuto soužití. Dále chci zjistit, které věkové kategorie upřednostňují tento způsob volného soužití. Dílčím cílem výzkumu je komparace pozitivních a negativních stránek nesezdaného soužití. Dalším dílčím cílem výzkumu je srovnání výhod a nevýhod manželství a zjistit, proč mladí lidé nechtějí vstupovat do manželství a raději volí formu nesezdaného soužití. Zamyslet se nad důsledky takového soužití pro budoucnost a jaký to má vliv na partnerské vztahy a výchovu dětí, které se narodí mimo manželství.

6.1.2 Druh výzkumu a výběr metod

Realizace kvantitativního výzkumu bude provedena využitím anonymního polostrukturovaného dotazníku. Tento dotazník je uveden v příloze této diplomové práce. Strukturálně je dotazník seřazen do pěti tematicky samostatných oblastí, které spolu úzce souvisí. Otázky jsou tvořeny tak, aby respondentům umožnily, co nejpřesnější odpověď.

První část dotazníku obsahuje výzkumné otázky týkající se preferencí nesezdaného soužití a klasického manželství. Druhá část otázek se týká zkoumání, jaká je výhoda a nevýhoda nesezdaného soužití. Třetí část obsahuje otázky na téma výhody a nevýhody manželství. Čtvrtá část zachycuje odpovědi na otázky, proč mladí lidé raději volí nesezdané soužití a proč nechtějí vstupovat do manželství. Poslední oblast dotazníku je zaměřena na okolnosti rodinného života a představu životních hodnot. Zachycené odpovědi v dotazníku byly vyhodnoceny procentuálně. Použitý dotazník má celkově 15 otázek, které jsou otevřené i uzavřené, volné a škálové. Respondenti mohou při vyplňování dotazníku pečlivě zvažovat své odpovědi, nejsou tak pod tlakem nutnosti okamžitého rozhodnutí a vyplnění dotazníku by nemělo respondentům zabrat déle než 10 minut.

6.1.3 Vymezení výzkumného vzorku, formy zpracování a sběr dat

Respondenty jsem rozdělila do dvou věkových kategorií a to z důvodu, abych získala názory všech věkových kategorií. Spodní věk respondentů byl stanoven na hranici 16 let, horní věk nebyl stanoven. Výslednou výzkumnou množinu tvoří muži i ženy ve věku 16 až 63 let. Celkem jsem rozdala 165 dotazníků částečně na střední odborné škole v Bojkovicích, kde byl věk respondentů do 16 let. Dále jsem část dotazníků rozdala mezi respondenty – studenty gymnázia ve Zlíně, kde byla věková kategorie respondentů do 19 let. Ostatní dotazníky byly rozdány náhodně tak, abych získala odpovědi od respondentů i starší věkové kategorie. Další omezení nebyla stanovena. Od výzkumného vzorku jsem získala nazpět 111 vyplněných dotazníků k vyhodnocení. Návratnost byla 67,3 %. Mladší kategorie byli respondenti od 16 – 30 let a starší kategorie respondentů byla do 31 – 63 let.

Tabulka 1: Struktura respondentů, rozložení výzkumného vzorku

	počet	%	mladší	%	starší	%
Muž	41	36.9%	33	29.7%	8	7.2%
Žena	70	63.1%	39	35.1%	31	27.9%
Celkem	111		72	64.9%	39	35.1%

S použitím statistických metod budu analyzovat následující výzkumné otázky. Ke každé otázce bude pro lepší přehlednost vytvořen srovnávací graf a tabulka.

6.2 Hlavní výzkumná otázka

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jak se proměnily postoje, které česká společnost reprezentovaná vzorkem náhodně vybraných respondentů zaujímá k tradičnímu manželství a nesezdanému soužití, respektive, které věkové kategorie upřednostňují nesezdané soužití. Charakteristickými proměnnými, které byly využity, a které literatura klasifikuje jako sociologická fakta, jsou v našem případě takové atributy jednotlivců, které vyplývají z jejich věku a pohlaví.

Hlavní výzkumná otázka:

Které skupiny v naší společnosti preferují spíše volné nesezdané soužití jako alternativní formu soužití a které volí spíše tradiční manželství a rodinu?

V poslední době dochází v naší společnosti k proměně názorů a chování jednotlivců ve vztahu k rodině. Je patrný odklon od tradičního manželského soužití k netradičnímu nesezdanému, či volnému soužití. Proč stále více mladých lidí volí alternativu volného vztahu bez uzavření manželství? Co je k tomuto rozhodnutí vede a jakou mají motivaci volit tento alternativní vztah a soužití? To jsou otázky, na které bych chtěla najít odpověď v rámci mého empirického výzkumu. Očekávám, že výsledkem výzkumu budou ukazatele spíše liberálnějšího charakteru, než tradiční postavení rodiny manželství. Rozdíly však pravděpodobně nebudou příliš výrazné, vzhledem k malému výzkumnému vzorku.

6.3 Vedlejší výzkumné otázky

Jednotlivé preference nesezdaného soužití nebo tradičního manželského modelu budu analyzovat dle jednotlivých skupin respondentů rozdělených podle pohlaví a věku. Předpokládám, že posun k liberálnímu modelu soužití je spojen s individualizací jedince ve společnosti, s orientací na budování kariéry a svobodou. Proto předpokládám, že většina mužů bude více preferovat nesezdané soužití.

Dále mohu předpokládat, že tomuto modelu soužití budou více nakloněni mladší lidé, kteří mají rádi změny a také upřednostňují dosažení vzdělání a budování profesní kariéry. To většinou způsobí, že mladí lidé odkládají založení rodiny a způsobuje to větší odklon od tradičních hodnot manželství. Raději vstupují do nesezdaného soužití a tuto otázku vztahu neřeší.

Na druhé straně je skupina, která zastává tradiční hodnoty rodiny a partnerství a více preferuje klasické uzavření manželství a legalizovaný život v páru. Předpokládám, že tuto druhou skupinu budou spíše tvořit lidé středního věku a ženy.

6.3.1 První vedlejší výzkumná otázka

Které skupiny v naší společnosti raději volí volné soužití?

Výzkumné předpoklady:

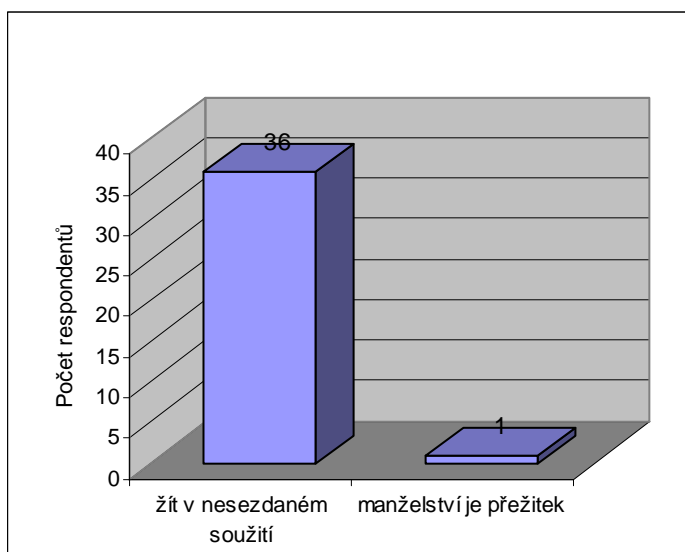
- 1) Předpokládám, že většina mužů bude preferovat nesezdané soužití.
- 2) Předpokládám, že nesezdané soužití budou častěji volit lidé mladšího věku.

První výzkumný předpoklad se zabývá odlišností v názorech mužů a žen a názorech lidí mladšího a staršího věku na nesezdané soužití a tradiční manželství.

Tabulka 2: Rozložení preferencí k volnému soužití

Rozložení preferencí k volnému soužití	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
žít v nesezdaném soužití	29	42,2%	7	17,9%	12	29,2%	24	34,3%	36	32,4%
manželství je přežitek	1	0,9%	0	0,0%	1	0,9%	0	0,0%	1	0,9%

Graf 1: Rozložení preferencí k volnému soužití

6.3.2 Druhá výzkumná otázka

Jaké skupiny v naší společnosti budou spíše preferovat tradiční model soužití v manželství?

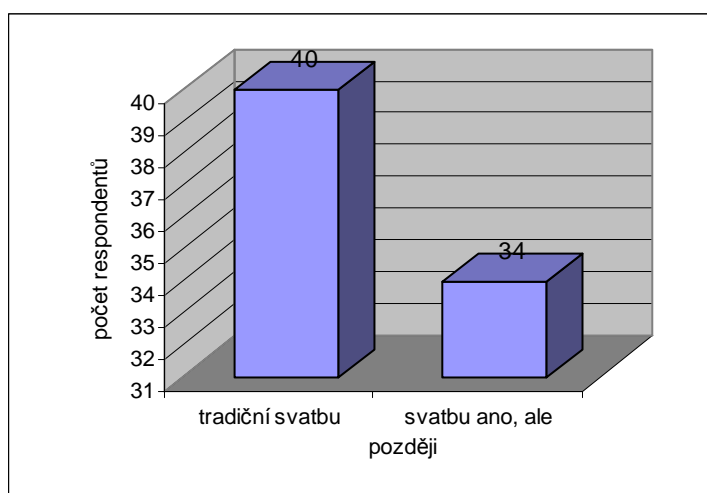
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že ženy budou častěji než muži preferovat tradiční model manželství.
- 2) Předpokládám, že starší lidé budou více nakloněni klasickému soužití v manželství.

Tabulka 3: Rozložení preferencí k manželství

Rozložení preferencí k manželství	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
tradiční svatbu	14	19,4%	26	66,7%	13	31,7%	27	38,6%	40	36,0%
svatbu ano, ale později	28	38,9%	6	15,4%	15	36,6%	19	27,1%	34	30,6%

Graf 2: Rozložení preferencí k manželství

Dílčí závěr a srovnání výsledků k výzkumnému předpokladu č. 1 a 2

Tradiční pojetí manželství a rodiny pro ženy zpravidla znamená zajištění životních potřeb pro výchovu dětí. Proto ženy častěji volily tradiční manželství a sňatek bylo to 38,6 % tj. 27 žen ze 70 účastnic, i když se přikláněly k možnosti volného soužití. Tuto formu soužití zvolilo 34,3 % žen tj. 24 účastnic ze 70. Ženy přistupují k manželství ze dvou hledisek, praktického a emocionálního. Instituce manželství poskytuje finanční jistotu a právní záruky majetkových vztahů. Z tabulky a uvedených grafů můžeme vyčíst, že mezi těmito údaji není velký rozdíl, z čehož mohu usuzovat, že nesezdané soužití je ženami tolerována preferována více, než tomu bylo dříve. Tato forma soužití se dostává do podvědomí žen jako běžná součást chování společnosti, i když tradiční manželství volilo více žen než

mužů. Z celkového počtu respondentů by volilo tradiční manželství 36 %. Odlišnosti v názoru na význam tradičního soužití a manželství v závislosti na věku respondentů ukazuje, že *čím nižší věk, tím vyšší míra tolerance a touhy po takovém soužití*. Z výzkumu vyplývá, že žít v nesezdaném soužití by chtělo 40,2 % mladších lidí tj. 29 ze 72 účastníků a ze starší kategorie tuto možnost volilo pouze 17,9 % tj. 7 ze 39 účastníků. Naopak starší kategorie účastníků je více nakloněna klasickému soužití a to 66,7 % tj. 26 ze 41 účastníků výzkumu. Všechny stanovené výzkumné předpoklady se **potvrdily**. To znamená, že ženy častěji než muži volí manželství a této formě soužití je více nakloněna starší generace. Nesezdané soužití častěji volí mladší generace.

Zdůvodnění: mladí lidé vyrůstají v demokratické společnosti, v níž je míra obecné tolerance k volnému soužití běžným jevem. Z tohoto předpokladu vyplývá další výsledek výzkumu a to, že 30,6 % respondentů sice volí sňatek, ale až později, když si společné soužití vyzkouší.

6.3.3 Třetí výzkumná otázka

Jaké jsou výhody nesezdaného soužití.

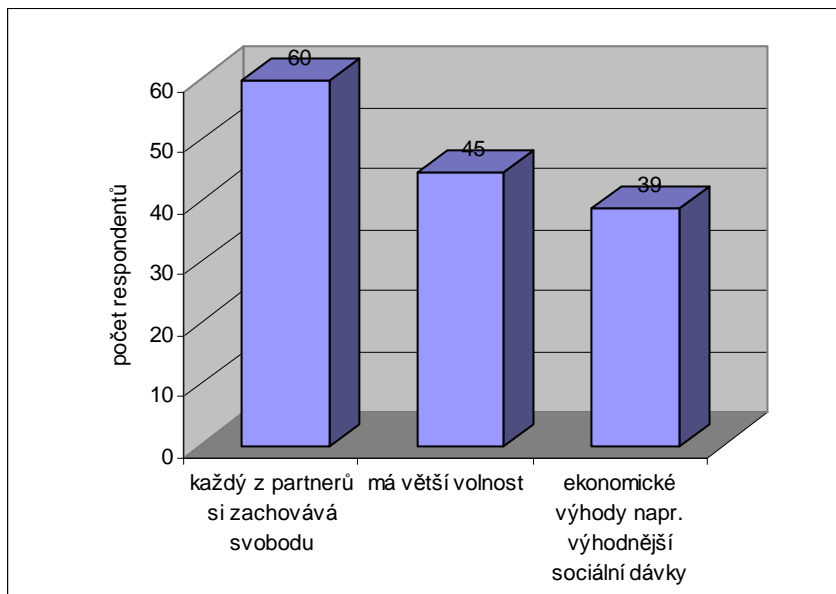
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že muži se budou častěji přiklánět k názoru, že každý z partnerů si zachová svoji svobodu a volnost.
- 2) Předpokládám, že mladší lidé budou častěji tvrdit, že volné soužití je ekonomicky výhodnější, je zde lepší přístup k sociálním dávkám.

Tabulka 4: Výhody nesezdaného soužití

Výhody nesezdaného soužití?	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
každý z partnerů si zachovává svobodu	49	68,0%	11	28,2%	24	58,5%	36	51,4%	60	54,1%
má větší volnost	37	51,4%	8	20,5%	20	48,8%	25	35,7%	45	40,5%
ekonomické výhody např. výhodnější sociální dávky	17	23,6%	22	56,4%	11	26,8%	28	40,0%	39	35,1%

Graf 3: Výhody nesezdaného soužití

6.3.4 Čtvrtá výzkumná otázka

Jaké jsou nevýhody nesezdaného soužití?

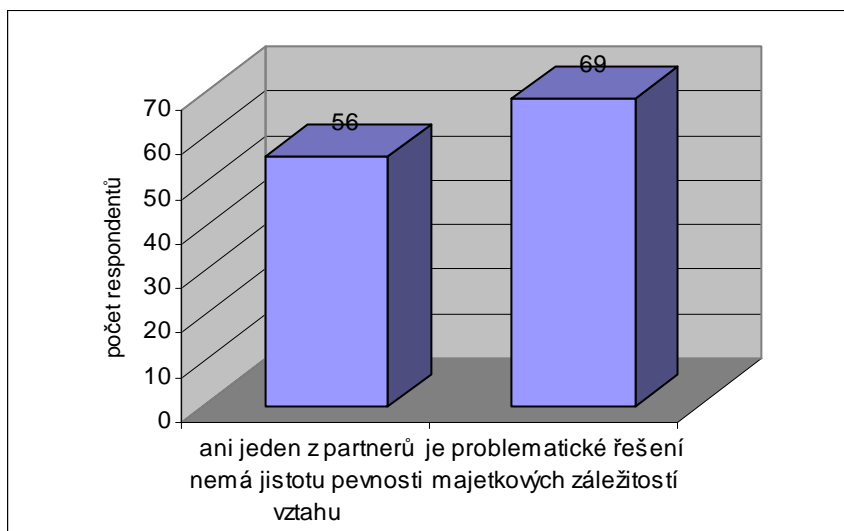
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že ženy, více než muži, budou častěji tvrdit, že ve volném soužití není jistota pevného partnerského vztahu.
- 2) Starší lidé se budou přiklánět k názoru, že ve volném soužití je problematické řešení finančních a majetkových záležitostí.

Tabulka 5: Nevýhody nesezdaného soužití

Nevýhody nesezdaného soužití	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
ani jeden z partnerů nemá jistotu pevnosti vztahu	36	50,0%	20	51,3%	19	46,3%	37	52,8%	56	50,5%
je problematické řešení majetkových záležitostí	44	61,1%	25	64,1%	26	64,4%	43	61,4%	69	62,2%

Graf 4: Nevýhody nesezdaného soužití

Dílčí závěr a srovnání výsledků k výzkumnému předpokladu č. 3 a 4

K prvnímu a druhému výzkumnému předpokladu ve třetí výzkumné otázce lze říci, že v nesezdaném soužití si každý z partnerů zachová svobodu a volnost a toto soužití je ekonomicky výhodnější lze říci, že tento **předpoklad se potvrdil**. Srovnatelné jsou výsledky mužů i žen a také kategorie starší a mladší. Názor, že ve volném soužití je více svobody, volilo 54,1 tj. 60 respondentů z celkového počtu 111. 40,5 % tj. 45 respondentů tvrdilo, že v takovém soužití je větší volnost a 35,1 % tj. 39 respondentů zastávalo názor, že toto soužití je ekonomicky výhodnější. Vychází to z odůvodnění, že partneři necítí takovou zodpovědnost vůči sobě, jako v manželství a většinou ve volném partnerství nejsou tak ekonomicky na sebe vázáni, dá se říci, že se spoléhají více na sebe. Tato skutečnost vyplývá i z grafu, kdy 60 respondentů tvrdilo, že ve volném partnerství je více svobody. K prvnímu výzkumnému předpokladu se respondenti vyjadřovali k výhodám nesezdaného soužití, že každému z partnerů přináší více svobody, volilo 58,5 % tj. 24 mužů ze 41. Tento předpoklad se **potvrdil**, jelikož tuto možnost volilo jen 51,4 % žen. To, že nesezdané soužití přináší ekonomické výhody si myslí jen 23,6 % tj. 17 mladších účastníků, proto se tento výzkumný předpoklad **nepotvrdil**. Ve čtvrté výzkumné otázce lze říci, že většina žen a mladších účastníků se přiklání k tvrzení, že nesezdané soužití neposkytuje pevnost vztahu a toto si myslí 50,5 % tj. 56 respondentů ze 111. Takto volilo 52,8 % tj. 37 žen ze 70 a jen 46,3 % tj. 19 mužů. Toto tvrzení se rovněž **potvrdilo**. To, že ve volném soužití je proble-

matické řešení majetkových vztahů si myslelo plných 62,6 % tj. 69 respondentů ze 111. Srovnáme-li výzkumné výsledky starší a mladší generace, je zřejmé, že mezi postojem mladších a starších, také mužů a žen není diametrální rozdíl. Tuto možnost zvolilo 64,4 % mužů a 61,4 % žen. Ve věkové kategorii Mladší 61,1 % a starší 64,1 % respondentů. Můžeme tedy říci, že i toto tvrzení se **potvrdilo**.

6.3.5 Pátá výzkumná otázka

Jaké jsou výhody klasického modelu manželství a rodiny?

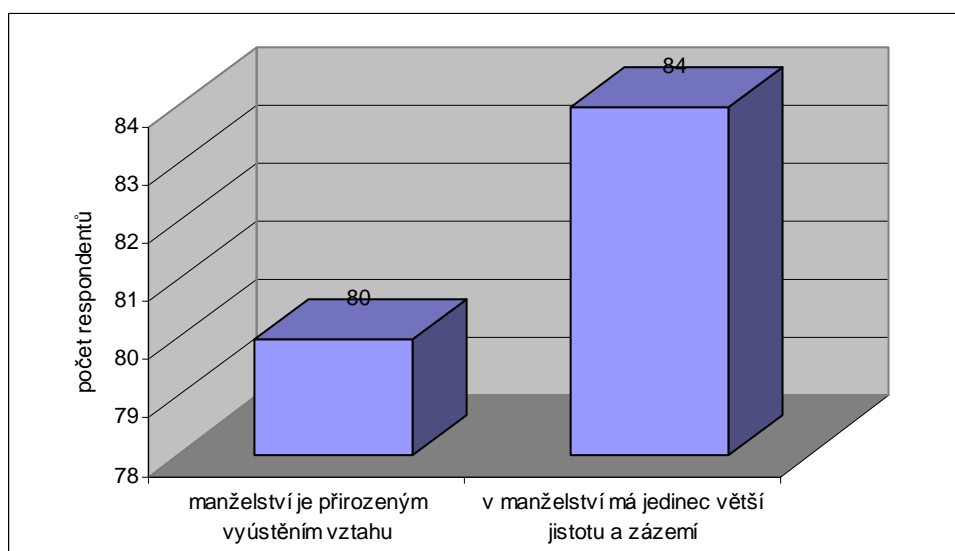
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že starší lidé budou častěji tvrdit, že manželství a uzavření sňatku je přirozené vyústění vztahu.
- 2) Předpokládám, že většina mužů se více přiklání k názoru, že jedinec má manželském svazku větší jistotu a zázemí.

Tabulka 6: Výhody manželského svazku

Jaké jsou výhody manželství	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
manželství je přirozeným vyústěním vztahu	47	65,3%	33	84,6%	28	68,3%	52	74,3%	80	72,1%
v manželství má jedinec větší jistotu a zázemí	49	68,1%	35	89,7%	28	68,3%	56	80,0%	84	75,7%

Graf 5: Výhody manželského svazku

6.3.6 Šestá výzkumná otázka

Jaké jsou nevýhody uzavření manželství?

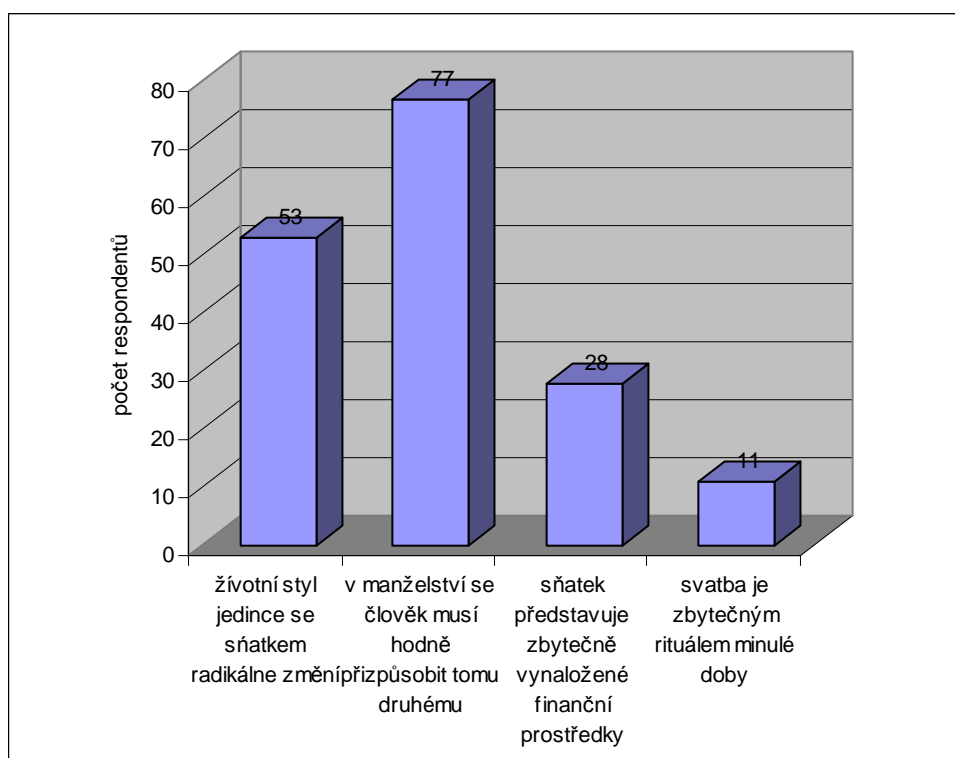
Výzkumné předpoklady:

- 1) Muži více zastávají názor, že sňatkem se změní životní styl jedince.
- 2) Mladší lidé častěji tvrdí, že ve svazku manželském se musí člověk hodně přizpůsobit druhému partneru.
- 3) Ženy častěji tvrdí, že svatba je zbytečným rituálem minulé doby.

Tabulka 7: Nevýhody manželství

Jaké jsou nevýhody manželství	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
životní styl jedince se sňatkem radikálně změní	39	54,2%	14	35,9%	21	51,2%	32	45,7%	53	47,7%
v manželství se člověk musí hodně přizpůsobit tomu druhému	55	76,4%	22	56,4%	29	70,7%	48	68,6%	77	69,4%
sňatek představuje zbytečně vynaložené finanční prostředky	21	29,2%	7	17,9%	13	31,7%	15	21,4%	28	25,2%
svatba je zbytečným rituálem minulé doby	11	15,3%	0	0,0%	6	14,6%	5	7,1%	11	9,9%

Graf 6: Nevýhody manželství

Dílčí závěr a srovnání výsledků k výzkumnému předpokladu č. 5 a 6

Pátý výzkumný předpoklad se týkal oblasti výhod manželství. Vyjadřuje tvrzení starších lidí, že manželství je přirozeným vyústěním vztahu a tvrzení mužů, že v manželství je větší jistota a zázemí pro jedince. Tento výzkumný předpoklad se **potvrdil**. Výsledky v této kategorii jsou následující. 33 starších z 39 respondentů, tj. 84,6 % a jen 65,3 % tj. 47 mladších ze 72. Celkově tento názor zastávalo celých 72,1 % to je 80 respondentů ze 111. Naopak **nepotvrdil** se výzkumný předpoklad, že uzavřením manželství je zpečetěn a završen vztah mezi partnery. Zde volilo 28 mužů ze 41 tj. 68,3 % a 56 žen ze 70 tj. 80,0 %. Ve věkové kategorii mladších respondentů zastávalo názor, že v manželství je větší jistota a zázemí 49 účastníků, což je 68,1 %. Z celkového počtu účastníků je to plných 75,7 % to je 84 účastníků ze 111. U této věkové kategorie mladších respondentů je také největší procentuální zastoupení respondentů, kteří tvrdí, že v manželství se musí partneri hodně přizpůsobovat. Toto tvrzení šesté výzkumné otázky se výzkumem **potvrdilo**. Ve výsledku je to 76,4 %, což je 55 respondentů ze 72 ve věkové kategorii mladších. Je to více než polovina z nich. V celkovém počtu respondentů je to 69,4 %, což činí 77 účastníků ze 111. Naopak **nepotvrdilo** se tvrzení, že sňatek je zbytečný rituál dnešní doby a jsou to zbytečně vynaložené finanční prostředky. V celkovém počtu toto tvrzení zastávalo jen 9,9 % účastníků. **Zdůvodnění:** Mladí lidé si cení své individuality a více než polovina z nich dává přednost volnému soužití. Přes toto všechno zde působí tradice, které přecházejí z generace na generaci a lidé si uvědomují, že obřad uzavření manželství je symbolem završení lásky, upevnění vztahu a patří ke kultuře našeho života.

6.3.7 Sedmá výzkumná otázka

Proč lidé nechtějí vstupovat do manželství?

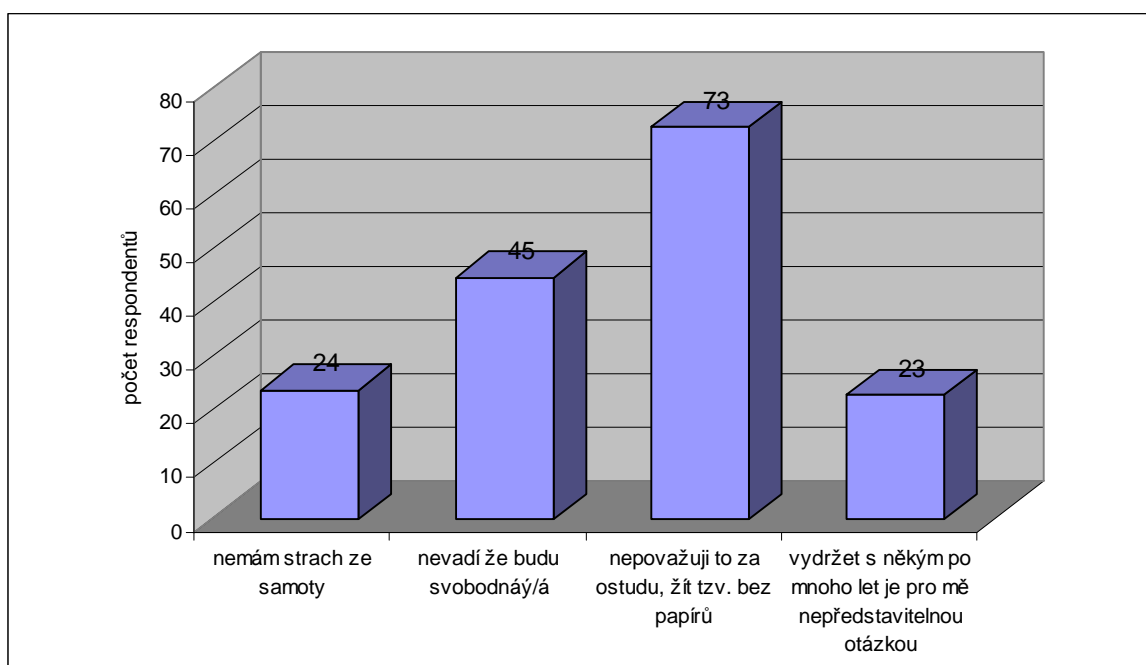
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že většině mužů nevádí, že budou svobodní, nebojí se samoty
- 2) Předpokládám, že většina žen nepovažuje za ostudu žít ve volném soužití.

Tabulka 8: Lidé nechtějí vstupovat do manželství

Proč lidé nechtějí vstupovat do manželství	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
nemám strach ze samoty	19	26,4%	5	11,8%	11	26,8%	13	18,6%	24	21,6%
Nevadí, že budu svobodný/á	36	50,0%	9	23,0%	18	43,9%	27	38,6%	45	40,5%
nepovažuji to za ostudu, žít tzv. bez papírů	42	58,3%	31	72,5%	21	51,2%	52	74,3%	73	65,8%
vydržet s někým po mnoho let je pro mě nepředstavitelnou otázkou	17	23,6%	6	15,4%	6	14,6%	17	24,3%	23	20,7%

Graf 7: Lidé nechtějí vstupovat do manželství

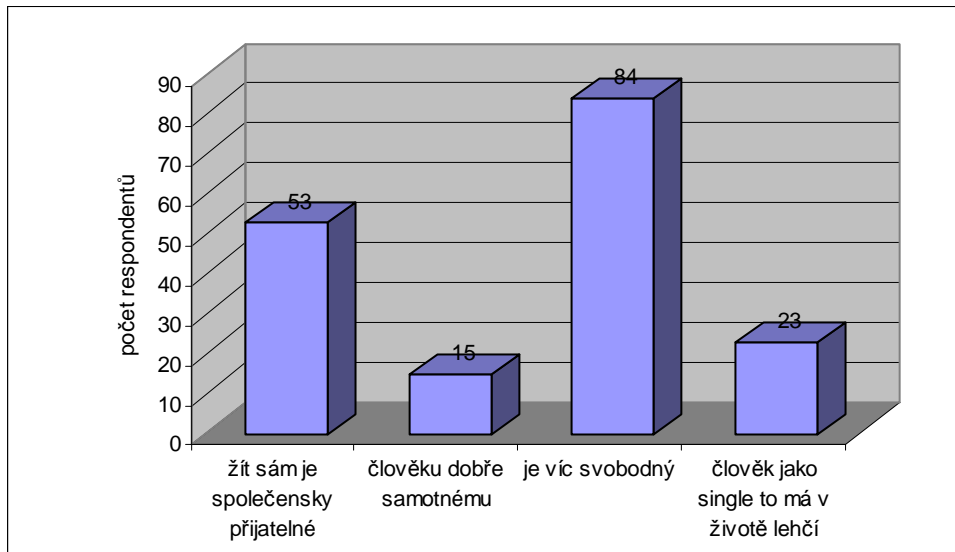

Tabulka 9: Žít jako single je přijatelné

žít jako single	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
žít sám je společensky přijatelné	30	41,7%	23	58,9%	16	39,1%	37	52,9%	53	47,7%
člověku dobře samotnému	13	18,0%	2	5,1%	12	29,3%	3	4,3%	15	13,5%
je víc svobodný	55	76,8%	29	74,4%	28	68,3%	56	80,0%	84	75,7%
člověk jako single to má v životě snadnější	17	23,6%	6	15,4%	11	26,8%	12	17,1%	23	20,7%

Graf 8: Žít jako single je přijatelné

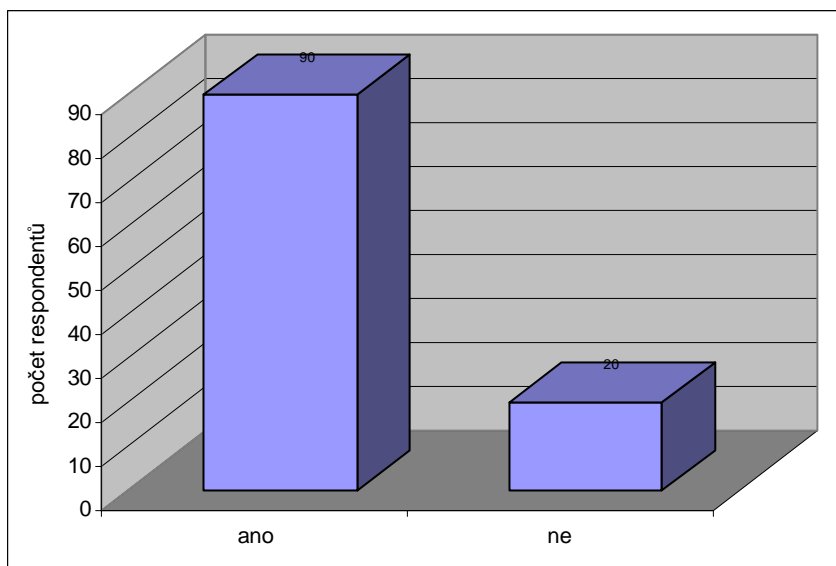

Na doplnění a pro srovnání tabulka k otázce č. 9 – Setkal/a jste se ve vašem okolí s volným partnerstvím?

Tabulka 10: Známe ze svého okolí volný partnerský vztah

Setkal/a jste se ve vašem okolí s volným partnerstvím?	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
ano	56	77,8%	34	87,2%	28	68,3%	62	88,6%	90	81,1%
ne	15	20,8%	5	12,8%	12	29,2%	8	11,4%	20	18,0%

Graf 9: Známe ze svého okolí volný partnerský vztah

6.3.8 Osmá vedlejší výzkumná otázka

Proč lidé volí spíše volné nesezdané soužití?

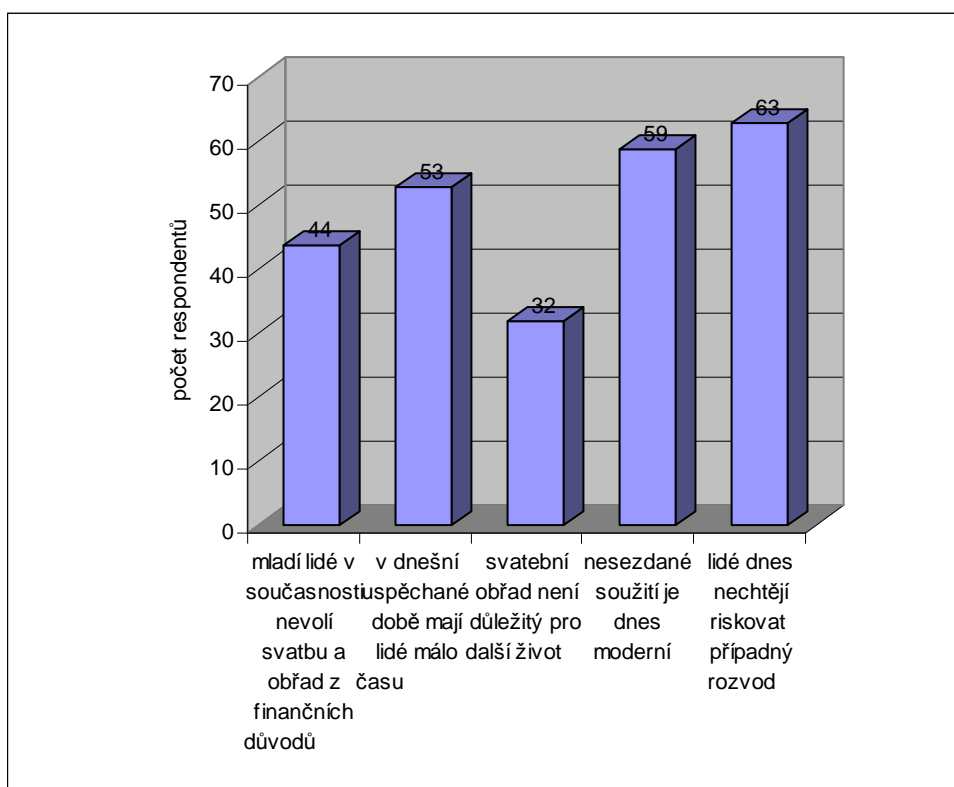
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že 50 % mladších lidí si myslí, že manželství a sňatek není důležité pro další život.
- 2) Předpokládám, že 50 % žen a 50 % starších lidí tvrdí, že žít v nesezdaném soužití je dnes moderní.
- 3) Předpokládám, že starší lidé více než mladší nechtějí riskovat případný rozvod.

Tabulka 11: Obecný názor na sňatek a nesezdané soužití

Obecný názor na sňatek a nesezdané soužití	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
mladí lidé v současnosti nevolí svatbu a obřad z finančních důvodů	25	34,7%	19	48,7%	15	36,6%	29	41,4%	44	39,6%
v dnešní uspěchané době mají lidé málo času	40	55,6%	13	33,3%	16	39,0%	37	52,9%	53	47,7%
svatební obřad není důležitý pro další život	19	26,4%	13	33,3%	12	29,3%	20	28,6%	32	28,8%
nesezdané soužití je dnes moderní	36	50,0%	23	59,0%	18	43,9%	41	58,6%	59	53,2%
lidé dnes nechtějí riskovat případný rozvod	36	50,0%	27	69,2%	21	51,2%	42	60,0%	63	56,8%

Graf 10: Obecný názor na sňatek a nesezdané soužití

Dílčí závěr a srovnání výsledků k výzkumnému předpokladu č. 7 a 8

Klasický motivační model pro uzavření rodiny představoval dříve její ekonomickou a sociální výhodu. Toto v současné době pozbylo opodstatnění. Jak tvrdí Rabušic „*osou rodinného života jsou potřeby emocionální, což znamená, že rodinné vztahy jsou dnes především založeny na dobrovolnosti*“. Lidé v současnosti nepovažují za společenský přestupek, když nevstoupí do manželství a spíše jim vyhovuje vlastní ekonomická samostatnost, mohou se věnovat svým zájmům a individuálně naplňovat své potřeby. Proto je naše společnost méně sňatková. Plných 65,8 % tj. 73 respondentů ze 111 nepovažuje za společenské stigma žít ve volném soužití a 40,5 % tj. 45 respondentů tvrdí, že nevdává, když zůstanou svobodní. Toto tvrzení zastávala i většina mladších ročníků.

Výzkumné předpoklady se **potvrdily**. Lidé nepovažují za ostudu žít ve volném soužití, mužům nevdává, že zůstanou svobodní a pro ženy je volné soužití společensky přijatelné. Překvapující je, že 52 žen ze 70, což je 74,3 %, nepovažuje za osudu žít ve volném soužití a 31 starších z 39 tj. 72,5 %. Předpokládám, že tyto ženy více preferují volné soužití. Uvědomují si, že společnost jim nabízí širokou škálu možností realizovat se a založení vlastní rodiny tak není jedinou příležitostí, jak se v životě svobodně uplatnit. Proto u těchto žen lze předpokládat vysokou míru tolerance k netradičnímu párovému soužití. Další výzkumnou alternativou byly otázky týkající se žití jako single. 53 respondentů tj. 47,7 se přiklání k tomu, že tento způsob je společensky přijatelný. Plných 84 dotazovaných respondentů ze 111 tj. 75,7 % vidělo výhodu tohoto soužití, že člověk je více svobodný. To je spojováno s názorem 23 respondentů tj. 20,7 % respondentů, kteří si myslí, že člověk jako single to má v životě snadnější. V této části také uvádím na doplnění tabulku, kde je zcela jasně znatelné, že 81,1 %, tj. 90 ze 111 dotázaných respondentů se již ve svém okolí setkalo anebo již sami měli své zkušenosti, s volným partnerstvím.

To, co lidi vede k uzavření manželství, úzce souvisí s tím, co si o manželství myslí a jakou úlohu mu přikládají (Hamplová, 2000). 63 respondentů, tj. 56,8 % zdůvodňovalo nechuť vstoupit do manželství tím, protože nechtějí riskovat případný rozvod. Tento výzkumný předpoklad se potvrdil, jelikož 69,2 tj. 27 ze 39 starších respondentů potvrdilo, že nechtějí riskovat případný rozvod, což je důvodem nevstupovat do manželství. Další výzkumný předpoklad, že Nesezdané soužití je v dnešní společnosti moderní tvrdilo 53,2 %, což je 59 dotázaných respondentů. Toto potvrdilo 58,6 % tj. 41 ze 70 žen a 59,0 % tj. 23 ze 39 lidí starší kategorie. Tento výzkumný předpoklad se rovněž **potvrdil**. Dvě starší ženy

dokonce uvedly, že toto tvrzení je mýtus a lidé tím omlouvají, že nechtějí vstoupit do manželství nebo, že dosud nenašli vhodného partnera. Dále z výzkumu vyplynulo, že většina respondentů volí nesezdané soužití z důvodu, že svatba je finančně náročná a v dnešní době mají lidé málo času (téměř 47,7 %) tj. 53 ze 111 respondentů. Výzkumný předpoklad, že 50 % mladších lidí si myslí, že manželství a sňatek není důležitý pro další život, se **nepotvrdil**. Toto si myslelo jen 26,4 tj. 19 ze 72 respondentů mladší kategorie.

6.3.9 Devátá vedlejší výzkumná otázka

Jaké jsou názory na budoucí soužití a jaká je představa životních hodnot?

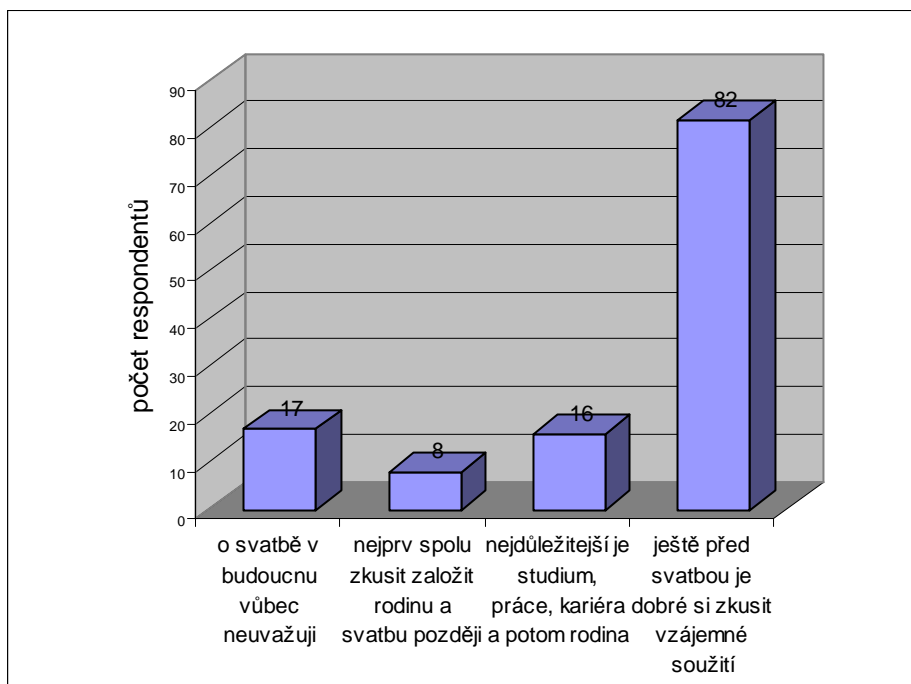
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že 50 % mladších lidí si myslí, že nejdůležitější je studium, práce, kariéra, finanční zajištění, bydlení a potom rodina.
- 2) Předpokládám, že více mužů, než žen si myslí, že před svatbou je dobré soužití na zkoušku a později svatba.

Tabulka 12: Názory na budoucí soužití

Názory na budoucí soužití	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
o svatbě v budoucnu vůbec neuvažují	11	15,2%	6	15,4%	5	12,2%	12	17,1%	17	15,3%
nejdříve spolu zkusit založit rodinu a svatbu později	4	5,6%	4	10,3%	6	14,6%	2	2,9%	8	7,2%
nejdůležitější je studium, práce, kariéra a potom rodina	16	22,2%	0	0,0%	8	19,5%	8	11,4%	16	14,4%
ještě před svatbou je dobré si zkusit vzájemné soužití	53	73,6%	29	74,3%	27	65,9%	55	78,5%	82	73,9%

Graf 11: Názory na budoucí soužití

Tabulka 13: Představa životních hodnot

Výzkumné oblasti v pohledu respondentů na životní hodnoty	pořadí volby	průměrná známka
dobré zdraví	1.	2.6
vést šťastný a spokojený život	2.	4.2
finanční zajištění	3.	4.5
studovat a získat kvalifikaci	4.	5.2
dobrá práce a budování kariéry	5.	5.4
založit rodinu a mít děti	6.	5.4
mít dobré přátele	7.	5.5
samostatné bydlení	8.	6.6
důležitá je svoboda a nezávislost	9.	7.6
nepřemýšlím o tom, budu žít, jak to přijde	10.	9.6

Doplňující tabulka pořadí životních hodnot ukazuje, že respondenti dávali na první místo dobré zdraví, potom volili šťastný a spokojený život, na třetím místě volili finanční zajištění, dále studium a získání zaměstnání, včetně následného budování kariéry. Založení rodiny a početí dětí volili v hodnotové žebříčku až na šestém místě.

6.3.10 Desátá vedlejší výzkumná otázka

Názory na okolnosti rodinného života a rozvodu

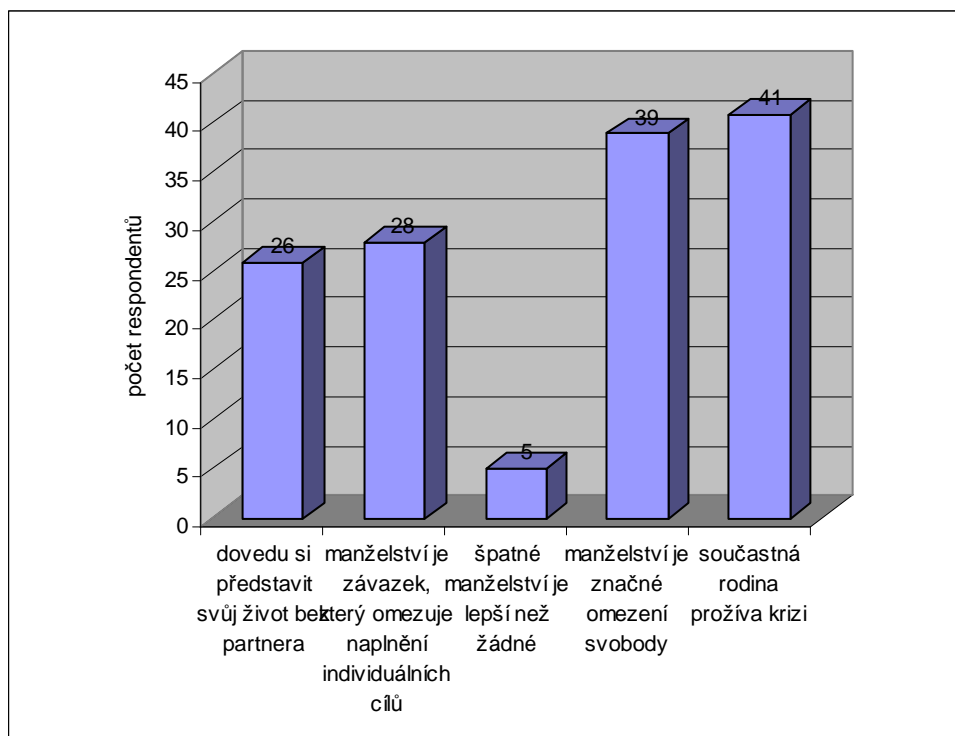
Výzkumné předpoklady:

- 1) Předpokládám, že 50 % mladých lidí si myslí, že manželství je především závazek a omezení svobody.
- 2) Předpokládám, že 50 % starších lidí si myslí, že rozvod je v naší společnosti příliš snadný a rodina v současnosti prožívá krizi.

Tabulka 14: Názory na okolnosti rodinného života

Názory na okolnosti rodinného života	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
dovedu si představit svůj život bez partnera	15	20,8%	11	28,2%	8	19,5%	18	25,7%	26	23,4%
manželství je závazek, který omezuje naplnění individuálních cílů	20	27,8%	8	20,5%	14	34,1%	14	20,0%	28	25,2%
špatné manželství je lepší než žádné	4	5,6%	1	0,9%	2	4,9%	3	4,3%	5	4,5%
manželství je značné omezení svobody	28	38,9%	11	28,2%	14	34,1%	25	35,7%	39	35,1%
současná rodina prožívá krizi	21	29,2%	20	51,3%	13	31,7%	28	40,0%	41	36,9%

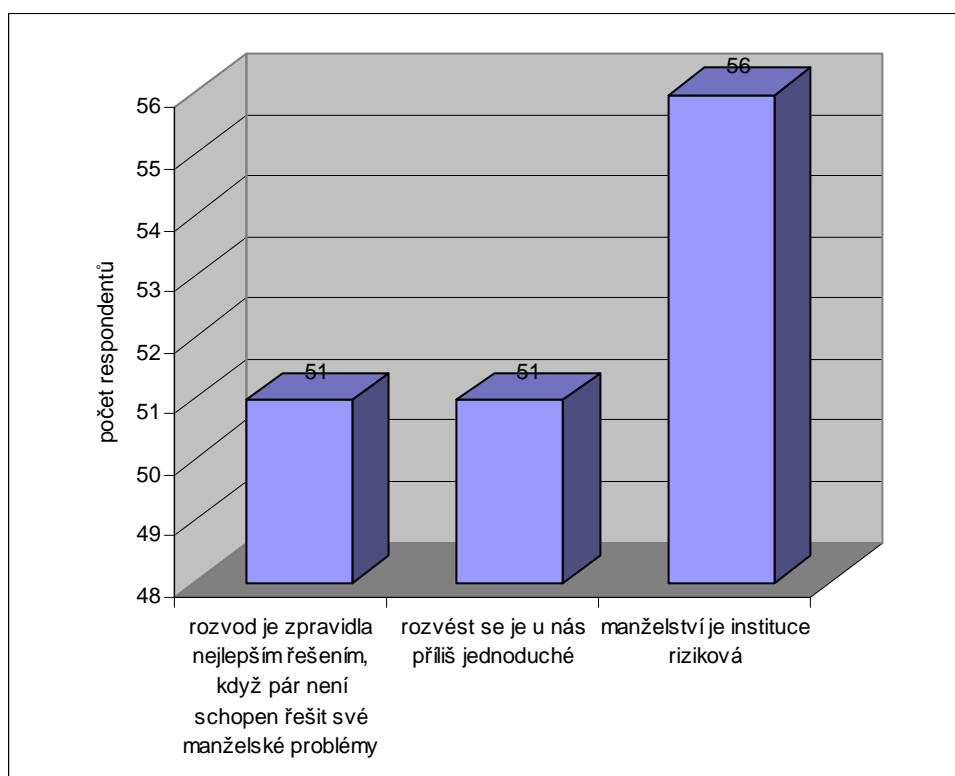
Graf 12: Názory na okolnosti rodinného života

Tabulka 15: Názory na okolnosti rozvodu

Názory na okolnosti rozvodu	Mladší		Starší		Muž		Žena		Celkem	
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
rozvod je zpravidla nejlepším řešením, když pár není schopen řešit své manželské problémy	27	37,5%	24	61,5%	16	39,0%	35	50,0%	51	45,9%
rozvést se je u nás příliš jednoduché	33	45,8%	18	46,1%	20	48,8%	31	44,3%	51	45,9%
manželství je instituce riziková	41	56,9%	15	38,5%	21	51,2%	35	50,0%	56	50,5%

Graf 13: Názory na okolnosti rozvodu

Dílčí závěr a srovnání výsledků výzkumného předpokladu č. 9 a 10

Podle Hamplové (2000) chce 90 % mladých dospělých vstoupit do manželství, ale až po vyzkoušení si života s partnerem. Výzkumem jsem chtěla zjistit, zda tato skutečnost platí. V tabulce a následně v grafu je vidět, že drtivá většina respondentů volí možnost ještě před svatbou si zkusit vzájemné soužití na zkoušku, aby poznali, zda se k sobě hodí. Tuto možnost volilo 82 respondentů ze 111 tj. 73,9 %. Plných 65,8 % dotazovaných mužů tj. 27

z celkového počtu 41 dotazovaných mužů volilo soužití na zkoušku. Naopak 78,5 % tj. 55 ze 70 žen rovněž volilo tento alternativní způsob soužití před svatbou. To e celkem překvapivý údaj, když se podíváme na předchozí výsledek, kdy většina žen volí tradiční manželství a sňatek. Tento výzkumný předpoklad se tedy nepotvrdil. Naopak velmi malé procento dotázaných se vyjádřilo k výzkumné otázce týkající se kariéry, studia, práce a potom založení rodiny. Pouhých 14,4 % tj. 16 z celkového počtu 111 respondentů dávalo přednost této možnosti. V kategorii mladší volilo 22,2 % tj. 16 ze 72 účastníků. Výzkumný předpoklad se **nepotvrdil**. Dalších 15,3 % respondentů uvedlo, že o svatbě v budoucnu vůbec neuvažuje.

V desáté výzkumné otázce jsem zjišťovala názory a postoje na okolnosti rodinného života. Z tabulky a grafu je patrné, že 35,1 tj. 39 z celkového počtu 111 dotázaných respondentů si myslí, že manželství je značné omezení svobody a je závazkem, který brání naplnění individuálních cílů. Toto si myslí 34,1 % tj. 14 mužů a 35,7 tj. 25 žen.

Tento výzkumný předpoklad se nepotvrdil u kategorie mladých respondentů, kdy jen 38,9 % tj. 28 ze 72 kategorie mladších lidí má názor, že manželství je omezením svobody. Názor, že rodina v současné postmoderní době prožívá krizi, zastává 41 účastníků, což je 36,9 % z celkového počtu respondentů. Z toho téměř 51,3 tj. 20 z 39 starších účastníků, 31,7 % mužů a 40 % žen. Tento výzkumný předpoklad se **potvrdil**.

Výsledky výzkumu v oblasti postojů a názorů respondentů na okolnosti rozvodu byly následující: 45,9 % tj. 51 dotazovaných účastníků si myslí, že rozvod je nejlepším řešením situace, když jsou v manželství problémy a partneři už nejsou schopni se dohodnout. Stejný počet respondentů si myslí, že rozvést se je v naší společnosti příliš jednoduché. Plných 50,5 % tj. 56 z celkového počtu 111 respondentů si myslí, že manželství je instituce riziková. To je také důvodem k tomu, že mnoho lidí dnes raději volí nesezdané soužití.

První část výzkumného předpokladu, že 50 % starších lidí si myslí, že rozvod je v naší společnosti příliš snadný, se **nepotvrdil**. K tomuto názoru se přiklánělo jen 46,1 tj. 18 ze 41 starších účastníků. Na rozdíl od druhé části výzkumné otázky, že rodina v současné době prožívá krizi, kde se výzkumný předpoklad **potvrdil**, protože k tomuto názoru se přiklonilo 51,3 % tj. 20 ze 39 dotázaných účastníků. Také 61,5 % tj. 24 z 39 kategorie starších respondentů si myslí, že rozvod je nejlepším řešením, když pár už není schopen své manželské problémy vyřešit.

7 KVALITATIVNÍ VÝZKUM

Na rozdíl od kvantitativního výzkumu počítá kvalitativní výzkum s existencí více možných realit, které mohou vedle sebe reálně existovat. Výsledkem kvalitativního výzkumu nejsou strohé číselné údaje. Jedná se vždy o hlubší a osobní náhled výzkumníka do zkoumané problematiky. Do kvalitativního výzkumu nevstupujeme s předem stanovenou hypotézou, která by měla být ověřována. Výzkumník si stanovuje **výzkumný problém**. Ke zjišťování objektivní reality používá otázky, které slouží k objasnění daného stavu věcí.

Výzkumník by měl se svými informanty navázat úzký kontakt a někdy je nutné, aby mu vstup do konkrétního prostředí zprostředkovala třetí osoba, které důvěřuje. Gavora uvádí, že hlavním rysem kvalitativního výzkumu je dlouhodobost, intenzivnost a podrobný zápis (Gavora, 2000).

Cílem hloubkového polostrukturovaného individuálního rozhovoru, který jsem použila v kvalitativním výzkumu, je získat detailní a komplexní informace o sledovaném jevu jako je nesezdané soužití, či tradiční manželství. Na rozdíl od předchozího kvantitativního výzkumu za použití kvalitativní metody nelze tvrdit, že názory, vztahy a poměry, které jsem objevila v tomto vzorku, jsou zobecnitelné například na celou naši populaci. Při induktivním opakovaném usuzování můžeme dojít k určitému obecnému pravidlu odvozování z jednotlivých výroků tvrzení obecného charakteru, které nám vytvoří pravděpodobnost, míru jistoty výsledku. Jednotlivé výroky totiž nepopisují všechny možnosti.

7.1 Cíl výzkumu a výběr výzkumné strategie

Cílem je výzkum postojů naší populace k partnerskému soužití a chování. Pokusím se analyzovat odpovědi respondentů na otázky, jak hodnotí nový trend nesezdaného soužití a jaký je postoj k tradičnímu institutu manželství a rodiny. Při samotné analýze budu srovnávat postoje a názory skupin svobodných mladších respondentů s těmi, kteří už v takovém soužití žijí a mají s volným soužitím své zkušenosti a dále s respondenty starší věkové kategorie, kteří žijí nebo žili v manželství. Tato morální a etická dilemata jsou předmětem mého kvalitativního výzkumu.

Na začátku sběru dat, pořízení jednotlivých rozhovorů, nebyly stanoveny základní proměnné ani stanoveny hypotézy a výzkum není závislý na jakékoliv teorii. Podstatou je tedy jít do hloubky a prozkoumat určitý široce definovaný jev jako je nesezdané soužití a

přinést o něm maximální množství informací. Závěry vzniklé na základě kvalitativního výzkumu však není možné zobecňovat. Ty jsou platné pouze jen pro vzorek, na kterém byla data získána. Výzkumnou strategii formou rozhovorů jsem zvolila proto, že mě zajímá fenomén dnešní doby jako rozšířený a tolerovaný jev.

Cílem je získat hluboký popis názorů účastníků výzkumu v přirozených podmínkách. Zajímaly mě také názory, osobní komentáře a argumenty lidí různých věkových kategorií a jejich životní zkušeností. Mojí snahou bylo najít porozumění založené na různých pohledech a zkušenostech na fungování nesezdaného vztahu a tradiční manželství. Šlo hlavně o odhalení a pochopení podstaty trendu nesezdaného soužití.

7.2 Výzkumná jednotka a výběr výzkumného vzorku

K zajištění důvěryhodnosti a potvrditelnosti výzkumu jako základní techniky jsem věnovala velkou pozornost výběru účastníků výzkumu. Jako výzkumný vzorek jsem si vybrala muže a ženy v různých věkových kategoriích a pro účely mé práce jsem tyto kategorie pojmenovala jako skupina mladší a skupina starší. Přičemž věková hranice mezi těmito dvěma kategoriemi je 30 let. Jelikož náhledy a názory mohou vyplývat z různých životních zkušeností, rozdělila jsem výzkumnou jednotku na další tři skupiny.

První skupinu tvoří účastníci zatím svobodní, kteří se nad touto problematikou zatím nezamýšleli, nebo se již v takovém soužití pokoušeli nebo pokoušejí žít. Jejich argumenty jsou pochopitelně ovlivněné nezkušeností, přáním a touhou žít určitým způsobem života a také vlivem a výchovou své původní rodiny. Další skupinu tvoří lidé, kteří již v takovém partnerském vztahu dlouhodobě žijí, mají své zkušenosti a dokonce v tomto partnerství vychovávají děti. Třetí skupinu tvoří věkově starší generace, která má zkušenosti s manželstvím a je například ovlivněna klasickou tradiční výchovou v rodině.

V každé části byl prováděn rozhovor účastníků přibližně stejné věkové kategorie. Kvalitativní výzkum jsem prováděla s omezeným počtem jedinců. Rozhovory byly prováděny na různých místech a vždy jsem volila neformální, neutrální prostředí tak, aby se účastníci cítili uvolněně. Záměrný výběr účastníků byl prováděn podle určitých vlastností a způsobu života. Například podle předchozích zkušeností s manželstvím, to je v případě, že o svého partnera přišli v důsledku úmrtí a v současnosti žijí sami. Nebo účastníci, kteří žijí ve volném soužití, kde mě zajímaly důvody a motivace jejich partnerského soužití a také

očekávání ve vývoji vztahu. Naopak jsem také vyhledala jedince, kteří jsou zatím svobodní a na společný život se teprve chystají.

Respondenty jsem vyhledala cíleně podle věku, abych výzkumný vzorek mohla rozdělit na kategorii starší a mladší, kde věková hranice mezi jednotlivými kategoriemi je 30 let. Poté jsem účastníky rozdělila na podskupiny podle současné situace v jejich životě. Jak jsem již uvedla, je to skupina svobodných lidí, kteří se na život s partnerem teprve chystají, potom skupina, která už nějakou dobu žije v nesezdaném partnerství a dále skupina, která má bohaté zkušenosti s tradičním modelem manželství. Při rozdělení do těchto skupin jsem už nezohledňovala věk účastníků, protože formu volného soužití si může zvolit i starší účastník výzkumu.

Usilovala jsem o to, aby výběr účastníků a výsledný výzkumný soubor nebyl limitován určitými vazbami například sociálními či kulturními. Nevyváženost počtu respondentů z hlediska pohlaví je z důvodu menší ochoty mužů ke spolupráci.

7.3 Etické řešení kvalitativního výzkumu a ochrana subjektu výzkumu

Při vedení jednotlivých rozhovorů jsem se snažila dodržovat určité důležité zásady. Rozhovory byly pořizovány individuálně, bez účasti jakýchkoliv svědků (např. rodinných příslušníků). Důležité bylo zajištění soukromí při pořizování rozhovoru. Byly prováděny vždy v neutrálním prostředí, například v domácím prostředí v pohodlí bytu účastníka, v aule vysokoškolského centra nebo na pracovišti v prostoru prázdné kanceláře. Vždy jsem se snažila vzbudit v respondentovi důvěru tak, aby se sám cítil uvolněně jako při přátelském hovoru.

Některé rozhovory jsem nahrávala na diktafon. Nejprve bylo potřeba získat informovaný souhlas účastníka s nahráváním rozhovoru. Šlo o vyslovení pasivního souhlasu s účastí na kvalitativním výzkumu a s nahrávkou na diktafon. S těmi respondenty, kteří s nahrávkou nesouhlasili, například z důvodu ostychu, byl pořízen rozhovor formou přímého zapisování otázek a odpovědí. Všem účastníkům byla ponechána svobodná volba, zda se výzkumu zúčastní. To platilo i v průběhu rozhovoru, kdy jim bylo řečeno, že mohou kdykoliv svoji účast na výzkumu ukončit. Pro povzbuzení důvěryhodnosti byl nejdůležitějším momentem slib zachování absolutní anonymity zúčastněného. To je rozhodující a velmi důležité z toho důvodu, že některé jejich odpovědi se týkaly přímo událostí v jejich

osobním životě. Sdělovali tak některé podrobnosti ze svého soukromí, rodinného či partnerského života. Vyjádření účastníků k citlivým tématům bylo mnohdy emoční.

7.4 Procedury sběru dat, časový plán a přepis rozhovoru

Téma mého výzkumného problému si vyžaduje získávání informací formou kvalitativního výzkumu, tzn. prostřednictvím rozhovoru. Tato metoda je vhodná v případě hloubkového průzkumu názorů, argumentů, pocitů a přesvědčení jednotlivých účastníků k dané problematice. Rozhovory jsem pořizovala samostatně, jednotlivě a naplánovala jsem je časově tak, aby každý z nich nepřesáhl dobu 30 minut. Většina z nich byla zaznamenána na diktafon a archivována prostřednictvím magnetofonové kazety. Ostatní rozhovory byly pořízeny klasickým fyzickým písemným zápisem. Všechny rozhovory byly provedeny v průběhu měsíce března a dubna 2011. U všech účastníků byla zajištěna absolutní anonymita. Rozhovory pořízené audiotechnikou byly následně přepisovány na tzv. „záznamové archy“, které jsou součástí přílohy této diplomové práce. Spolu s nahranými rozhovory tak byla vytvořena databáze dokumentů jednotlivých etap sběru výzkumných dat. Bylo zcela nezbytné, abych provedla přesný přepis nahrávek rozhovorů. Tento požadavek upřednostňuje například Silverman (2005). Prostřednictvím přesného přepisu dojde k uchování původních nasbíraných dat. Vede k tomu, že výzkumník je schopen při analýze dat si vzpomenout na pomlky či ironii v hlase účastníka, nebo na intonaci. Je to technika, která vede k zajištění spolehlivosti (reliability) celého výzkumu.

7.5 Obsah a forma otázek a podotázek

Jednotlivé primární otázky a podotázky jsem volila tak, abych získala podrobné informace ke zkoumané problematice. Získat odpovědi, jejichž analýzou jsem chtěla objasnit situaci, proč dnes mladí lidé raději volí formu soužití s partnerem bez obřadu, bez legalizace sňatkem a manželství. Co je k tomu motivuje. Dále jsem potřebovala porovnat výhody a nevýhody nesezdaného soužití zvlášť a výhody a nevýhody manželství. K tomu mi pomáhaly podotázky, které jsem v průběhu rozhovoru pokládala účastníkům, jako například: „*Jaké jsou důvody k nesezdanému soužití?*“ „*Co člověku přináší sňatek jako rituál?*“ „*Myslíte si, že nevstupovat do manželství je dnes módní záležitost?*“

Účastníkům výzkumu jsem postupně položila 15 primárních otázek. Byla jsem si vědoma toho, že mnohdy jde o otázky zcela osobního charakteru a jednotliví účastníci se bu-

dou ostýchat na ně odpovědět. Jejich odpovědi nebudou korespondovat s jejich osobním názorem a budou se spíše přiklánět k obecným názorům na danou problematiku, tak jak jsou prezentovány například v médiích. To může vést ke zkreslení výsledku analýzy výzkumu. Byla jsem si také vědoma toho, že i přítomnost samotného výzkumníka při rozhovoru může vést ke zkreslení výsledku. Účastníci tímto mohou zodpovídat otázky ne, jak je skutečně cítí, co si o problematice sami myslí, ale co se všeobecně veřejností říká a jak by to správně mělo být. I když jsem si nestanovila pevné pořadí při kladení otázek, vesměs jsem toto pořadí při rozhovoru dodržovala. Počítala jsem také s tím, že kromě hlavních otázek budu v průběhu rozhovoru klást účastníkům i některé doplňující podotázky tak, jak vyplynou ze samotného rozhovoru. Účastníci výzkumu se snažili odpovídat přesně stanovené otázce, neodchylovali se od tématu předkládané otázky. Někteří se snažili vnést do rozhovoru jiné nové téma jako například svoje současné finanční záležitosti, půjčky a řešení hypoték na byt. Pokud jim téma otázky bylo blízké, účastníci se hodně rozpovídali. Například při otázce „*Myslíte si, že je lépe být sám jako single a proč?*“ většina respondentů vyjádřila svůj strach ze samoty.

Vzhledem k tématu mé diplomové práce jsem si stanovila výzkumné otázky, které jsou rozčleněny do určitých témat. Nestanovila jsem jejich pevné pořadí. Formulování otázek jsem přizpůsobila podle dané situace a průběhu rozhovoru. Jednotlivé primární otázky jsem doplnila několika podotázkami, které mně pomohly udržet dané téma a zaměření rozhovoru, popřípadě vrátit respondenta k tématu. Tento postup hodně pomohl při analýze jednotlivých rozhovorů, kdy jsem srovnávala jednotlivé názory a postoje různých respondentů. Po provedení jednotlivých rozhovorů a po zaznamenání bylo nutné dílčí výzkumné otázky vyčlenit a najít způsob, jak analyzovat jednotlivé oblasti. Tím získat odpovědi na jednotlivé dílčí výzkumné otázky a potom následně najít odpověď na hlavní otázku výzkumu.

7.6 Výzkumné otázky primární a podotázky

DVO 1: Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství?

- Jaké vedou důvody ke vzniku manželství?
- Jaká je případná motivace ke vstupu do manželství?

DVO 2: Co více preferujete? A proč?

- Klasický sňatek a manželství
- Volné soužití?

DVO 3: Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství?

DVO 4: V čem vidíte výhody manželství?

- V čem spočívají nevýhody manželství?

DVO 5: V čem vidíte výhody nesezdaného soužití?

- V čem vidíte nevýhody?
- Jaké jsou důvody k volnému soužití?
- Jaká je motivace k takovému soužití?

DVO 6: Myslíte si, že je lépe být single proč?

- V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

DVO 7: Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek?

- Jak hodnotíte svůj postoj ke svatbě jako rituálu?
- Co takový rituál člověku přináší?
- Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

DVO 8: Proč dnešní společnost toleruje volné soužití?

DVO 9: Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu?

- Proč, vysvětlete.

DVO 10: Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství?

- Který z nich je trvalejší?
- Změní se vstupem do manželství vztah partnerů?

DVO 11: Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství?

- Myslíte si, že je to módní záležitost?
- Jsou k tomu jiné důvody?

DVO 12: Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

DVO 13: Které skupiny volí raději manželství?

- Muži nebo ženy?
- Mladší nebo starší generace?

DVO 14: Co pro vás znamená slovo rozvod?

DVO 15: Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

- Jaký to má dopad na výchovu?

Otázky pro svobodné účastníky žijící v partnerství:

DVO 16: Uvažovali jste někdy o sňatku? A kdy?

- Jestli ano, proč jste sňatek neuskutečnili?

DVO 17: Co vám přináší nesezdané partnerství?

DVO 18: Jaké máte představy o dalším budoucím životě?

8 EMPIRICKÁ ČÁST KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU

8.1 Charakteristika účastníků výzkumu

Pro svůj výzkum jsem zvolila metodu individuálních rozhovorů. Předem jsem si určila složení účastníků výzkumu. Hledala jsem nejvhodnější respondenty dle stanoveného klíče. Mým záměrem bylo uskutečnit rozhovory tak, abych získala co nejvíce údajů od účastníků různých věkových kategorií, mužů i žen. Dále bylo mým cílem uskutečnit rozhovory i s partnery, kteří již žijí v nesezdaném partnerství po nějakou dobu a dokonce založili společnou domácnost a vychovávají společné děti. Toto spektrum je důležité v tom, že získám nejenom údaje, názory, přání a pocity lidí, kteří teprve o budoucím soužití přemýšlejí, ale i těch účastníků, kteří již mají s tímto soužitím určité zkušenosti.

Rozhovorů se zúčastnilo celkem 9 respondentů. Podařilo se mi pro tento projekt získat 3 muže a 6 žen. Jejich věk se pohyboval v rozmezí od 20 do 63 let. Muži byli ve věku 20, 24, a 29 let. Ženy, které se rozhovorů zúčastnily, byly ve věku 25, 26, 37, 54, 61 a 63 let. Mezi jednotlivými účastníky byl zhruba desetiletý věkový odstup.

První dva muži byli bratři ve věku 20 a 24 let svobodní středoškoláci, jejichž rodiče se rozvedli. Své dva syny si po rozvodu rozdělili tak, že jeden žije s otcem a druhý s matkou. Oba v současnosti studují společně stejnou střední školu v menším městě a navštěvují i stejnou třídu. Přes týden bydlí spolu v podnájmu a na víkend jezdí domů s tím, že střídavě žijí u jednoho z rodičů. Hodně jim vypomáhá i babička, se kterou mají velmi blízký vztah. Oba bratři vyrůstali v neúplné rodině, kdy oba rodiče po rozvodu sice žijí ve stejném městě, ale každý má jiné trvalé bydliště. Rodiče si postupně našli každý nového partnera, se kterým žijí a se kterým založili společnou domácnost. Mladí muži tedy znají model partnerského soužití ze svého nejbližšího okolí od rodičů.

Třetí mladý muž je svobodný, vystudoval vysokou školu a pracuje jako fyzioterapeut. Osamostatnil se tak, že přišel do České republiky pracovat ze Slovenska. Živí se sám a bydlí v pronajatém bytě. V České republice si také našel partnerku, se kterou bydlí ve větším městě a spolu si zařizují domácnost.

Dvě nejmladší ženy mají podobnou charakteristiku. Obě pocházejí z menšího města, kde vyrůstaly v rodině s oběma rodiči a pevným rodinným zázemím. První z nich studuje ve větším městě vysokou školu. Zde si našla partnera a žije s ním v opraveném samo-

statném bytě v rodinném domku rodičů partnera. Rodiče jim tento vztah tolerují a do ničeho je netlačí. Tento stav svobody jim oběma zatím vyhovuje. S partnerem žije ve společné domácnosti, společně hospodaří a ona sama si přivydělává občasnými brigádami. Partner má vystudovanou vysokou školu a je zaměstnán v marketingové firmě. Je finančně samostatný. Proto si mohl na renovaci bytu u rodičů vzít půjčku u banky, kterou pravidelně splácí.

Druhá mladá žena již dostudovala vysokou školu a začala pracovat ve finančním oddělení jedné větší firmy ve velkém městě. Zde také přes týden žije. Na víkend se vrací zpět domů k rodičům a rovněž víkendy tráví se svým přítelem. Každý z nich zatím žil u svých rodičů i když občas spolu přebývali. Uvažuje s partnerem o společném soužití ve městě, kde pracuje. Uvažují o pronajmutí společného bytu, který by si postupně zařizovali. V této době zatím společný majetek nebudují pouze společnou budoucnost plánují.

Další žena ve věku 37 let je svobodná, zaměstnaná a při zaměstnání studuje vysokou školu. Finančně je soběstačná. Bydlí společně s matkou ve vlastním bytě ve větším městě. Otec bydlí odděleně, ale pravidelně se stýkají.

Druhá žena je ve věku 53 let, je dlouhodobě vdaná a s manželem vychovala 2 děti, které jsou již dospělé. Syn založil vlastní rodinu a sám má 2 malé děti. Žena je zaměstnaná a mimo zaměstnání se s manželem hodně věnuje sportu a kultuře. Žije harmonickým rodinným a manželským životem bez větších problémů.

Poslední dvě ženy patří do stejné věkové kategorie nejstarších 61 a 63 let. Obě mají zhruba stejný společenský status. Každá z nich žila ve spořádaném manželství a vychovala 2 děti, které jsou dnes dospělé a které již založily své vlastní rodiny. Obě ženy jsou již dlouhou dobu vdovy a žijí samy. V současné době jsou obě dvě ve starobním důchodu a před odchodem do důchodu byly zaměstnané. Mají své vlastní bydlení a kromě toho, že se občas starají o vnoučata, vedou aktivní život, hodně sportují. Občas pracovně vypomáhají v zaměstnání, kde pracovaly před odchodem do důchodu. Žijí společenským životem a hodně se zajímají o dění kolem sebe. Přes svůj věk a bohaté zkušenosti s partnerským soužitím má hlavně starší z nich poměrně moderní a pokrokové názory na život dnešních mladých lidí.

8.2 Analýza výzkumu, vysvětlení a významové zhodnocení

Hlavní a dílčí otázky v rozhovoru jsem stanovila a definovala na základě textu teoretické části mé diplomové práce. V empirické části budu rozhovory analyzovat podle těchto otázek. Uspořádala jsem je do 9 okruhů na základě jejich podobnosti, překryvu a oblasti, které se jednotlivé otázky týkají. Například tématický překryv „*preference a motivace pro manželství*“ nebo „*výhody a nevýhody nesezdaného soužití*“ nebo také „*tolerance k nesezdanému soužití a single životu*“. Další rozdělení jsem provedla podle společenského významu například „*sňatek jako rituál*“ nebo „*nesezdané soužití jako fenomén dnešní doby*“, také „*rozvod a děti mimo manželství*“. V rámci těchto tématických skupin se pokusím porovnat odpovědi účastníků výzkumu a najít tak společné nebo naopak rozdílné aspekty. Tato vzájemná komparace jednotlivých rozhovorů je nosným pilířem praktické části mé diplomové práce.

Výzkumný vzorek jsem rozdělila dle pohlaví a věku a pojmenovala nejmladší muži, mladí muži, nejmladší ženy, ženy středního věku a nejstarší ženy.

8.2.1 Důvody a motivace ke vzniku manželství

V tomto případě jsem porovnávala pouze odpovědi jednotlivých účastníků výzkumu na otázku č. 1 samostatně, protože tato otázka je obsahově i významově obsáhlá.

Určitým slovním spojením jsem přidělila určitý význam. Těmito slovními spojeními jsou **láska – naplnění vztahu, majetek-finanční důvody, příjmení-dítě**.

Všichni respondenti muži i ženy spojovali uzavření manželství a sňatek s láskou k partnerovi a přirozené završení vzájemného vztahu.

Nejmladší muž tvrdil, že uzavřením manželství chtějí lidé potvrdit vzájemnou lásku mezi partnery. O lásce a vzájemném naplnění vztahu hovořily starší ženy. Tvrdily, že láska a **završení vztahu** je přímo důvodem a motivací pro rozhodnutí k uzavření sňatku. Uzavření manželství je vyvrcholením tohoto vztahu.

„*Důvodem manželství je soužití v páru a vytvoření rodiny, motivací se stává vzájemný vztah na základě oboustranné lásky*“.

Ženy ještě k tomu dodávaly, že je to zlegalizování tohoto vztahu před ostatními lidmi a je podmínkou pro založení rodiny.

„Je to takovým logickým legalizovaným vyústěním vztahu. Založit si rodinu a pořádit si děti, vychovávat je v klasické rodině společně v manželství“.

Zajímavý názor, odlišný od ostatních, tvrdily obě nejmladší ženy, jeden mladý muž a jedna nejstarší žena. Shodně sice tvrdili, že uzavření manželství je přirozeným vyústěním vztahu, ale také, že je to **otázka finanční**. Dále také tvrdili, že se lidé pro manželství rozhodnou z důvodu, protože nechtějí být sami. Nejmladší žena, jako jediná, také uvedla, že manželstvím partneři získávají navzájem **určitá práva**.

„Protože nechce být sám a chce mít víc peněz“. *„Také určitě finanční důvody a získání určitých práv“.*

Pouze jedna nejstarší žena uvedla, že spojování majetku bylo dříve, v současnosti jsou na prvním místě vzájemné vztahy.

„Dříve se dávaly dohromady majetky, v současnosti to jsou vzájemné vztahy“.

Dále někteří účastníci k této otázce odpovídali, že manželství by uzavřeli kvůli dítěti ne proto, aby si v manželství pořídili děti, ale **legalizování vztahu**, protože už dítě je na světě nebo na cestě, to znamená, že partnerka je těhotná. To je prakticky dalším důvodem a motivací. Rovněž to, aby se spojily **příjmení** a dítě, které se již například narodilo, nosilo stejné příjmení, jako mají jeho rodiče.

„Touha po společném příjmení, po uznání svazku, naplnění suverenity vztahu a také vztahu k dětem“.

Mladý, svobodný muž, cizinec, tuto otázku výstižně rozčlenil a zdůvodnil každý význam zvlášť např. názor na manželství, důvody a motivaci pro manželství a vzájemné vztahy.

„Člověk se rozhodne pro manželství proto: že

- a) najde si partnera, u kterého má pocit, že už nikoho jiného nechce*
- b) najde si partnera, u kterého bude mít pocit bezpečí tak, že mu obětuje celý život*
- c) jeho charakterové vlastnosti jsou na tak slabé úrovni, že se rozhodne pro manželství z materiálních důvodů a majetkových*
- d) z donucení svých rodičů*
- e) z důvodu otěhotnění partnerky během trvání vztahu a tlaku rodiny a partnera vstoupit do manželství“.*

Myslím si, že toto poslední zdůvodnění plně odpovídá současnému trendu a vyjmenovává všechny důvody a motivace dnešních lidí pro vstup do manželství.

8.2.2 Preference manželství a nesezdaného soužití – rovnocennost

Zde jsem vyčlenila otázky č. 2 a 3, které jsou významově podobné, a porovnávala jsem jednotlivé odpovědi navzájem opět pomocí signifikantního slovního kódování. Hledala jsem společné významy těchto slovních spojení: **klasický sňatek, volné soužití, obojí způsob soužití, sňatek ANO, ale až po určité době soužití, srovnatelnost – rovnocennost**. Dva mladí muži souhlasí a ztotožňují se s oběma způsoby soužití v páru, jak v manželství, tak ve volném soužití. Obojí soužití má své výhody. Záleží na partnerech, jaký způsob zvolí. Jeden mladý muž preferuje vstup do manželství **později**, až si vzájemně vyzkouší společné bydlení. Mluví se zde o **zkoušce**, zda vztah bude fungovat. Nemluví se zde o vzájemném poznání svých charakterových vlastností ani o vzájemném přizpůsobování se jeden druhému.

„Když partneři ví, koho si berou a mají představu o tom, jak bude manželství vypadat. Tuto představu mají díky tomu, že si společné soužití a bydlení vyzkoušeli ještě před svatbou“.

Jedna nejstarší, jedna nejmladší žena a obě ženy středního věku jednoznačně preferují **klasický sňatek**. Jedna žena proto, že v tomto duchu byla vychována: *„rodiče prožili v pěkném manželském vztahu celý život. Mám v nich vzor a model vzájemného soužití“*. Další proto, že manželství jí připadá jako svazek pevnější a také kvůli dětem. Žena středního věku dokonce tvrdí, že sice preferuje klasický sňatek, ale kdyby byla mladší asi by se nebránila formě volného soužití. Nejmladší žena, která preferuje klasický sňatek, zdůvodňuje svůj názor tím, že si každý z partnerů uzavřením manželství uvědomí své povinnosti, tyto musí plnit a nemůže uvažovat o lehkomyšlně o odchodu. Možnost nesezdaného soužití by preferovala v případě, že jeden z partnerů má sám uzavřenou žádost o půjčku, úvěr ze stavebního spoření nebo hypotéku a musí ji splácet. Tady si myslí, že by se partneři neměli brát z těchto finančních důvodů. Druhá nejmladší žena preferuje **volné soužití**, ale nebrání se pozdějšímu uzavření manželství. Uvědomuje si, že manželství má svoje určité kladné výhody a také větší práva týkající se obou partnerů. Důležité pro ni je také to, že vztah nejde snadno ukončit. Všichni účastníci mužského pohlaví jednohlasně tvrdí, že **nejsou** tyto dvě formy soužití **rovnocenné**. V nesezdaném soužití je forma volnější. *„Manželství nutí*

lidi do určitých povinností a závazků". Mladý muž tvrdí, že manželství a nesezdané soužití je rovnocenné **duševně, právně nikoli**. Srovnatelné nikoliv, při bližším zkoumání se najdou rozdíly mezi manželstvím a volným soužitím.

Obě ženy středního věku mluví také o nerovnocennosti obou forem soužití. Partneři ve volném soužití nemají stejný společenský status jako manželé. „*Nedořešené jsou majetkové vyrovnání partnerů, příjmení pro dítě, v případě nemoci jednoho partnera, není nárok na informace o jeho zdravotním stavu*“. Nejmladší žena rovněž tvrdí, že obě formy jsou nerovnocenné. V nesezdaném soužití je více důvodů, proč spolu i nebyt v případě hádky.

Každý může odejít svou vlastní cestou. Je zde větší volnost a menší odpovědnost ve vztahu. Naopak nejstarší žena a jedna nejmladší žena vyjádřily svůj názor, že mezi těmito formami soužití není žádný rozdíl. Lidé se k sobě chovají stejně a mají stejný vztah jako v manželství. „*Žádný papír v šuplíku nezaručuje recept soužití na věky*“. Rovněž tato žena tvrdí, že při srovnávání těchto dvou forem soužití jsou jisté rozdíly, které se potvrdí při rozchodu partnerů. Je to řešení společného majetku, daňové úlevy a dědická otázka.

8.2.3 Výhody a nevýhody manželského svazku

Analýzou otázek č. 4 a 10 jsem stanovila slovní spojení, která mají podobný význam, jako například: **společný majetek, ztráta svobody, závazek, komplikovaný rozchod, status jedince, určitá práva, manželství je trvalejší vztah**.

Respondenti se měli vyjádřit k otázce jaké výhody a nevýhody má manželství. Obě nejmladší ženy sdělily, že nad danou problematikou moc nepřemýšlely, protože se jich to jako svobodných netýká. Ale tvrdily, že manželství je rozhodně výhodnější než nesezdané soužití. Jedna z nich tvrdila, že výhodou manželství je možnost uzavřít půjčku nebo hypotéku, také možnost využít pomoci širší rodiny tchýně, tchána, hlavně v případě hlídání dětí.

Tato žena má také názor, že manželé mají určitý společenský status a vdaná žena je vnímána jako zadaná, která už někoho má, ne jako osamělá. Obě si také myslí, že manželství je rozhodně vztah trvalejší, více se v manželství snaží problémy vyřešit, aby vše fungovalo a předešlo se tak následnému rozvodu. „*Lidé, když se vezmou, tak se víc snaží manželství zachránit, aby se to zlepšilo, než u partnerství, tam se rozejdou a neřeší to*“.

Také obě ženy středního věku shodně tvrdí, že v manželství je vztah trvalejší a to je právě jeho výhodou, že nemůže „*prásknout dveřmi a jen tak lehce odejít*“. Druhá žena zdů-

razňovala, že v manželství jde o postavení ve společnosti a určitý status, který je manželům přisuzován. Tyto ženy si na žádné nevýhody manželského svazku nemohly vzpomenout. Nejstarší ženy poukázaly na výhodu manželství v tom, že v tomto svazku jsou vždy dva na všechny problémy, výhodou je společné příjmení manželů i jejich dětí, výhody majetkové, finanční a právní nárok na dědictví. Naopak nevýhodou je samotný rozvod, rozdělování majetku, spory o výchovu dítěte. „*Tahanice o děti při rozvodu, problémy se společným majetkem, zabezpečení partnera, odpovědnost za dluhy druhého z partnerů*“.

Obě nejstarší ženy také tvrdily, že samotný sňatek nemá žádný vliv na trvalost vztahu partnerů. Prohlašovaly, že vstupem do manželství se vztah nezmění, pouze příjmení. „*Kdo chce jít od sebe, tak jde, být třeba není rozvedený*“. Na druhou stranu muži poukázali, že výhodou manželství sociální status, model pro děti a také jistá ochrana ženy a signál, že je zadaná pro ostatní muže. Nevýhodou naopak je komplikovaný rozchod, který musí být proveden legálně tj. rozvodem, rozdělení majetku a dopad na děti, což se projeví v sociální oblasti. Mladý muž poukazuje na téma rozvodu, „*že manželské pouto je zavazující a rozvod je energeticky, psychicky a finančně náročný*“.

Muži, rovněž stejně jako ženy shodně tvrdí, že manželský svazek je trvalejší a dlouhodobější než volné soužití, ze kterého se snadno odchází. Vztah partnerů se vstupem do manželství nemění, je to psychologický jev. „*Samotné manželství drží pár déle spolu, jeden druhému dává více šancí ve vztahu setrvat. Změní se pouze chování partnerů a to ve vzájemném ustupování a toleranci*“.

8.2.4 Výhody a nevýhody volného soužití

Zde jsem analyzovala odpovědi respondentů na otázku č. 5 a současně 11. Opět jsem hledala příbuzné slovní spojení u těchto dvou otázek. Rozdělila jsem tuto část na 4 klíčové oblasti: **Výhody:** ukončení vztahu, snadný rozchod, žití na zkoušku. **Nevýhody:** nejistota vztahu, složité vysvětlování, různá příjmení, těžce dostupné půjčky, nesnadné dělení majetku. **Motivace:** pocit volnosti, svobody, sociální výhody, svobodná matka. **Důvody:** nedostatek času, uspěchaná doba, špatná předchozí zkušenost. **Nechuť do sňatku:** strach ze selhání, rozumná záležitost, tolerance okolí, pocit volnosti, svoboda, mýtus, zkouška soužití, snadný rozchod.

Muži i ženy souhlasně tvrdili, že výhodou nesezdaného soužití je jednoznačně možnost kdykoliv a jednoduše svazek ukončit a také větší volnost a svoboda. „*Pokud se*

partner rozhodne odejít, nemusí podstupovat akt rozvodu“. Dvě starší ženy tvrdí, že nevýhodou volného soužití je majetkové vyrovnání partnerů. Protože pokud spolu nějaký čas žijí, mají nějaký společný majetek, při rozchodu se musí tudíž na rozdělení nějakým způsobem domluvit. Pokud se nedomluví je, to problém. Při rozvodu manželství toto určí soud. Dále nejstarší žena poukázala na problém různého příjmení. *„Děti mají příjmení většinou po otci, vychovává je však matka, jmenují se jinak, než matka, což je problém například ve škole“.* Jeden mladý muž tvrdil, že nevýhodou je nejistota partnerů, vycházející ze snadného rozchodu a složitější vysvětlování dětem. Na otázku, zda je tento fenomén módní záležitostí, odpověděli kladně jen dvě ženy a jeden muž. Nejmladší žena měla zajímavý názor, proč lidé nechtějí vstupovat do manželství: *„Spíše vyčkávají na pozdější dobu. Spíše sňatek odkládají, neznamená to, že nechtějí“.*

8.2.4.1 Dílčí závěr:

Z výše uvedeného jednoznačně vyplývá, že výhodou je snadný rozchod partnerů a větší volnost, svoboda. Další výhoda spočívá v tom, že partneři si toto soužití volí na zkoušku, aby se lépe poznali. Pokud se podíváme hlouběji na partnerské soužití, zjistíme jiné skutečnosti. Partneři, kteří již spolu žijí dlouhodoběji, mají společnou domácnost, budují společné bydlení a pořízují si společně předměty denní spotřeby. Samozřejmě přispívají na domácnost každý dle svých finančních možností. Tak je to i u manželství, ale na rozdíl od volného soužití, u manželství je vše ošetřeno legislativně. Ve volném soužití se partneři prostě musí domluvit. Takže výhodou je snadný rozchod partnerů, ale souvisí s tímto nevýhoda nesnadné rozdělení majetku. Další nevýhodu volného soužití viděli respondenti v tom, že pokud se v nesezdaném soužití narodí dítě, je matka posuzována jako svobodná. Aby dítě mělo v rodném listě uvedeného svého biologického otce, musí oba partneři provést před matričním úřadem uznání otcovství souhlasným prohlášením obou rodičů. Při tomto aktu volí příjmení pro dítě. Praxe je většinou taková, že dítě nese příjmení po otci. V případě, že se partneři rozejdou, dítě má jiné příjmení než jeho matka. Toto může být problémem v životě dítěte a hlavně ve škole, kdy pedagogové mají problém určit, kdo je zákonným zástupcem dítěte.

Podstatnou nevýhodu vidím v tom, že volné soužití neposkytuje žádnou jistotu svazku. Partneři předpokládají snadný rozchod, a proto se nesnaží vztah udržet a řešit případné problémy.

8.2.5 Tolerance společnosti k volnému soužití a single životu

Slovní spojení pro tuto oblast je: **naprostá volnost, změna společnosti, budování kariéry, samostatné rozhodování, nezávislost, smutný život.**

To, že v naší současné společnosti je volné soužití tolerováno je dáno dobou. Celá společnost se mění a rovněž se mění i nároky na život. Jedině se více věnuje práci, kariéře, svým individuálním zájmům a na rodinu zbývá méně času a energie. Takto v zásadě odpovídali všichni účastníci rozhovoru. Většina respondentů tvrdila, že žít jako single, nemá žádné výhody. „*Sami žijí jen samotáři a introverti*“. Tento způsob žití si zvolí lidé, kteří se nechtějí vázat, chtějí studovat, chtějí cestovat. Člověku samotnému je smutno. Nejmladší žena tvrdila, že je to jen přetvářka. „*Často si nemohou najít partnera. Ne, že by nechtěli, ale spíše nemohou někoho najít. A pak zastírají vlastně, že je to moderní*“. Výhody viděla jen nejstarší žena a jeden muž, kdy tvrdili, že „*Je to naprostá volnost. Je to pro osoby co nevydrží na jednom místě nebo je láká život cestovatele. O všem si rozhodují sami a nemusí se nikomu přizpůsobovat*“. Nejmladší žena tvrdila, že člověk, žijící jako single, není tak šťastný. Značná část mladých lidí, tzv. single, i když má určitý partnerský vztah, žije a hospodaří sama. Jsou to lidé, kteří kladou důraz na svoje zaměstnání a profesní kariéru, nevěří, že by byli schopni udržet jiný typ soužití a odkládají sňatek a narození dětí někam za hranici 30 let. Nebo jsou to jedinci, kteří nemohou dlouho najít toho správného partnera.

O toleranci k volnému soužití tato žena říkala, že tento trend se k nám rozšířil po revoluci ze západních zemí a my na to zatím nejsme zvyklí. A toto soužití je v moderním životě jednodušší. Páry již jednou rozvedení volí nesezdané soužití z praktických důvodů. Mají vazby na své předchozí rodiny a děti. Nechtějí s případnými finančními problémy zatěžovat svého nového partnera. Sňatek nevolí z důvodu možnosti dalšího zklamání. Nejmladší muž tvrdí, že sňatek má smysl až když se narodí děti. Potom je potřeba rodinu udržovat.

8.2.6 Sňatek jako rituál a v pozdějším věku

Slovní spojení pro analýzu odpovědí: **tradice, přežitek, svatba jako fraška, zbytečný rituál, cár papíru, vyzkoušení soužití**

Všechny ženy bez rozdílu věku shodně tvrdily, že svatba jako rituál je pro ně důležitá, měla by se dodržovat a je součástí kultury každé společnosti. Nejmladší ženy si přály

tento den prožít a shodovaly se, že je důležitý pro rodinu a známé, kdy se všichni sejdou na této symbolické oslavě a uzákoní svazek. Tvrdily, že svatba nemusí být velká, ale tradice by se měla dodržovat. Také nejstarší ženy sňatek schvalovaly a uznávaly. Například sňatek v neobvyklém prostředí. *„Líbí se mi sňatky v neobvyklém prostředí, také lidové zvyky a tradice při sňatku, krajový folklór. Člověka to povznáší a dojíká, je to součástí kulturního života“*.

Všechny žena také shodně tvrdí, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu a napřed zkusit spolu žít, aby partneři poznali, zda jim bude vztah fungovat. *„Vyzkouší soužití a předejdou nepříjemnostem, jako je rozvod a zklamání“*. *„Poznají, zda je to ten pravý“*. Nejstarší žena tvrdila, že je lépe počkat s manželstvím a vybudovat si nejprve určité zázemí a předpoklady pro založení rodiny. Partneři se lépe poznají ve vypjatých životních situacích. Důležité podle ní je dostudovat, mít stálou práci a vyřešit společné bydlení. To jsou podle ní důvody, proč se sňatkem nespěchat a počkat na pozdější dobu.

Naopak muži bez rozdílu věku nepřikládají sňatku jako rituálu žádnou důležitost. I když se sňatkem souhlasí a nemyslí si, že je to přežitek dnešní doby a zbytečný rituál, přesto není pro ně zapotřebí. *„Dokazovat lásku nějakým papírem“*. Podle nejmladšího muže jde většina lidí do manželství jenom proto, že je to tradice. Muži si také myslí, že manželství by se mělo uzavírat po delším spolužití, aby nedocházelo ke zbytečným rozvodům. Délka tohoto soužití by měla být asi 3 roky.

8.2.6.1 Dílčí závěr

Z analýzy rozhovoru vyplývá, že ženy všech věkových kategorií preferují sňatek, jako obřad, stmeluje rodinu, je tradicí a kulturní součástí společnosti. Naopak muži spíše prohlašují, že je to rituál zbytečný, tato tradice se nemusí udržovat, zbytečná fraška, cár papíru, obešli by se bez tohoto rituálu. Naopak všichni účastníci, bez ohledu na věk a pohlaví, souhlasně tvrdili, že je dobré se svatbou počkat na později, nejprve si spolu zkusit žít, aby se partneři lépe poznali. Tím se předejde rozvodu, zklamání a problémům v rodině.

8.2.7 Rozvod a děti narozené mimo manželství

Vyhledávaná slovní spojení v souvislosti s rozvodem manželství: **problémy, nepříjemnost, papírování, výchova v rodině, prohra, neštěstí, druhá šance, vysvobození,**

nový život, oprávnění úkon, ukončení etapy, stresující záležitost, řešení krize, úplná rodina.

Pro všechny účastníky výzkumu znamená slovo rozvod velké nepříjemnosti, problémy, stresovou záležitost. Dva nejmladší muži si myslí, že rozvod znamená případné osvobození a začátek nové etapy, nový život. Ukončení manželství je sice prohra, ale na druhé straně druhá šance. Muži si také myslí, že rozvod má na další výchovu dětí katastrofální dopad. Dítě bude vyrůstat bez jednoho rodiče, případně putovat mezi dvěma domácnostmi. Získá tak pocit, že nikam nepatří. Vyřizování samotného rozvodu je problém spojený s velkými finančními výdaji. Nejmladší ženy mluví o rozvodu, jako o právním aktu, který v dnešní době už není tak složitý. Jsou toho názoru, že by se tento právní akt měl legislativně ztížit. Rozvod znamená rovněž ukončení nějaké etapy a vadí to, že musí začínat znovu. Starší ženy rovněž tvrdí, že rozvod je nejhorší možná varianta. *„Rozvod je uzavření nějakého vztahu, je to nešťastná a stresující záležitost, nejhorší varianta řešení krize a konfliktů v manželství“.*

Co se týká názoru na fakt, že se dnes každé třetí dítě narodí mimo manželství se všichni účastníci shodují, že je to dáno volnostmi a tolerancí, kterou dnešní společnost umožňuje. Záleží na tom, jaký model rodiny měli samotní rodiče, zda vyrůstali v tradiční rodině nebo v rozvedené. *„Pokud jsou partneři spolu a je tam jak ženský, tak mužský element, tak na výchovu dítěte by to nemělo mít vliv“.* Tento názor prosazují většinou ženy, které si myslí, že pokud partneři žijí spolu, ač v nesezdaném soužití, a společně vychovávají děti, nemá to žádný další vliv na jejich výchovu. Je důležité, aby v rodině působil mužský i ženský element zároveň. Děti však vidí od dětství tento vzor, takže až jednou dospějí, budou možná žít také v nesezdaném manželství, protože to budou považovat za normu.

8.2.7.1 Dílčí závěr

Každé dítě má dle zákona právo žít v úplné rodině a mít matku i otce. Nemyslím si, že matka samoživitelka musí nutně vychovávat děti špatně, ale chybí zde mužský vzor a model a chování rodičů k sobě navzájem. Toto si dítě zapamatuje pro svůj budoucí život. Až dospěje, bude tento model napodobovat. Může mít potom problémy s výběrem partnera nebo ve vzájemném soužití. Pokud bych to mohla shrnout tak hlavním důvodem pro nesezdané soužití je svobodná volba obou partnerů žít touto formou. Dále k volbě volného soužití může vést špatná zkušenost z předchozích manželství a také vědomí, že může kdykoliv

ze svazku odejít, bez ohledu na to, zda spolu mají nebo nemají dítě. Partneři mají ve volném soužití pocit, že vůči sobě nemají takovou odpovědnost jako by byli manželé.

8.2.8 Názory a preference na manželství a volné soužití

Muži i ženy, na otázku, která skupina lidí více preferuje volné soužití, odpovídali, že jsou to většinou muži. A na otázku, kdo volí raději manželství, odpovídali, že jsou to ženy a starší ročníky. Zdůvodňovali to, že ženy chtějí žít v úplném svazku, líbí se jim svatba v bílém a rituál sňatku. Situace ve společnosti se však změnila. Dnes vstup do manželství neovlivňuje těhotenství partnerky, kdy podmínkou bylo uzavření manželství. Tak se stávalo, že partneři vstupovali do manželství velmi mladí. Dnes to již neplatí, žena zůstane raději svobodnou matkou a do manželství vstupuje v pozdějším věku.

8.3 Celkové shrnutí kvantitativního a kvalitativního výzkumu

Dle výsledků kvantitativního výzkumu se ukázalo, že lidé přistupují k manželství ze dvou hledisek, praktického a emocionálního. Manželství jako instituce poskytuje finanční jistotu a právní záruky majetkových vztahů. Na druhou stranu představuje vysoké nároky v oblasti uspokojování vzájemných potřeb partnerů, přizpůsobení se jeden druhému a vysoké míry tolerance. Uvědomují si, že institut manželství jim zabezpečí určitá práva, ale také vzájemné povinnosti, která jsou jim dána legislativně. Naopak ve volném partnerství nemusí tolik investovat ze své osobní energie a vše záleží na dobrovolnosti partnerů jakým způsobem a jak dlouho budou spolu žít. Provedla jsem komparaci celkových kladných a záporných výroků k oběma formám soužití, tj. k nesezdanému soužití a k tradiční formě manželství.

Otázka dobrovolnosti v rozhodování, zda žít ve volném soužití je jedním z důvodů dle Rabušice (1997), proč jsou moderní společnosti také společnostmi rozvodovými. Dále dle Katrňáka (2002) lidé čím dál tím více kladou nároky na manželství tak, aby v něm byli sami se sebou spokojeni, aby umožňovalo rozvoje jejich individuality. Manželství má vysokou hodnotu a vysokou váhu. Je vnímáno jako významný závazek, který musí být pečlivě promyšlen. Mnozí, kteří se později v manželství cítí omezeni, začínají pociťovat rozčarování z toho, že ten druhý je odlišný, neschopný vyjít vstříc jeho individuálním požadav-

kům, má jiný pohled na svět, jinou povahu osobnosti, a začínají uvažovat o rozvodu (Katrňák, 2002).

Nesezdaná soužití však lze chápat různým způsobem, buď jako trvalou životní strategii nebo pouze jako zkoušku před případným sňatkem. Proto plných 73,9 % všech dotázaných respondentů dávalo přednost si společný život nejprve vyzkoušet a potom teprve uzavřít manželství. Manželství by chtělo uzavřít ihned pouze 36,0 % respondentů, 30,6 respondentů preferuje manželství, ale vstoupit do manželství by chtěli až později. Rovněž Hamplová (2003) ve své analýze předpokládá, že mladých lidí u nás, kteří budou mít zkušenost s předmanželským soužitím, bude u nás přibývat. Nesezdané soužití se může stát jakýmsi společensky uznávaným předstupněm manželství.

Z výsledků kvalitativního výzkumu si mi podařilo získat detailní informace a zjištění o fenoménu dnešní doby nesezdaném soužití. Mým cílem bylo zjistit názory, pocity, přání a motivaci respondentů. Zajímal mě názor těch, kteří v takovém svazku již žijí, nebo teprve plánují svoji budoucnost a také těch, kteří mají již bohaté zkušenosti v soužití v manželství. Bylo mi jasné, k této problematice budou lidé zaujímat odlišná stanoviska. Jedni jsou odpůrci jakýchkoliv jiných forem soužití než je klasický svazek manželský, jiní naopak vítají jakékoliv alternativy. Z výzkumu vyplývá, že dochází ke změnám chování a myšlení lidí v naší společnosti. K přesunu životních preferencí a hodnot. K pozdějšímu časování, rozvolnění a změně pořadí výchozích startů jako je vzdělání, práce a kariéra, rodičovství, manželství. Tyto starty se posouvají do vyššího věku, nebo se neuskuteční vůbec. Všichni respondenti uznávali alternativní formu soužití volné partnerství jako náhradu sňatku.

Z výzkumu je také znát, jak je životní cyklus a rozhodování ovlivněno ekonomickými podmínkami, hlavně zajištěním bydlení a jistota zaměstnání. Klasické manželství více preferovaly ženy všech věkových kategorií, je to tím, že manželství znamená více jistoty a bezpečí pro ně samotné, ale i pro děti. Všichni účastníci bez ohledu na pohlaví spojovali uzavření manželství a sňatek s láskou k partnerovi. Všichni také tvrdili, že uzavření manželství je završením a naplněním vzájemného vztahu. Toto považují také za hlavní motivaci ke vstupu do manželství. Dalším motivem pro vstup do manželství je společný majetek, založení společného bydlení a společné příjmení pro dítě. Z výzkumu vyplynula zajímavá otázka, se kterou jsem původně nepočítala a to je otázka srovnatelnosti a rovnocennosti klasického manželství a volného soužití. Z výzkumu vyplynulo, že účastníci výzkumu obě formy soužití chápou jako rovnocenné. To znamená, že partneři jsou si rovni v uspokojování potřeb jak duševních tak fyzických. Tyto formy nelze srovnávat po právní stránce.

Manželům je přiřazen jiný společenský status, než partnerům a ze zákona mají jiná práva a povinnosti. Dále jsem zjistila, že za nevýhodu manželství se považuje ztráta svobody, komplikovaný rozchod, problémy s rozdělením majetku, samotný akt rozvodu, výhody uzavření manželství viděli účastníci právě v jistotě vztahu tím, že jsou manželům přiznána určitá práva a povinnosti plynoucí ze zákona o rodině. Zajímavý byl názor mladého muže, kdy k výhodám manželství patří, že partneři dávají signál okolí, že už jsou zadaní. Výhodu nesezdaného soužití viděli účastníci právě ve větší volnosti a svobodě, v případě nefungujícího vztahu snadný rozchod. Proto většina preferovala volné soužití na zkoušku. Tady byl zajímavý úsudek mladé ženy. Mladí lidé spíše čekají na pozdější dobu a sňatek odkládají, neznamená to, že nechtějí. Podstatnou nevýhodu volného soužití vidím v tom, že tato forma soužití neposkytuje žádnou jistotu svazku. Partneři už jakoby předem předpokládají snadný rozchod. Potom se nesnaží vztah udržet a řešit případné problémy.

Hlavním záměrem mé práce bylo zjistit, jaké skupiny preferují nesezdané soužití, jaké jsou důvody a jaká je motivace lidí k rozhodnutí pro tuto formu soužití. Z jednotlivých výzkumných předpokladů je zřetelně vidět, že skutečně dochází k rozvolňování společenských norem. Dochází ke změnám v partnerských vztazích. Z výzkumu je patrné, že nejvíce je preferováno nesezdané soužití na zkoušku respondenty bez rozdílu věku a pohlaví. Z výzkumu lze vyčíst pokles hodnoty manželství a nechť mladých lidí vstupovat do manželství. Budoucí partner je sice důležitý, ale není tak důležité soužití s ním v legálním sňatku.

ZÁVĚR

Rodina je stále místem, které člověku poskytuje pocit jistoty a uspokojení jeho základních potřeb. To je základním důvodem, proč rodina stále existuje. Pro většinu lidí je naštěstí stále důležité soužití v páru. Párové soužití je stále považováno za společensky žádoucí. Nepochybujeme o tom, že změnou životního stylu se mění i formy soužití.

Postavení těchto osob žijících v nesezdaném soužití je v mnoha ohledech shodné, nebo podobné jako mezi manželi. Zvýšila se tolerance k netradičním formám partnerského soužití, ubylo předsudků. Vzrostlo pochopení pro to, aby vztahy partnerů v různých formách soužití byly na stejné úrovni. Nesezdané soužití není manželství, to je instituce, která je pevně v našem právním řádu zakotvena a spojena s reprodukcí dětí. I když v nesezdaném soužití nepoužijeme tento zákon, je z praktického pohledu zcela jasné, že i v tomto soužití jsou dlouhodobé a kvalitní vztahy spojené s řádnou výchovou dětí. Nesezdané soužití se stalo v první polovině jednadvacátém století novou společenskou realitou v oblasti rodinného soužití nejenom ve světě, ale i u nás. Tuto otázku již nelze považovat za přechodný stav, ale za fakt, který je v naší společnosti stálý. A je třeba na tento fakt reagovat jednak změnou myšlení jednotlivce, změnou chování a neposlední řadě také změnou legislativy, která by dávala více práv partnerům v nesezdaném soužití.

Zastánci rodinných hodnot se dnes rozdělují na dva tábory. Jedni proklamují, že rodiny prožívá krizi a její systém se hroutí. Na vině je liberální a otevřený postoj k sexualitě, předmanželským a mimomanželským vztahům, rostoucí počet rozvodů, tolerantní postoj společnosti k rozvodům a jiným alternativním formám soužití. Nejvýraznějším faktorem je upřednostňování hledání osobního uspokojení na úkor tradičního pojetí manželství, které je založeno na tradičních mravních hodnotách, zodpovědnosti a povinnostech vůči rodině. Tito zastánci volají po zachování tradičních vazeb v rodině, která podle nich, byla stabilnější a uspořádanější. Vztahy v ní byly pevnější, než je tomu dnes.

Vzestup citového individualismu zapříčiňuje, že se manželské vztahy a rodina v širším pojetí změnila. Odpůrci výše uvedeného zastávání tradičních rodinných hodnot při pohledu na změny posledních desetiletí naopak proklamují, že se rodina nehroučí, pouze jenom nabývá nových podob. Nelze každému vnutit stejnou šablonu rodinného života a soužití. Naopak je třeba podporovat nejrozumnější formy soužití a vztahů v rodině.

Vrátit se k tradiční formě soužití v rodině v dnešní době není možné. Klasická a tradiční forma měla mnoho autoritářských a zidealizovaných podob a tento model se nedá znovu použít. Sociální změny dnešní společnosti, které způsobily současnou změnu tradičních forem manželství a rodiny, jsou nevratné. Nezmění se ani ženy, které se nevrátí zpět do své role v domácnosti a poslušnému způsobu rodinného života, od kterého se osvobodily. Nezmění se ani sexuální vztahy, které nemohou být jako v minulosti. Citový individualismus, vytváření a udržování citových vztahů se stalo prioritním smyslem a součástí našeho života. Současné trendy v oblasti sexuality, manželství, různých forem soužití a rodiny přinášejí nové možnosti seberealizace a individuálního uspokojení. Mnoho lidí vidí tuto rozmanitost jako osvobození a odpoutání se od tradičních a svazujících norem a konvencí. Mají jistě pravdu a já se přikláním k tomuto trendu.

Dnes mohou muž a žena volit svobodně nejenom svého partnera, se kterým by chtěli žít a mohou si svobodně zvolit i formu, jakým způsobem budou spolu žít. Mohou uzavřít manželství nebo zůstat svobodní, či rozvedení, aniž by na ně společnost pohlížela s despektem jako na „staré mládence“ či „staré panny“, nebo na neschopné si nalézt partnera, nebo na neúspěšné v manželství. Takovým párům, kteří žijí v jedné domácnosti bez legálního oficiálního aktu, uzavření manželství dnes nehrozí, že se jim budou jejich známí a přátelé vyhýbat a budou odsunuti na okraj společnosti.

Proto se nám může zdát, že stojíme na jakési křižovatce, jsme v očekávání, co nám budoucnost přinese. Bude pokračovat rozpad dlouhodobých manželských vztahů či partnerství? Bude soukromá, citová a sexuální sféra poznamenána těmito změnami? Tyto problémy však nevyřešíme navrácením se k minulosti. Řešení situace vidím v tom, že bychom měli přizpůsobit svoji touhu po individuální svobodě v osobním a citovém životě, které si dnes tak ceníme, se všeobecnou potřebou vytvářet trvalé a pevné vztahy s druhými lidmi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BARTUŠKOVÁ, J. *Motivy volby manželství a motivy volby nesezdaného soužití: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2009. 104 s. 1 příl.
2. BECK, U. *Riziková společnost*. Praha: SLON, 2004. 431 s. ISBN 80-86429-32-6.
3. BOŇKOVÁ, E. *Alternativní formy soužití: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta. 2006. 85 s.
4. FIALOVÁ, L. *Trendy ve sňatkovém chování obyvatelstva české republiky ve 20. století*. Demografie. 2006, roč. 48, č. 2, s. 97-108. ISSN 0011-8265.
5. FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D., KUČERA, M. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON, 2000. 121 s. ISSN: 0012-8671.
6. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
7. GIDDENS, A. *Sociologie*. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
8. GIDDENS, A. *Unikající svět: jak globalizace mění náš život*. Praha: SLON, 2000. 135 s. ISBN 80-85850-91-5.
9. GREGOROVÁ, Z., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Nesezdané soužití v právním řádu*. Právní rozhled. 1998, roč. 6, č. 5, s. 209-214. ISSN 1210-6410.
10. HAMPLOVÁ, D. *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina*. Praha: sociologický ústav AV ČR, 2003. 108 s. ISBN 80-7330-040-0.
11. HAMPLOVÁ, D. *Postoje k manželství a rodičovství*. Ludmila Fialová a kol. In: *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: SLON, 2000. s. 67-98. ISBN 80-85850-87-7.
12. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
13. HLADÍK, J. *Společenské vědy v kostce*. Havlíčkův Brod: Fragment, 1996. 108 s. ISBN 80-7200-044-6.
14. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 400 s. ISBN 80-7239-192-5.

15. CHEAL, D. *Sociology of Family Life*. Basingstoke: Palgrave, 2002.
16. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4
17. KATRŇÁK, T. Proměna české rodiny v devadesátých letech. Smékal, V., Macek, P. In: *Utváření a vývoj osobnosti*. Praha: Barrister & Principál – studio, 2002
18. KELLER, J. *Nedomyšlená společnost*. Brno: Doplněk, 1995. 125 s. ISBN 80-85765-41-1.
19. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
20. MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: SLON, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
21. MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. 207 s. ISBN 80-7178-624-1.
22. MOŽNÝ, I. *Moderní rodina: mýty a společnost*. Brno: Blok, 1990. 182 s. ISBN 80-7029-018-8.
23. MOŽNÝ, I. *Proč tak snadno...* Praha: SLON, 2009. 132 s. ISBN 978-80-7419-013-1.
24. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2006. 303 s. ISBN 80-86429-58X.
25. MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON, 1999. 251 s. ISBN 80-85850-75-3.
26. NEDBÁLKOVÁ, K. *Rodina už není máma a táta...* MF Dnes, 20. 02. 2007. str. A11
27. PETRUSEK, M. *Teorie a metoda v moderní sociologii*. Praha: Karolinum, 1993. 204 s. ISBN 80-7066-799-0.
28. PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. Brno: Doplněk, 2000. 296 s. ISBN 80-7239-039-2.
29. POŘÁDKOVÁ, E. *Alternativní formy soužití: diplomová práce*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2007. 114 s. 7 příl.
30. PUNCH, K. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, 2008. 230 s. ISBN 978-80-7367-468-7.
31. RABUŠIC, L. *Polemiky k současným změnám charakteru reprodukce v ČR*. Demografie. 1997, roč. 39, č. 2, s 114-119.

32. RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. Praha: C. H. Beck, 1999. 227 s. ISBN 80–7179-182–2.
33. SILVERMAN, D. *Akorobiť kvalitatívny výskum*. Bratislava: Ikar, 2005. 327 s. ISBN 80–551-0904–4.
34. SINGLY, de F. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 126 s. ISBN 80–7178-249–1
35. ŠULOVÁ, L. *Rodina funkční a dysfunkční*. Právo a rodina. 2006, roč. 8, č. 1, s. 8–12. ISSN: 1212-866X.
36. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 377 s. ISBN 978–80-7367–313-0.
37. VESELÁ, R., HRUŠÁKOVÁ, M., PADRNOS, J. a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 262 s. ISBN 80-86432-48-3.

ODKAZY

35. Listina základních práv a svobod, usnesení č. 2/1993 Sb.
36. Úmluva o právech dítěte, sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.
37. Zákon č. 47/1992 Sb. Úplné znění občanského zákoníku ze dne 26. února 1964 č. 40 Sb., jak vyplývá ze změn
38. Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
39. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů
40. Zákon č. 301/200 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, jak vyplývá z pozdějších změn
41. Zákon ČNR č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností

Internetové zdroje:

ANDREWSOVI, K. a M. *Obnova kultury manželství*. (online). Praha: Světový kongres rodin. 1997. Vydal: Občanský institut. Praha: 20.1.2011. Dostupný z:

<http://www.rodice.wz.cz/ses3.htm>

BARŠOVÁ, A. *Partnerství gayů a lesbiček: Kdy dozraje čas pro změnu?* (citováno 25. 03 2007). Dostupný z: <http://www.partnerstvi.cz/rp-barsova/#16>

BROŽOVÁ, J. *Nemanželské děti-pořádný boom!* Zdroj: ArchivAtlas.cz. Dostupný z: <http://zena.centrum.cz/atlas/2007/3/18/clanky/nemanzelsko-deti-poradny-boom/>

ČERNÁ, K. *Analýza: Nesezdaná soužití v ČR podle výsledků SLDB*. 2005 (online). (cit. 2010–11-4). Dostupný z:

http://www.demografie.info/?cz_detail_clanku=&artcIID=65

HAMPLOVÁ, D. *Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích*. 2006 (online). (cit. 2010–11-5). Dostupný z:

<http://sreview.soc.cas.cz/index.php3?disp=archiv&shw=187>

KREJČÍ, J. *Šťastný život na psí knížku?* 2007 (online). (cit. 2010–11-5). Dostupný z:

<http://www.super.cz/vztahy/19593-stastny-zivot-na-psi-knizku.html>

ŠTURMA, J. *Obnova rodiny jako zdroje ochrany a péče*. (online). Praha: Světový kongres rodin. 1997. Vydal: Občanský institut. Praha: 20. 1. 2011. Dostupný z:

<http://www.rodice.wz.cz/ses3.htm>

VAVROŇ, J. *Češi loni uzavřeli nejméně svateb za posledních 200 let*. (online). Dostupný z: <http://www.novinky.cz/zena/vztahy-a-sex/227802-cesi-loni-uzavreli-nejmene-snatku-za-poslednich-200-let.html>

VOREL, R. *Norský zákon o dítěti a rozchod rodičů*. (online). Dostupný z:

<http://www.rodice.wz.cz/Norsko.htm>

WAALDIJK, K. *Cestou malých změn: Jak se v Nizozemí prosadilo manželství partnerů téhož pohlaví* (citováno 30. 03. 2007). Dostupný z: http://www.partnerstvi.cz/rp-waaldijk/cestou_malych_zmen.phtml

Český statistický úřad. Praha. Sňatky podle krajů a okresů – absolutní údaje. Tabulka I.

Dostupný z:

<http://email.seznam.cz/redir?hashId=2901708741&to=http%3a%2f%2fwww%2eczso%2ecz%2fcsu%2f2004edicniplan%2ensf%2ft%2f69003BCE8E%2f%24File%2f4026rr01%2epdf>

Český statistický úřad. Praha. Územní diferenciacce sňatků a rozvodů v letech 1993 – 200.

Dostupný z: <http://www.czso.cz/csu/2004edicniplan.nsf/p/4026-04>

Český statistický úřad. Praha. Podíl dětí narozených mimo manželství 2001 – 2005.

Dostupný z:

[http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/3600363824/\\$File/400806m03.pdf](http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/t/3600363824/$File/400806m03.pdf)

Rodina, manželství a kohabitace. 2008 (online). (cit.2010-11-4). Dostupný z:

<http://www.e-polic.cz/sociologie/106-rodina.manzelstvi-a-kohabitace.html>

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Struktura respondentů, rozložení výzkumného vzorku	58
Tabulka 2: Rozložení preferencí k volnému soužití	60
Tabulka 3: Rozložení preferencí k manželství	61
Tabulka 4: Výhody nesezdaného soužití	62
Tabulka 5: Nevýhody nesezdaného soužití.....	63
Tabulka 6: Výhody manželského svazku.....	65
Tabulka 7: Nevýhody manželství	66
Tabulka 8: Lidé nechtějí vstupovat do manželství	68
Tabulka 9: Žít jako single je přijatelné	68
Tabulka 10: Zním ze svého okolí volný partnerský vztah	69
Tabulka 11: Obecný názor na sňatek a nesezdané soužití	70
Tabulka 12: Názory na budoucí soužití	72
Tabulka 13: Představa životních hodnot.....	73
Tabulka 14: Názory na okolnosti rodinného života.....	74
Tabulka 15: Názory na okolnosti rozvodu.....	75
Graf 1: Rozložení preferencí k volnému soužití.....	60
Graf 2: Rozložení preferencí k manželství	61
Graf 3: Výhody nesezdaného soužití	63
Graf 4: Nevýhody nesezdaného soužití.....	64
Graf 5: Výhody manželského svazku	65
Graf 6: Nevýhody manželství	66
Graf 7: Lidé nechtějí vstupovat do manželství	68
Graf 8: Žít jako single je přijatelné	69
Graf 9: Zním ze svého okolí volný partnerský vztah	69
Graf 10: Obecný názor na sňatek a nesezdané soužití	70
Graf 11: Názory na budoucí soužití.....	73
Graf 12: Názory na okolnosti rodinného života.....	74
Graf 13: Názory na okolnosti rozvodu.....	75

SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník pro kvantitativní výzkum
2. Záznamový arch č. 1
3. Záznamový arch č. 2
4. Záznamový arch č. 3
5. Záznamový arch č. 4
6. Záznamový arch č. 5
7. Záznamový arch č. 6
8. Záznamový arch č. 7
9. Záznamový arch č. 8
10. Záznamový arch č. 9

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Návod a vyplnění: zvolenou odpověď nebo odpovědi zakřížkujte.

Můžete označit jednu i více odpovědí!

Jste muž   **Věk:** _____   **Nejvyšší dosažené vzdělání:** základní
 žena

- střední bez maturity
- střední s maturitou
- vyšší odborné
- vysokoškolské

Bydliště: vesnice do 5 tis. obyvatel
 menší město 5–15 tis. obyvatel
 větší město nad 15 tis. obyvatel

Žijete v domácnosti: sám
 s oběma rodiči
 s jedním rodičem
 s partnerem
 s manželem

Jiné např. rozvedená domácnost .....

1. Preferujete více: zaškrtněte!

- a) tradiční svatbu Ano, ne, nevím
- b) žít v nesezdaném soužití Ano, ne, nevím
- c) lépe být sám a žít jako single Ano, ne, nevím
- d) svatbu ano, ale později Ano, ne, nevím
- e) manželství je přežitek Ano, ne, nevím

2. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? Můžete zaškrtnout i více odpovědí!

- Každý z partnerů si zachová svoji svobodu
- Má větší volnost
- Ekonomické výhody jako např. výhodnější sociální dávky

2 a) Uveďte výhody .....

3. Nakolik souhlasíte s následujícími výroky?

Souhlasím nesouhlasím nevím

a) Mladí lidé v současnosti nevolí svatbu a obřad z finančních důvodů	☐	☐	☐
b) V dnešní uspěchané době mají lidé málo času	☐	☐	☐
c) Svatební obřad není důležitý pro další život	☐	☐	☐
d) Nesezdané soužití je dnes moderní	☐	☐	☐
e) Lidé dnes nechtějí riskovat případný rozvod	☐	☐	☐

4. Které z uvedených možností vystihuje nejlépe váš názor na budoucí soužití? Zaškrtněte!

- o svatbě v budoucnu vůbec neuvažuji
- nejprve spolu zkusit založit rodinu a svatbu později
- nejdůležitější je studium, práce, kariéra a potom rodina
- ještě před svatbou je dobré si zkusit vzájemné soužití
- nepřemýšlel/a jsem o tom

Jiný názor .....

5. V čem spočívají dle vašeho názoru nevýhody nesezdaného partnerského soužití? Zaškrtněte!

- Ani jeden z partnerů nemá jistotu pevnosti vztahu
- Je problematické řešení majetkových záležitostí

5 a) Uved'te nevýhody .....

6. Jaká je vaše představa životních hodnot: seřad'te od nejvýznamnější hodnoty po nejméně důležitou:

.....-finanční zajištění	.....- založit rodinu a mít děti
.....-studovat a získat kvalifikaci	.....- dobrá práce a budování kariéry
.....-samostatné bydlení	.....- nepřemýšlím o tom, budu žít, jak to přijde
.....-důležitá je svoboda a nezávislost	.....- vést šťastný a spokojený život
.....-mít dobré přátele	.....- dobré zdraví

7. Myslíte si, že žít jako single je móda? Zaškrtněte!

Ano, ne, nevím

8. V čem spočívá výhoda žít jako single?

- žít sám je společensky přijatelné Ano, ne, nevím
- člověku dobře samotnému Ano, ne, nevím
- je více svobodný Ano, ne, nevím
- člověk jako single to má v životě lehčí Ano, ne, nevím
- Jiná výhoda .....

9. Setkal/a jste se ve vašem okolí s volným partnerstvím?

- Ano, znám více takových případů
- Ano, znám 1–2 takové případy

- Ne, nesetkal/a

10. Jaká je nevýhoda, že člověk žije sám jako single?

Uveďte nevýhody .....

11. Do jaké míry souhlasíte s sledujícími výroky o okolnostech rodinného života?

- a) Dovedu si představit svůj život bez partnera. Ano, ne, nevím
- b) Manželství představuje závazek, který omezuje naplnění individuálních cílů. Ano, ne, nevím
- c) Špatné manželství je lepší, než žádné. Ano, ne, nevím
- d) Rozvod je zpravidla nejlepším řešením když pár není schopen řešit své manželské problémy. Ano, ne, nevím
- e) Rozvést se je u nás příliš jednoduché. Ano, ne, nevím
- f) Manželství je instituce riziková. Ano, ne, nevím
- g) Manželství je značné omezení svobody. Ano, ne, nevím
- h) Myslíte si, že současná rodina prožívá krizi? Ano, ne, nevím

12. Proč se lidé nechtějí vstupovat do manželství? – zaškrtněte možné libovolný počet odpovědí

- nemám strach ze samoty
- nevdám, že budu svobodný/á
- nepovažuji to za ostudu, žít tzv. bez papírů
- vydržet s někým po mnoho let je pro mne nepředstavitelnou otázkou

13. Jaké jsou výhody manželství?

- a) Manželství je přirozeným vyústěním vztahu Ano, ne, nevím
- b) V manželství má jedinec větší jistotu a zázemí Ano, ne, nevím

13 a) Jaké jsou výhody manželství .....

14. Jaké jsou nevýhody manželství?

- a) Životní styl jedince se sňatkem radikálně změní. Ano, ne, nevím
- b) V manželství se musí člověk hodně přizpůsobit tomu druhému. Ano, ne, nevím
- c) Sňatek představuje zbytečně vynaložené finanční prostředky. Ano, ne, nevím
- d) Svatba je zbytečným rituálem minulé doby. Ano, ne, nevím

14 a) Uveďte nevýhody manželství .....

15. Zaškrtněte,

- Myslíte si, že dnešní společnost vytváří podmínky pro založení rodiny? Ano, ne, nevím

Pokud odpovíte NE, napište, jaké podmínky by dnešní společnost měla vytvořit:

.....

PŘÍLOHA P II: ZÁZNAMOVÝ ARCH 1

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Žena, věk 25

Stav: svobodná, žijící ve volném soužití

Bydliště: částečně menší město 6 tis. obyvatel a částečně velkoměsto

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: studentka VŠ

Rozhovor byl uskutečněn dne 25. 03. 2011 v 11.00 hodin v neutrálním prostředí bytu.

Otázky a odpovědi:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

Protože nechce být sám a chce mít víc peněz. Je to přirozené vyústění vztahu. Pak i kvůli dítěti a pak i finance. To je základ motivace pro vstup do manželství.

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Rozhodně klasický sňatek, kvůli závazkům, aby se každý nemohl chovat podle aktuální nálady, aby si každý uvědomil, že má nějaké povinnosti, které musí dodržovat po celou dobu. Aby si šel někam jinam a pak se rozhodl, že se vrátí. Moje současná situace je taková, jsem svobodná a žiji ve volném soužití. Je to z toho důvodu, že přítel má hypotéku, nebo spíš úvěr ze stavebního spoření a nebudeme se brát do té doby, než byt splatí, protože společné bydlení bychom nedostali. Na prvním místě je důvod finanční a na druhém, že ještě studuji.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití?

Je to nerovnocenná forma, proto já bych se chtěla jednou vdát a to z toho důvodu, že v případě, že žijeme teď, máme víc důvodů proč spolu i nebýt, kdybychom se pohádali. Může každý odejít svou cestou. Snažíme se ten vztah mít takový, abychom spolu mohli být i v té sezdané formě. Mladší páry to dělají naprosto běžně a berou to jako rovnocenné.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Dítě by bylo zajištěné, z obou stran, i ze strany širší generace tchýně a tchána, další výhoda je možnost vzít si hypotéku nebo půjčku. Každý den se vrátím někam, kde někdo bude bydlet a budu tam mít bydliště, budu mít u sebe někoho, s kým mohu řešit problémy, nebudu vnímána jako osamělá žena, ale žena, která někoho už má.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Jedině v tom pokročilejším věku, když už jsou lidé rozvedení, ale žijí s jiným partnerem. Netroufají si znovu skočit do nového manželství, které před tím nevyšlo, jinak je výhoda, že už to mají odzkoušené a jsou finančně zajištění. Ale jinak v tom nevidím žádnou výhodu.

Jaký je tedy důvod k volnému soužití? Já v tom nevidím žádnou výhodu. Asi chtějí být spolu sami bez rodičů, chtějí se osamostatnit a zkusit společné bydlení. Které by mělo pokračovat tím, že se vezmou a bude to něčím stvrzené. Mělo by to pokračovat v tom manželství. Důvod je tedy to osamostatnění a zkusit si, zda to bude fungovat.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Sami lidé žijí jen samotáři, že jsou introverti a často si nemohou ani najít partnera. Není tu důvod, že by nechtěli, ale spíš nemůžou někoho najít. A pak zastírají vlastně, že je to moderní.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Ano určitě, já bych to také tak chtěla. I kdyby jich mělo být víc, kdyby manželství nevyšlo, tak bych chtěla tento rituál i podruhé. Vůbec by mi to nevadilo.

Co to člověku přináší? To je společenská událost pro všechny. Dneska se ta rodina sejde málokdy, budu ráda, když tam bude celá rodina a kamarádi a přináší do takové vnesení radosti do života, jako je třeba i narození dítěte a určitě by se měla dodržovat. Dnes je svatba drahá a to je rozhodující důvod.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Je to od doby, kdy se změnil status této republiky na samostatnou, všechno je volné, všechno je dovolené, obrovská forma demokracie, nikomu nic nevadí, obrovská volnost. Tolerance se změnila, když přišly nějaké zvyky, které jsou na západě, a které tam už byly dlouhodobě zavedené a tohle teď funguje tady, akorát, že na to nebyla starší generace zvyklá.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Já si to nemyslím, protože i za dva roky mi připadá stejná situace. Pokud někdo čeká na pozdější dobu, tak potřebuje například splatit hypotéku, nebo nastupují do nového bydlení. Proč to dělají někteří později? Možná je to obava a nedůvěra z toho sňatku. Že by tam nemuselo něco vyjít. Lepší je spolu žít, pak se vzít a jeto vlastně odzkoušené.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Tak většinou bývá trvalejší manželství, protože tam se lidi navzájem tolerují a jsou schopni unést i větší výkyvy nálad, než třeba v partnerství, kde může partner dělat i víc věcí, které vadí, protože ho nic neváže.

Mění se vstupem do manželství vztah? Myslím si, že je větší tolerance než v nesezdaném soužití.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Myslím si, že je to finanční stránka, nebo že momentálně nemají vyřešeno bydlení. Částečně si myslím, že je to i módní záležitost. Že to tak dělá hodně lidí, oni to také zkusí, nikdo je nebude kritizovat a uvidí, co bude. Nejsou vázání žádnou povinností.

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Muži, právě proto, že právě ženy by např. od 23 let chtěly dítě a potřebují k tomu toho partnera. Kdežto muži jsou samostatní a bez ženy mohou žít i do 35 let a takových je dost, nežení se a nikdo je nekritizuje.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Manželství ženy. Mladší ženy preferují manželství a starší ne. Ženy a mladší. Protože jsou přesvědčené, že se o ně manžel postará a ve starším věku už je jim to celkem jedno a neřeší to. Ve starším věku těch svateb ubývá.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Je to právní úkon, dneska už ne tak těžký, rozvodů bude asi přibývat a mělo by se legislativně nějak ztížit. Pro mě by to znamenalo konec nějaké části života, je to ukončení nějaké etapy, to by mi dost vadilo. Musela bych začít znovu a na to já dost nejsem.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Je to dáno tou volností, kterou dneska mladí lidé mají a nevidí žádné povinnosti a to co by se patřilo, není to dobré pro dítě a oni si to neuvědomují, oni sami vyrůstali v nějaké tradiční rodině a ta jim dala něco do života. A že to dítě zahrnují do nějaké kategorie, která se bude za 10 let vnímat jinak.

PŘÍLOHA P III: ZÁZNAMOVÝ ARCH 2

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Žena, věk 26

Stav: svobodná

Bydliště: částečně menší město 6 tis. obyvatel a částečně velkoměsto

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: pracovnice ekonomického úseku v soukromé firmě

Rozhovor byl uskutečněn dne 25. 03. 2011 v 11.00 hodin v neutrálním prostředí bytu.

Rozhovor:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

No určitě začínají tak, že se mají oba rádi a chtějí formalizovat svůj vztah před ostatními. Také určitě finanční důvody a získání určitých práv. Když bych chtěla vědět, co se stalo příteli a v té nemocnici mi to neřeknou, protože nejsem jeho rodinný příslušník. Tohle hraje roli rozhodovat o tom druhém. Potom např. se lépe dostane hypotéka. Takže finanční důvody.

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

V mém věku určitě teď volné soužití a později bych preferovala manželství, má to svoje výhody a jsou tu určitá větší práva. A už to nejde snadno ukončit.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití?

Určitě tam není žádný rozdíl. Lidi když jsou spolu a nesezdaní tak se k sobě chovají stejně, mají se stejně rádi jako v manželství. Určitě tu není žádný rozdíl.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Já jsem nad tím moc nepřemýšlela, protože se mě to netýká, tak především finanční výhody a určitá práva. Určitě je to výhodnější než nesezdané soužití. Nevidím žádné nevýhody, ani mě žádné nenapadají.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Co mě první napadlo, tak oba dva si koupí společně byt, vybaví ho nábytkem, nevyřeší si to nějak právně, rozejdou se a teď jak to rozdělit. A pokud se nedomluví, je problém. V manželství pokud sepíší předmanželskou smlouvu, je to vyřešené. Jinak je to riziko.

V čem spočívají výhody soužití? A jaké jsou důvody k volnému soužití. Mají mladí lidé nějakou motivaci k takovému soužití?

Určitě se bojí toho, že když jsou spolu zezачátku rok, dva, ještě se neznají natolik, aby si řekli, uzavřeme manželství. Myslím si, že lidi se berou, když už jsou starší a znají tak už po kratší známosti.

A jaká je motivace? Že spolu jsou jenom tak, pořád to není to manželství, není to akt a kdykoliv se můžou sbalit odejít, rozejít se a nemusí řešit žádný rozvod, nic.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Není výhodné, když je člověk sám, připouštím, že má třeba přítele a dochází za ním. Nemá s kým trávit volný čas, je to spíš smutné, člověk není tak šťastný, určitě bude šťastnější, když bude bydlet s někým.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Svatba přímo jako svatební den by se měla udržovat, je to krásné, lidi se sejdou, vezmou se před svými známými před celou rodinou a je to rituál, který bude dodržovaný a opakovaný a nezanikne.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Určitě, je to soužití jednodušší a lidi už si na to zvykli, že už se prostě neberou, dřív se vzali a byli spolu do smrti, měli se i rádi, třeba se i hádali, byli spolu nespokojeni, dnes se častěji rozejdou a hledají si nového partnera, se kterým znova budou šťastni, a když už byl

jednou ženatý a vdaná už se jim nechce znovu toto podstoupit a nechce se jim znovu do svatby. Žijí spolu bez manželství. Mladým ledem se určitě nechce hned do svatby. Dřív to bylo hned třeba i po půl roku byla svatba, lidi spíš vyčkávají, až bude vhodná situace, až budou mít dost peněz, až budou mít byt.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Určitě, lidi se víc poznají. Neudělají chybu v tom, že toho druhého tak moc neznají, jsou si jistější, že je to ten pravý.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Určitě je manželství trvalejší, protože lidi když se vezmou a uvažují o rozvodu, tak se víc snaží manželství zachránit, aby se to zlepšilo, než u partnerství, tam se rozejdou a neřeší to. V manželství se určitě víc snaží, ještě aby to fungovalo a nemuseli by podstoupit rozvod.

Myslíte si, že v manželství je vztah trvalejší? Myslím si, že určitě ne. Jenom je prostě svatba, už je to formalizované, jinak je to stejné.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Ne, že nechtějí, spíš víc vyčkávají na pozdější dobu, až toho druhého budou víc znát, až po několika letech. Myslím si, že to spíš odkládají, než že nechtějí vstupovat do manželství.

A není to tím, že jeto módní záležitost? Určitě si to nemyslím, ani ze svých známých neznám nikoho, kdo by to tak bral, že by nechtěl svatbu, spíš všichni uvažují o svatbě a o manželství. Nevstupovat do manželství určitě není módní.

A nesezdané soužití je módní? Určitě není módní, ale lidi to víc preferují.

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Není v tom rozdíl, možná u mužů nastane později ten okamžik, kdy se chtějí ženit než u žen, ženy to mají dřív, jinak muži i ženy volí nesezdané soužití stejně. Ani jeden ani druhý to víc nepreferuje, později se chtějí brát, hlavně muži.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Určitě starší, jinak muži jsou jenom zdrženlivější, ale vstupují stejně.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Ukončení manželství, práv akt, ti lidi pak k sobě nejsou nijak vázáni, asi nic víc.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

No určitě to není pro ty děti dobré, že nemají tatínka. Partneři se jednou rozvedou a potom už nechtějí vstupovat do manželství, žijí spolu jen tak, narodí se jim dítě, proto je tolik nemanželských dětí. Říkají si, že jedna svatba stačila.

PŘÍLOHA P IV: ZÁZNAMOVÝ ARCH 3

Přepis polostrukturovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Žena, věk 54

Stav: vdaná, 2 dospělé děti

Bydliště: větší město 80 tis obyvatel

Vzdělání: střední s maturitou

Zaměstnání: státní zaměstnanec

Rozhovor byl uskutečněn dne 11. 03. 2011 v 15.00 hodin v neutrálním prostředí VŠ centra.

Rozhovor:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

Je to partnerský vztah, který vrcholí v něco stálejšího a to je to manželství.

A jaká je motivace k tomuto rozhodnutí? Motivaci bych brala jako založení rodiny.

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Já jsem ve věku, kdy preferuji klasický sňatek, ale kdybych byla mladší nebránila bych se ani volnému soužití.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a v nesezdaném soužití?

Není, je tam velký rozdíl, je tam jednak společenský statut a věci, které na to navazují, jako dědictví, péče o děti.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Je to vztah a status tradiční rodiny s tím, že s tím souvisí postavení té rodiny a související věci, např. finanční, dědické řízení.

A vidíte nějaké nevýhody manželství? Manželství je závazek, svazek je uzákoněný nějakým aktem, pokud chce z tohoto svazku člověk odejít, je to složitější a musí předcházet rozvod.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Pokud se partner rozhodne odejít, nemusí podstupovat akt rozvodu, podstatě se rozejdou bez dalších problémů.

A vidíte nějaké nevýhody? Nevýhodou v nesezdaném partnerství je dítě. [Musí se řešit otázka péče o toto dítě, které zůstává většinou matce.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Nemohla bych říct lepší, ale je to takový obrázek dnešní společnosti. Je to u lidí, kteří se nechtějí vázat, chtějí studovat, chtějí cestovat.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Pokud chci založit tradiční rodinu, tak sňatek může být tímto symbolem. Všichni se sejdou na úřadě a uzákonit svazek. Nemusí to být velká svatba. Určitě by se tradice měla dodržovat.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Nedovedu si vysvětlit, myslím si, že to není správné.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Ano, určitě, pokud si partneři vyzkouší soužití. Předejdou tím takovým nepříjemnostem, jako je rozvod a zklamání. Problémům v rodině.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Nemusí to být vždy pravidlem, ale pokud je tu určitá hrozba rozvodu, tak trvalejší vztah bude manželství, u toho partnerství ten rozchod je snadnější a v tom je ten rozdíl.

Myslíte si, že manželství se změní vztah partnerů? Myslím si, že se vztah změní, láska přejde v určitou toleranci, přátelství a je tu jiná podoba lásky. Vztah se mění.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Je to módní záležitost, je to dáno dobou, jiným důvodem je i to, že jsou partneři, kteří spolu žijí, ale nevidí ho jako partnera pro život.

12. Myslíte si, nevolné soužití více preferují muži nebo ženy?

Nedokážu říct, myslím si, že je to tak padesát na padesát.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Mladší generace.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Rozvod je rozchod, uzavření nějakého vztahu, je to nešťastná a stresující záležitost.

Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Sama jsem překvapená, není to pořádku, dítě by mělo být v milující rodině, která má tátu a mámu.

PŘÍLOHA P V: ZÁZNAMOVÝ ARCH 4

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Žena, věk 37

Stav: svobodná, již žila ve volném soužití

Bydliště: větší město 90 tis. obyvatel

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: manažersko-ekonomická činnost

Rozhovor byl uskutečněn dne 11. 03. 2011 v 16.00 hodin v neutrálním prostředí VŠ centra

Rozhovor:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

Je to takovým logickým legalizovaným vyústěním vztahu. Založit si rodinu a pořídit si děti a děti vychovávat společně v manželství a v klasické rodině.

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Spíše manželství, protože to připadá jako pevnější svazek, kvůli dětem.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití?

Není to až tak rovnocenné a srovnatelné, jsou některé věci, které v nesezdaném soužití nejsou úplně dořešené, jako je majetkové vyrovnání partnerů, příjmení pro dítě, v případě nemoci jednoho partnera, partner nemá nárok na informace o zdravotním stavu toho druhého.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Výhodou je, že je to trvalejší vztah, člověk nemůže v manželství prásknout dveřmi a odejít z toho vztahu, je to pevnější soužití.

Nevýhody manželství nejsem schopna říci, protože nemám ty zkušenosti.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Výhodou je snazší rozchod, nevýhoda je majetkovém vyrovnání, když partneři, kteří spolu žijí v nesezdaném soužití a rozchází, se už nějaký majetek mají, tato otázka není dořešená, je to na dohodě mezi partnery, není to tak ošetřené.

Jaké jsou důvody k volnému soužití? V dnešní době mnoho mladých párů žije ve volném soužití z nedostatku času. Je hodně uspěchaná doba, a oni si prostě na sňatek neudělají čas. Motivace k takovému soužití může spočívat v sociálním zajištění. Svobodná matka, pobírá dávky jako samoživitelka. V tom to asi bude.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Je to takový trend dnešní doby, výhody v tom nevidím, člověku je samotnému smutno, člověk je tvor společenský a singl žití není správné, v dnešní době jsou vysoké ekonomické náklady a chce-li být člověk sám, tak to má těžké. Jako otázka bydlení a všeho. Pokud je člověk sám, tak jeho ekonomická stránka není dobrá.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Ten rituál sňatku je dobré dodržovat. Je to otázka kultury národů, je to správné i pro další generace zachovat si tradice a rituály.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Společnost toleruje volné soužití a proč? Je to dáno dobou, je tolik svazků, které žijí volně a je to tolerováno.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Různě se rozdvíhají názory na soužití před manželství. V publikacích jsem četla, že páry, které žijí v soužití před manželstvím, tak je tam vyšší procento možností rozvodů a rozchodů. Je to těžké a nevím. Na druhou stranu si myslím, že je dobré, když si to vyzkouší a poznají, jestli jim vztah vyhovuje, jestli mají společné názory, jsou vůči sobě tolerantní, je to dobré vyzkoušet.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Trvalejší je manželství, protože pokud jsou partneři v manželství, mají větší chuť nějaký problém vyřešit, svazek je trvalejší.

Myslíte si, že když dva partneři chvíli spolu žijí a potom se rozhodnou pro sňatek, že tím jejich vztah změní? Nastoupí potom trochu tvrdší realita. Pokud partneři spolu žijí a potom se rozhodnou pro manželství, je tam vždy nějaký důvod, třeba narození dítěte. To je nejčastější důvod. Narozením dítěte se vše změní, přizpůsobují se dítěti.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Ani bych neřekla, že je to módní záležitost, nechtějí vstupovat do manželství kvůli snazšímu rozchodu vlastně odejít z toho partnerského vztahu.

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Řekla bych, že muži.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Manželství více volí ženy. Čím dál více starší vstupují do manželství, dříve, když se dívka do 20 let nevdala, tak už se říkalo, že se nevdá. Teď už je ta situace jiná a do manželství vstupují starší.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Je to asi taková nejhorší varianta řešení krize a konfliktů v manželství, je to nejhorší možná varianta.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Pokud se dítě narodí mimo manželství, ale partneři jsou spolu a je tam jak ženský, tak mužský element, tak na výchovu dítěte by to nemělo mít vliv.

PŘÍLOHA P VI: ZÁZNAMOVÝ ARCH 5

Přepis polostrukturovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl zaznamenán písemnou formou ve slovenském jazyce přímo s respondentem a za jeho souhlasu.

Charakteristika respondenta:

Muž, věk 29

Stav: svobodný, žijící ve volném soužití

Bydliště: větší město do 18 tis. obyvatel a částečně velkoměsto

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: fyzioterapeut, student VŠ

Zápis rozhovoru byl uskutečněn dne 06. 04. 2011 v 11.00 hodin prostřednictvím PC

Otázky a odpovědi:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

Rozhodne se proto, že a) si najde partnera, při kterém má pocit, že už nikoho jiného nechce, b) najde si partnera, při kterém bude mít pocit bezpečí, že mu obětuje celý život, c) jeho charakterové vlastnosti jsou na takové úrovni, že se rozhodne pro manželství z materiálních důvodů, d) z donucení svých rodičů, e) z důvodu těhotenství a tlaku rodiny a partnera.

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Preferuji vstoupit do manželství, až když partneri už vědí, koho si berou a mají představu o tom, jak by to manželství mělo vypadat. Tu představu mají díky tomu, že si společně soužití vyzkoušení ještě před svatbou.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití?

Myslím, že je srovnatelná forma manželské a nemanželského soužití, ale rovnocenná není.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Je to signál, který vysílají rodiče dětem, pocit, že jsou integrovaní do nějaké sociální skupiny. Nevýhodu vidím ve ztrátě svobody rozhodovat sám za sebe.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody.

Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Pocit, že ještě nic není definitivně rozhodnuté, vždy bude cesta nazpět a svoboda v rozhodnutí. Nevýhody – těžce dostupné půjčky, hypotéky, výčítku, že nežije tak, jak od něho očekává starší generace.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Nemyslím si, že být single je lepší, ale záleží na okolnostech, ve kterých se lidi nacházejí. Týká se to ekonomické a finanční situace. A odpověď proč single, ano je to proto, že prstýnek na prstě na situaci nic nezmění.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek?

Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Nemyslím si, že v dnešní době je nezbytné tento rituál dodržovat. Můj postoj ke sňatku jako přežitku nevnímám, ale v současnosti nejsem v situaci, že bych se do toho hrnul. Člověku to přináší asi ten pocit bezpečí. Myslím si, že by se tato tradice měla dodržovat, ale individuálně. Rodina bez sňatku není úplná.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Toleruje se to právě z toho důvodu, že se celá společnost mění, nároky na život se mění. Lidi musí daleko víc času věnovat práci, kariéře a tak logicky mají na rodinu méně času a energie.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Myslím si, že by lidi měli uzavírat manželství až po delším spolužití, aby nedocházelo ke zbytečným rozvodům.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Manželské svazky trvají déle, po vstupu do manželství se vztah mění asi jen psychologicky.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Nechtějí vstupovat na základě nejistoty, jak přijde partner o práci, musí často daleko dojíždět, to je pro něj lepší začít nový život a komplikace kolem rozvodu jsou zatěžující. Není praktické pro jedince vstupovat do manželství, až když přijdou děti. Pak by se měla rodina udržovat, aby děti vyrůstaly ve zdravém prostředí.

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Myslím si, že muži.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Myslím si, že ženy a to ženy nad 30 roků.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Prohra, neštěstí, někdy druhá šance. Kdyby do manželství vstupovali lidé, kteří se dobře znají, nedocházelo by k nim tak často.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Do manželství se preferovalo, když byla žena těhotná. Potom partneři zjistili, že se k sobě nehodí a přitažlivost časem klesla. Kdyby se poznali více, nemuselo byt k tomu dojít. Pevný vztah se nerozpadne ani v manželství ani mimo něj.

Dopad na výchovu dětí je katastrofální. Dítě vyrůstá bez jednoho rodiče, nebo cestuje mezi jednou a druhou domácností. Nebude mít pocit, že někam patří úplně a bude to mít dopad na jeho další život, případně na vtahy, které by měl v budoucnu.

PŘÍLOHA P VII: ZÁZNAMOVÝ ARCH 6

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Žena, věk 63

Stav: vdova, žije sama

Bydliště: menší město 6 tis. obyvatel

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: starobní důchod

Rozhovor byl uskutečněn dne 10.04.2011 ve 14.00 hodin v neutrálním prostředí bytu.

Otázky a odpovědi:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

Manželství není vynález současné doby, ale přechází z generací předchozích a stává se tak základním principem soužití dvou lidí a reálným předpokladem založení rodiny. Důvodem manželství je soužití v páru a vytvoření rodiny, motivací se stává vzájemný vztah, který bývá v prvních letech společného života na základě oboustranné lásky. Dříve se dávaly dohromady majetky, v současnosti to jsou vzájemné vztahy.

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Preferuji klasický sňatek a manželství, protože jsem tak byla vychována a moji rodiče prožili v pěkném manželském vztahu celý život. Mám v nich vzor a model vzájemného soužití.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a v nesezdaném soužití?

Forma soužití je určitě rovnocenná jak v manželství a naopak, protože žádný papír v šuplíku nezaručuje recept soužití na věky. Při srovnávání těchto dvou forem soužití jsou jisté rozdíly, které vznikají při rozchodu partnerů. Řešení společného majetku, zvyhodňování – půjčky, daňové úlevy, dědictví.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Výhody manželství: na všechno jsou vždy dva, společné příjmení a děti, jsou zákonnými dědici. **Nevýhody:** problémy s rozchodem, musí tu být rozvod, tahanice o děti při rozvodu, problémy se společným vypořádáním majetku, podpora při nezaměstnanosti partnera, jeho zabezpečení a v případě nemoci, odpovědnost obou partnerů za dluhy toho druhého.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Výhody nesezdaného soužití, že mohou jít kdykoliv od sebe bez papírování, změny jména, po domluvě. Důvodem takového soužití je vlastně stálá svoboda a přitom dobrovolná připoutanost k osobě, se kterou chtějí žít. Ano, chci být s tebou v dobrém i zlém a nepotřebuji na to papír. **Nevýhodou** je, že při nabytí společného majetku, dětí a dluhů musí tyto problémy vyřešit vzájemnou dohodou. Jinak prostě utečou domů k mamince, pokud ještě nějakou mají v horším případě k jinému partnerovi. Děti mají příjmení většinou po otci, vychovává je však matka, jmenují se jinak, než matka, což je problémem například ve škole.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Záleží na povaze, ale člověk byl stvořen k tomu, aby žil v páru. **Výhodou** je, že si sám rozhoduje o všem ve svém životě, nikdo mu do ničeho nemluví a nehádá se s ním, nemusí se ptát, zda může někam jít. Organizuje si život dle svého, za své činy nikomu jinému neodpovídá. **Nevýhody:** je na všechno sám, řeší sám životní problémy, rozhoduje se sám. Někdy potřebuje pomoc v nouzi, radu, popovídat si.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Sňatek jako rituál uznávám a schvaluji. Obé se mi sňatky v neobvyklém prostředí, např. v přírodě, také lidové zvyky a tradice při sňatku, které se udržují jen na vesnicích – krajový folklor. Člověka to povznáší a dojíká, jsem pro udržování této tradice, která je součástí kulturního života.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Volné soužití dnešní společnost moc nezajímá, řeší jiné problémy.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Je lepší počkat s manželství a vybudovat si napřed určité zázemí a předpoklady pro založení rodiny. Partneri se navzájem lépe poznají a to i ve vypjatých životních situacích. Důležité je dostudovat, mít stálou práci, vyřešit bydlení.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Sňatek nemá vliv na trvalost vztahu, kdo chce jít od sebe, tak jde, byť třeba není rozvedený. Vstupem do manželství se vztah nezmění, akorát jméno. Ovšem křesťané to vnímají trochu jinak. „Co bůh spojit, člověk nerozlučuj!“ Křesťané se také méně rozvádějí.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Lidé nechtějí být manželstvím svazováni, chtějí mít pocit volnosti a svobody. Což je mýtus z minulých časů. Myslím si, že je to trend několika posledních let.

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Volné soužití asi preferují muži, ale žijí se ženou, která s touto formou přece také souhlasí. Takže je to napůl.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Manželství volí raději ženy, chtějí žít úplně rodinně. A starší ročníky.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Je to odloučení „od stolu a lože“. Největší utrpení prožívají děti rozvádějících se partnerů a to v mnoha situacích už před samotným rozvodem.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Každé dítě má právo žít v úplné rodině a mít matku i otce. Nemyslím si, že matka samoživitelka musí nutně vychovávat děti špatně, ale chybí zde mužský vzor a model chování manželů v rodině, které si zapamatuje pro svůj budoucí život. Ve svém budoucím vztahu bude tento model napodobovat. Obyčejně mívá problémy v dospělosti, buď s výběrem partnera, nebo ve vzájemném soužití.

PŘÍLOHA P VIII: ZÁZNAMOVÝ ARCH 7

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl zaznamenán písemnou formou, z důvodu ostychu respondenty hovořit na mikrofon.

Charakteristika respondenta:

Žena, věk 61

Stav: rozvedená, žije sama, má přítele.

Bydliště: menší město 6 tis. obyvatel.

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: v důchodu

Záznam byl pořízen dne 04. 04. 2011.

Otázky a odpovědi:

- 1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství? Z důvodu založení společné rodiny a domácnosti, protože si navzájem rozumí.**
- 2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití? Dnešní doba umožňuje obě formy soužití.**
- 3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití? Ano je rovnocenná.**
- 4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství? Výhodou je, že člověk není sám.**
- 5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití? Nevýhody žádné nejsou, Je to moderní, Motivací je pocit volnosti.**
- 6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití? O všem si rozhodují sama a nemusím se nikomu přizpůsobovat. Tak mi to vyhovuje.**
- 7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udr-**

žovat? Sňatek jako obřad nemá žádnou velkou váhu, nevím, co by to mělo člověku přinášet, a nemyslím si, že by se měla tato tradice nějak zvlášť udržovat.

- 8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?** Nikomu to zvlášť nevadí, nedělá to problém ani jednotlivci, ani společnosti, tak proč ne?
- 9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?** Asi ano, jsem toho názoru, ať si mladí napřed užijí života. Na starosti je vždy času dost.
- 10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?** Oba druhy soužití jsou stejné, vždy záleží na obou partnerech. Vstupem do manželství se vztah určitě nemění, aspoň já mám takové zkušenosti.
- 11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?** Lidé nechtějí vstupovat do manželství proto, aby se mohli lehce rozejít a vyhnuli se tak rozvodu.
- 12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?** Nevím asi stejně.
- 13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?** Asi ženy, každá sní o svatbě v bílém, kdy je sama středem pozornosti a vše se točí kolem ní. Mladší nebo starší asi je to stejné.
- 14. Co pro vás znamená slovo rozvod?** Velká nepříjemnost.

Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Když jsou rodiče kvalitní lidé, tak to nemá žádný dopad na výchovu dítěte.

PŘÍLOHA P IX: ZÁZNAMOVÝ ARCH 8

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Muž, věk 21

Stav: svobodný

Bydliště: menší město 6 tis. obyvatel

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: student VŠ

Rozhovor byl uskutečněn dne 10. 04. 2011 v 11.00 hodin v neutrálním prostředí bytu.

Otázky a odpovědi:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství? Jaké vedou důvody a jaká je motivace ke vzniku manželství?

Podle mého názoru se lidé rozhodnou pro manželství například když chtějí potvrdit lásku mezi nimi, jsou ovšem i důvody kdy jdou do manželství jen proto, že se jim narodilo dítě.

Motivace pro vstup do manželství je společné přijetí možnost mít majetek dohromady (žádné dělení na „moje a tvoje“).

2. Co více preferujete? A proč? Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Já osobně souhlasím s oběma způsoby života v páru, jak v manželství tak v volném soužití. Spíš se přikláním k manželství.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití?

V nesezdaném soužití je podle mě forma soužití volnější. Manželství nutí do určitých povinností a závazků.

4. V čem vidíte výhody manželství? A v čem spočívají případné nevýhody manželství?

Výhodou a zároveň nevýhodou manželství je společný majetek. Na jednu stranu je dobře jej vlastnit dohromady ovšem při rozvodu si ho musí rozdělit, co vede k dalším hádkám.

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití? A v čem jsou případné nevýhody. Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Podle mě je to podobné jak u manželství ale obráceně (společný majetek). Při rozchodu je lehčí si majetek rozdělit.

Motivací pro volné soužití je především volnost, mnozí manželé se už nemilují, ale nechtějí se rozvádět, ovšem ve volném soužití se prostě odejdou.

6. Myslíte si, že je lépe být v dnešní době single a proč? V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Já osobně vidím jen jednu výhodu života singl a to je naprostá volnost. Je to pro osoby co nevydrží na jednom místě nebo je láká život cestovatele.

Můj názor je takový že cílem života je mít rodinu a děti buď v manželství nebo ve volném soužití a dobře ji zaopatřit.

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek? Jaký je váš postoj k tomuto rituálu? Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

I když souhlasím se sňatkem myslím si, že v dnešní době není zas až tak zapotřebí dokazovat lásku sňatkem a nějakým papírem. Podle mne většina lidí jde do manželství jen proto, že je to tradice.

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Lze se rozejít s partnerem a není zapotřebí právníky, soud a zbytečné dohadování.

A v případě, že se lidé už nemají rádi, nic je nedrží, mohou jít vlastním, novým životem.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželstvím na pozdější dobu? A proč?

Rozhodně není rozumné se ženit po dvou měsících po seznámení, není tak těžké žít nějakou dobu jen tak. Doba, kdy by měli uvažovat o sňatku, je tak za 3 roky po seznámení, kdy jeden o druhém ví téměř vše a nemůže ho najednou něco překvapit.

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství? Který z nich je trvalejší? Mění se vstupem do manželství vztah?

Manželství je z hlediska trvalosti delší než partnerství, nejen z důvodů, že většina přemýšlí, jestli teda do manželství s danou osobou půjde či nikoliv, ale i že samotné manželství drží pár déle spolu a jeden druhému dávají více možností to zkusit znovu a lépe. Vztah se podle mě změní spíš na takové ustupování jeden druhému, aby jejich vztah vydržel co nejdéle bez větších konfliktů.

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství? Myslíte si, že je to módní záležitost? Nebo jsou k tomu jiné důvody?

Dnešní lidé do manželství nechtějí vstupovat především ze strachu. Ze strachu ze selhání, z možných problémů a závazků spojených s manželstvím, (různé ustupování partnerovi)

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Podle mě spíš ženy. Snadněji se zamilují a později litují. Muži chtějí mít vlastní rodinu a potomky, které po nich zbudou. Ovšem jsou i muži, kteří chtějí vztah, ale ne tak dlouhý a vážný, aby se oženili.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Manželství volí spousta žen, ale později zjistí, že to nebyla správná volba. Manželství volí muži starší, kteří už mají dobré finanční zázemí a chybí jim jen rodina.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

Slovo rozvod je znamením problémů a velkých nepříjemností, jak ve vyřizování rozvodu a s ním spojeným papírováním, ale i problémů v rodině.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Na výchovu to roli nemusí mít vůbec žádnou. I dítě z rodiny, kde rodiče jsou zasnoubení může špatnou výchovou vyrůst „zmetek“.

PŘÍLOHA P X: ZÁZNAMOVÝ ARCH 9

Přepis polostandardizovaného rozhovoru s cíleně vybraným respondentem.

Rozhovor byl nahráván na diktafon se souhlasem respondenta.

Charakteristika respondenta:

Muž, věk 31

Stav: rozvedený, žijící ve volném soužití

Bydliště: krajské město 51 tis. obyvatel

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: zástupce počítačové firmy

Rozhovor byl uskutečněn dne 11. 04. 2011 v 15.00 hodin v neutrálním prostředí bytu.

Otázky a odpovědi:

1. Proč, podle vašeho názoru, se někdo rozhodne pro manželství?

- Jaké vedou důvody ke vzniku manželství?

Touha po společném příjmení, po uznání svazku, naplnění suverenity vztahu, děti

- Jaká je případná motivace?

Snaha ustálit svůj život, dát životu řád a smysl

2. Co více preferujete? A proč?

- Klasický sňatek a manželství nebo volné soužití?

Obojí má své výhody, záleželo by na situaci partnerky. Pakliže by pobírala například jako zaměstnanec zahraniční společnosti, příspěvky na bydlení apod., byl by sňatek čistě neekonomickým krokem.

3. Myslíte si, že je rovnocenná a srovnatelná forma soužití v manželství a nesezdaném soužití?

Duševně ano, právně nikoli

4. V čem vidíte výhody manželství?

Jistá ochrana před útoky ostatních mužů na moji partnerku, jednodušší vystupování před úřady

- V čem spočívají nevýhody manželství?

Komplikovaný rozchod, sjednocení majetku, redukce sociálních výhod

5. V čem vidíte výhody nesezdaného soužití?

Možnost kdykoli a jednoduše svazek ukončit v případě problému, možnost čerpání sociálních výhod...

- V čem vidíte nevýhody?

Jistá nejistota partnera, složitější vysvětlování dětem...

- Jaké jsou důvody k volnému soužití? Nebo jaká je motivace k takovému soužití?

Někdo to považuje za zbytečnou investici, zbytečné změny dokladů apod., možnost vztahu na zkoušku

6. Myslíte si, že je lépe být single a proč?

Nemyslím si, že je lepší být single... člověk se potřebuje někomu svěřit, mít někoho, komu může věřit a důvěřovat, mít možnost tělesného kontaktu, harmonie...

- V čem vidíte výhodu a v čem spočívá nevýhoda tohoto žití?

Výhoda toho být single je, že si člověk může dělat, co chce, leč to jej časem omrzí...

7. Myslíte si, že je dobré v dnešní době dodržovat takový rituál jako je sňatek?

Chtělo by to vymyslet něco nového, inovativnějšího, přece jen je to už 2000 let stará křesťanská tradice... určitě bych z toho v první řadě nedělal rituál, ale čistě funkční, úředně potvrzené soužití dvou osob, jakéhokoli pohlaví

- Jak hodnotíte svůj postoj ke svatbě jako rituálu?

Jak jsem už naznačil, hlavně žádné rituály, jen předložit doklady – my chceme spojit k sobě – „buch“, štempl, zapsat do matriky a jedem...

- Co to člověku přináší?

Sňatek? Především to, že ta paní co přijde třeba na poštu pro něco už není moje známá, ale je to jako bych tam přišel já – je prostě moje, jsem to já – to se hodí

- Myslíte si, že by se tato tradice měla udržovat?

Jak jsem už avizoval – svatba jako taková, taková dnešní fraška pro starý báby s házením rýže – NE – jen právně legalizovat vztah a výhody z toho plynoucí

8. Proč dnešní společnost toleruje volné soužití? Tzv. „na psí knížku“?

Protože není naštěstí „blbá“. 51% procent rozvodovosti hovoří za vše.

9. Myslíte si, že je lepší počkat s manželství na pozdější dobu? A proč? Vysvětlete.

No jistě, přece dokud si nevyzkouším, že s ní mohu existovat v jedné domácnosti, řešit s ní problémy běžného života, tak si ji nenasadím do života, do mého já, toho nejceněnějšího co mám

10. Co si myslíte o trvalosti svazku v manželství a v partnerství?

- Je některý z nich trvalejší?

Myslím, že to na trvanlivost vztahu nemá žádný vliv

- Jak se vstupem do manželství mění vztah?

Ta osoba začne mít náhle na mnoho věcí stejný nárok jako já, je to skutečné spojení v jednoho člověka

11. Proč dnes lidé nechtějí vstupovat do manželství?

Protože si to chtějí zkusit, jestli jim to „poklape“ a společnost to toleruje – je to rozumné

- Myslíte si, že je to módní záležitost?

Ne, je to rozumná záležitost.

- Nebo jsou k tomu jiné důvody?

No jistě, prostě rozum.

12. Myslíte si, že volné soužití více preferují muži nebo ženy?

Něco mi říká, že muži.

13. Které skupiny volí raději manželství? Muži nebo ženy? Mladší nebo starší?

Asi ženy se chtějí víc vdávat, líbí se jim ten rituál, trend je čím dál víc starší.

14. Co pro vás znamená slovo rozvod?

„Game over“, případně vysvobození, nový život.

15. Co si myslíte o tom, že dle statistik se dnes každé třetí dítě rodí mimo manželství?

Že to potvrzuje moje teze.

- Jaký to má dopad na jejich výchovu?

No chtělo by to se zavčas vzít, dokud z toho nemají rozum.